

CLARISS. VIRORV

AD

GEORG. CASP. KIRCHMAIERVM,

PROF. P. VVITTEBERG.

EPISTOLAE

QVAE SVPERSVNT,

CVM EIVSDEM EPISTOLIS

AC POEMATIBVS NONNVLLIS,

EX MVSEO

GEORG. GVIL. KIRCHMAIERI,

G. C. FIL. GRAEC. LIT. PROF. P.

CVIVS ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΔΥΟ, ΑΛΤΕΡVΜ

DE ΦΑΝΤΑΣΙΑΙ ORAT. ΑΛΤΕΡVΜ DE

ΟΡΑCVΛ. ΣΙΒΤΛΛ. CVM MATHE-

MATICIS DE VVITTEBERGA

DISSERTAT. SVNT

SVBIECTA.

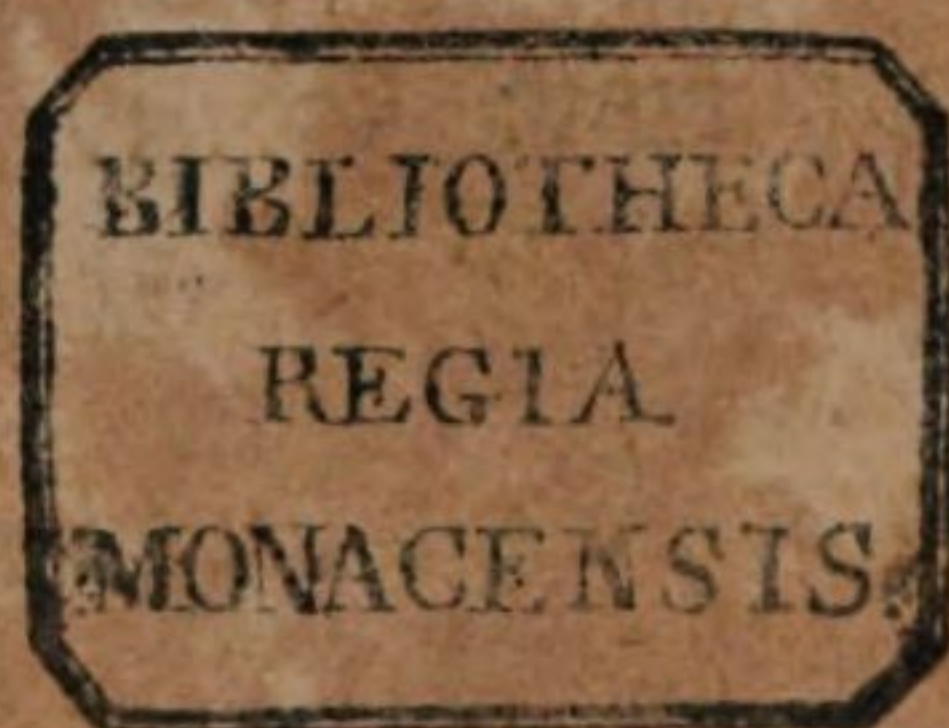
ad pag. 143.



VVITTEBERGAE IN SAXON.

SVMTV CHRIST. THEOPH. LVDOVICI,

CID MDCCIII.



BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS

ILLVSTRISS. ATQVE EXCELLENTISS.

DOMINO,

DOM. VVOLFGANGO
DIETERICO,

S. R. I. COMITI

A

BEICHLINGEN,
DYNASTAE HOYERSVVERDAE,
ZSCHORNAE, BASELIZII, THALVVIZII,
CETERA,

POTENTISS. POLON. REGIS AC SAX.
ELECTORIS

CANCELLARIO MAGNO,
REGII DANEBROGAE ORDINIS
EQVITI AVRATO,

DOMINO GRATIOSISSIMO,

D. D. D.

GLIENS OBSEQVENTISSIMVS,

GEORG. GVIL. KIRCHMAIERVS.

ILLVSTRISIME

COMES, DOMINE

GRATIOSISIME,

Maecenatis, qui Augusto Caesari intimorum vltu consiliorum, atque familiaritatis, coniunctissimus fuit, magnum in orbe literato nomen euasit, ac tam late, vsque ad hoc tempus, patuit, vt principes Musarum statores, custodesque et vindices non alio, ac eodem, nuncuparentur. Quo enim tum maiori gratia apud Principem valuit, omnibusque praecurrit, hoc grauiori auctoritate literarum suscepit patrocinium, et per vicit, vt eruditi praemiis excitarentur, ac studiis summus semper sic honos haberetur. Equidem nihil auribus dare mihi videbor, si dixerò, tuum, DOMINE, per illustre nomen, laudibus illius, nostris temporibus, caliginem offundere, dignissimum profecto, cui Musae, praefere-



sertim in Saxonibus, primas deferant, idque, in praesidium ac decus suum, sibi vindicent, et aliis etiam, pro conservanda studiorum dignitate, non secus ac pro aris, et focis, propugnantibus tanquam commune, pace tamen tua, impertiantur, atque adeo, pro Maecenare illo, BEICHLINGIVM, patronum indulgentissimum vnice appellent, et certatim posteritati commendent. Praeterea enim quod exquisitior tua vis ingenii, tanto genere, tanto honoris fastigio, tanta denique augustissimi Leopoldi gratia dignissimi, dudum ex rebus admirabiliter gestis eluxit; speciatim Regi, Augusto II, in explicandis impeditissimorum negotiorum regalium difficultatibus, incredibilis opera, siue fidem, siue dexteritatem, cui fortuna diuinitus adiuncta, intuearis, adhuc probata est: praeterea de literis bene merendi, imo cultores earum diuinis demerendi beneficiis, nullam facile occasionem praetermisisti. Testis est cum primis, singulari Dei munere, Academia VVittebergensis, quae, propterea, quod in sinu olim amplexuque suo

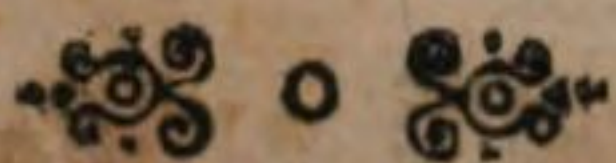


princeps iuventutis nobilissimae haesisti, non solum tuae munificentiae fructus tulit amplissimos, sed Principem quoque Augustum ipsum longe clementissimum, benignissimumque, te auctore, atque deprecatore summo, est experta. Adeo piam studiorum matrem et tuendam semper, et amplificandam, et ornandam laudabili exemplo suscepisti. Quorum sane beneficiorum memoria, publicis consignata, documentis, cum omni adaequabitur aeternitate. Haec, et id genus innumera, pridem me permouerunt, DOMINE gratiosissime, ut tacitae meae erga te pietati, defixae in demissa tui veneratione, Patris maximi, eminentissimi senatus sacri Praesidis, pro eo, ac decebat, gratiam conciliarem. Eius tum praecipua beneuolentia fretus ego, potestatem petii, priuato nomine, renouatae, dignitatis insignia gratulandi, oratione, ad repetendam, ab vltimis Germaniae seculis, splendidissimam stirpem, accommodata, simul et iustas persequendi laudes, quas iam dudum parens meus, cliens genti BEICHLINGIANAE deu-

uo-



uotus, conquisitis magno apparatu documentis, fuerat quidem meditatus, sed morte praeuentus in medio instituti cursu fatali substitit necessitate, mihiq; filio destinata perficienda reliquit. At vel his conatibus singularis prorsus modestia senis sanctissimi, perhumaniter tamen, intercescit, cuius auctoritati hactenus parui, ut propositum differrem. Iam tandem, perfractis repagulis, reprimere non licet gratisimi studium animi, quod nihil nunc aliud, quam meritis illustrissimae BEICHLINGIANAE gentis, in familiam meam cumulatissime extantibus, immortalitatem promittere, votaue, pro vita tua, et felicitate, nuncupare potest. Itaque non spernas, quaeso, DOMINE, pignoris instar obsequii, hereditate a patre relictæ, has EPISTOLAS, cum accessione mearum, qualescunque sunt, dissertationum, quas excelsioris tui nominis tutelae, humilicultu, trado commendoque. Maece-natem, heroem illum togatum, qui Caesaris Augusti propensissimam voluntatem, ut Velleius testatur, non tam in rem suam vertit, quam condecoran-
dis



dis literatis adhibuit , in coelum vs-
que laudibus extulerunt, et ab obliuio-
ne Virgilius iuxta, ac Horatius, cum pri-
mis vindicarunt. Tuarum itidem re-
rum gloria , quanquam maxima, et
ipsius Leopoldi M. Regumque, insigni-
bus nobilitata , apud posteritatem,
in tenebris, credas, iaceret, nisi litera-
rum lumen accenderet. At cum faueas
eruditioni, languenti sine spe praemii,
literatumque ordinem, honoribus, priui-
legiis, et ornamentis quibusuis cumu-
landum cures, nulla sic profecto aetas,
de laudibus tanti diuino munere dati
patroni, conticescet. Ego fane, quoad
imbecillitas patietur, non committam,
vt partibus demississimi clientis videar
defuisse. Tandem, illustrissime COMES,
iterum iterumque per gratiam, qua in-
genti dignatus es Notnageliorum aeq;
ac Kirchmaieriorum necessitudines,
per humanitatem incredibilem, quam
linguis literisque celebrant omnes , te
obtestor, vt libellum hunc perexiguum
propitius excipias, ac pietatis meae co-
natum respicias clementer. Deus au-
tem praepotens BEICHLINGIANVM no-
men



men, dum hoc rerum corpus stabit,
florētissimum conseruet, teq; figil-
latim, cum gentilitii fastigii vindicē
ac perquam vetustarum imagi-
num, quae Misniam perinde vt Thu-
ringiam illustrarunt, discussa secu-
lorum caligine, instauratorem, eun-
demque felicitatis nostrae adiuto-
rem, vna cum excellentissimo Pa-
tre, Saxonum Nestore, saluum
praestet, quamdiu optabimus, tam-
diu autem optare debebimus, quoad
nos, quantum fortunis maetemur,
non poenitebit.

*ILLVSTRISSIMAE TVAE
EXCELLENTIAE*

deuotissimus

GEORG. GVIL. KIRCHMAIERVS.

*Apud Saxones VVittebergae
IV. Nonas Apriles A.C.
61212 CCIII.*

BE-

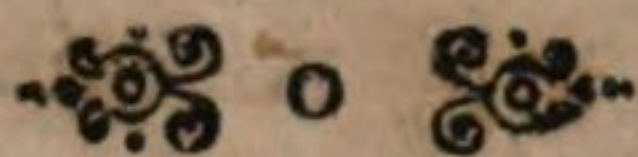


BENEVOLO LECTORI S.

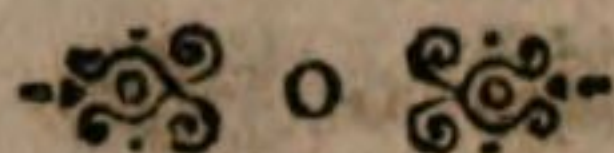
Rodeunt in conspectum tu-
um, minimam equidem par-
tem, epistolae, cum a claris-
simis viris, ad meum sanctae memo-
riae parentem, conscriptae, tum ab
eodem ipso textae, quibus scilicet, in
reliquarum interitu, fortuna pepercit.
Quo enim cunque casu fuerint deper-
ditae illae, certe plures a Magliabe-
chio, Bullialdo, Conringio, Boeclero,
ceteris, missas, quin omnino omnia mul-
torum aliorum mutuae colloquendi per
litteras consuetudinis monimenta, et,
quod mireris, ipsiusmet parentis circi-
ter omnia literarii opera commercii ut,
non sine doloris sensu, desiderem, ma-
nifestis adducor argumentis. Ego ta-
men reliquias, veluti tabulas ex nau-
fragio, collegi, ac operose conquisiui, ra-
tus, operae pretium esse, si, propter
variā multiplicemque argumentorum
rum



rum commendationem, has tecum communicarem. Et ea ipsa non in postremis causa est, quam obrem maximi quique eruditionis haud vulgaris amplificatores, ac existimatores, iudicent, edendis excellentium virorum epistolis ad literariam rem gravissimum adferri adiumentum. Quorum sane autoritas, rationum praesidio munita, uti peraeque apud omnes valere debet, ita animum meum obfirmavit, ut eius causa nihil laboris deprecarer. Etenim siue medendi artem, siue scientiam rei naturalis, item nummariae, consideres, siue historiae civilis, et cognitionis elegantioris momenta reputes, ibi profecto comparebit, quod et profit, et deletet. Cometarum nominatim materiam accuratiori studio pertractandam, sumsit auctor, aliorumque strictim sententias excusit. Intueri praeterea iuvabit, velut in speculo, intimos animorum recessus, unde talia expromuntur,
quae



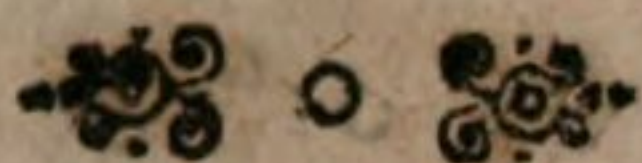
quae scribentis naturam, ingenium-
que et affectiones, vel absentis, certius
multo, quam fallax saepe physiognomia,
aut etiam diuturna, eaque arctissima,
consuetudo, illustrant, et ante oculos
ponunt. Qua in re epistolae tum bio-
graphis, ad prudentiam licet, exemplo-
rum beneficio, praeclare informantibus
tum elogiorum scriptoribus, in quibus
sunt Sammarthani, Crassus, Gbilius,
alii, ut illustrium virorum monimen-
ta et elogia, studio et opera Zylii, cum
Tob. Fendtii picturis, superiore seculo,
Traiecti ad Rhenum, edita, taceam, lon-
ge praestant, quoniam suo se quisque
tanquam penicillo depingit, et mysteria
interdum literis committit priuatis,
quae scire, nostra, tam ad voluptatem,
quam utilitatem, maximopere interest,
prudentia praesertim pragmatica ne-
scire, sine detrimento, non potest. Illis, se-
cundo loco, parentis optimi poemata prae-
stantiora subtexui, quibus principum,
et



et clarorum in Batavis virorum iustas
laudes coluit, atque celebrauit. Inscri-
ptiones vero, de diuersis, iisdemque sua-
uitate conditis, argumentis non omnino
spernendas, contra ac proposueram ini-
tio, in opportunius reieci tempus. Nec
reliquas, p. 162, et consequentibus, enu-
meratas literarum exercitationes, quae
doctrinas cuiusque generis locupletare
non parum et amplificare possunt,
habita ordinis ratione, alias post alias,
diuulgare, grauabor, si quidem ex insti-
tuti huius euentu intellexero, non minus
et illas beneuolentia atque plausu exce-
ptum iri. Denique, vt de meo nonnihil
subiicerem, et lucubrationibus quibus-
dam hoc exiguum concluderem volumē
non falsa gloriolae, nescio cuius, opinione
ductus, quam alii, per me, cum irrisione
sapientum, aucupentur, inepteque se-
tentur, sed honestissimum studiorum
conatum probandi causa, persuaderi
mibi passus sum, eoque magis, quod ali-
qua



qua cognatio bis cum superioribus
intercedere videatur. Neque enim pro-
posita, spero, materia de Παντασία
oratoris, cui ego in omni dictionis parte
incredibilem vim tribuo, penitus displic-
cebit, neque adeo de oraculis Sibyllinis
sententia, quae per uetustorum ecclesiae
doctorum labefactatam auctoritatem
corroborat, et, Erasmus Schmidium,
doctorem quondam nostratem, excusat,
vitio vertetur; commentationes etiam
de VVitteberga mathematicae repre-
bensione vacabunt, cum testentur, in
perscribendis patriae rebus, pro eo ac
decet studio, bene iuvante Deo, versa-
turum me, nec minima neglecturum. Ad
extremum exorandus es, benevole Le-
ctor, ut mendas operarum, in fine colle-
ctas, praeproperae festinationi condones
et, qua es humanitate, cum leuioribus
emendes, ac in mitiorem partem inter-
preteris diuersissimam, eamque pro-
priam autorum scribendi rationem,
quant



quam mutare minus debui, ne in ipsos
iniurius essem, quibus fortasse suppe-
terent argumenta. Vocabulorum enim
inprimis originem subtilius velle ex-
quirere, negotium est longe impedi-
tissimum, quia et nummi, et marmo-
ra, et tabulae, et membranae, vete-
rumque Grammaticorum praecepta se-
paratim fallere possunt, licet coniunctim
demum certiores quemuis reddant.
Vale ac faue.



PAUCIS, quos finxit Phoebus, licet esse
disertis:

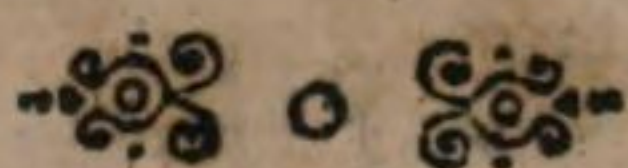
Nestoris eloquium nobile pectus alit.
Praestitit ingenio pater, et facundia ro-
bur

Addidit, egregium gente togaque de-
cus.

Ille, disertorum princeps, sua pensa per-
egit:

Nunc foecunda suae femina laudis
habet.

Con-



Consilio felix, et semper amantior ae-
qui,

Hac patrum plausus dexteritate tu-
lit.

Quas dotes multo rerum firmauerat
vfu,

Cum tricas animo solueret auctor
acri.

Tantum, miramur, valet experientia
veri,

Et Themis hinc vires percipit ipsa
suas.

Nec contentus humo, coelos suspexit
et orbes,

Signauit doctis sidera pulcra notis.

Adde, quod admoto res arctas soluit in
igni,

Atque nouas tali repperit arte vias.
Omnia scrutanti cesserunt, ardua quam-
uis,

Sit meditabundo mundus vt vna do-
mus.

Quod reliquum, tribuunt doctae com-
mercia pennae,

Quae Gnati solers cura perire vetat.

*Collegae amicissimo, paterni
honoris vindici,*

C.S. Schurzfleischius.



CLL. VIRR. EPIST. AD G. C.
KIRCHMAIER.

I.

ISMAELIS BVLLIALDI.

Rebus sat multis occupatus & intentus, ad tuam, Vir Clarissime, epistolam, 13. Kal. Octobr. st. vet. scriptam, & sub finem Nouembris, statim post reditum meum in has prouincias, mihi redditam, haecenus non respondi. Cum vero circa finem Aprilis cum Illmo Domino, Iacobo Augusto Thuano, qui Legationem Regiam hic obiit, sim in Galliam reuersurus, te insalutato, nullisque litteris ad te datis, discedere nolui; sed et tuis aliquid reponere, et fidem meam liberare statui. Gratiastibi maximas ago de illa tua in me beneuolentia et animi affectu, quem laudibus, quas mihi non arrogo, tantopere declaras. Vt vero pro viribus desiderijs tuis satisfaciam, quae mihi innotuerunt de re literaria, ad te nunc perscribam. Prodiit vaenalis ab aliquot hebdomadibus Iani

A

Fri

Friderici Gronovii Seneca Tragicus cum notis & luculentis emendationibus. Clarissimi Isaaci Vossii de lumine liber iam quoque prostat. Subdubitant multi, an scopum attigerit. De mihi nondum lecto opere iudicium reddere, non est aequum. Editio, superiori anno, de Septuaginta interpretum versione Tractatu, odium sibi Theologicum accersivit, ita, ut etiam in pulpitis illum suggillent ac vexent praedicantes. Lugduni Batavorum Philosophia Cartesianae publice iam docebitur, cum Academiae Rector Magnus, Dominus Heidanus, Theologiae Professor, illam summo opere foueat, et Professore aliquem illius *αἰρέσεως* seu Sectae, aduocare sit ab Academia tota decretum. Suos iam habet principes & plebem haec Philosophia. Parisiis etiam mulieres viuunt, quae illi se addixerunt. Vir equidem ille fuit ingeniosissimus, & in Mathematicis excelluit. Eius vero fundamenta Physica & principia talia sunt, ut non multo clarius res ex ipsis, quam ex aliis colligamus et concludamus. Dubitandum praeterea, an principia revera sint, quae ex aliis deduci debent, et per alia sint, non vero per se nota. Quicquid sit, dux est partium. Amstelodami vivit Italus ille Mediolanensis, Dom. Burrhus Alchymista, Medicus celebratissimus; sed in fide Catholica Apostolica Romana parum pius & religiosus. Profitetur ille damnandam haeresin, Beatam scilicet virginem
Ma-

Mariam, eiusque humanitatem, hypostatice unitam Spiritui sancto, qui in matris Beatae Mariae utero incarnatus est, ut in ipsius B. Mariae utero verbum, secunda SS. Trinitatis persona, incarnaretur, et homo Deus nasceretur. quod absurdum et anathemate percutiendum, quam quod maxime, dogma est. Quid Parisienses literati nunc agant, non mihi constat; cum nullo eorum literarum commercium nunc mihi intercedit. De Republica pauca habeo dicenda. Horum confoederatorum Ordinum in Gallia et Anglia Legati nihil adhuc cum Regibus earum confecerunt, infectaque pacta remanent. Blandiuntur nunc Anglis hi Ordines, et ante octo dies Anglos tres, qui decreto damnationis Caroli Regis subsignarant, parricidiique rei erant, Dom. Residenti Dovvninghio tradiderunt, nuncque in Angliam sunt ad luendas poenas devecti. Factum omnes huius regionis incolae non laudant, quod Provinciarum libertatibus repugnare videatur; et si per horas solummodo duodecim dilata traditio fuisset, nunquam obtinuisset ac recepisset eos Dom. Dovvninghii. Unum tecum adversus Dom. Libenhovvium hic expostulabo. Cum ad Dresdae portas socius et ego devenissemus, ille nos admittere noluit, pestem Dantischi, unde discesseramus, grassari, causatus. falsis nuntiis ille fidem adhibere maluit, quam viris honestis, probis iuratisque credere. Eius vero

mentem malignam erga nos arguit ingressus mercatori Dantiscano concessus, qui cursu publico citius, quam nos, eo pervenerat, etsi quatri-duo post discessum nostrum Gedano quoque discessisset. Per diem integrum in pago Nievv-dorffio inter lotrices turpes, in hypocausto lixivii fordes olente et foetente, transigere, sine vino, cerevisia, et carne, coacti misere fuimus. Tatarorum diaetam imitatus, lac bibi, panisque buccellas lacte tinctas comedi. Si ad aliquem querelas meas deferre potes, qui repulsam, quam sum ab eo passus, ulcisci possit, fac quaeso. Per te quoque hic liceat compellare Clariss. Viros Dominosque, Notnagelium et Ostermannum. Vobis omnia fausta precor. Si frequentius scribere possem, libentissime facerem, sed multa me impediunt. Vale, Vir Clarissime, et me ama. Scribebam Hagae Comitum, die 26. Martii 1662. st. n.

II.

I. H. BOECLERI.

DOleo equidem, me literarum commercio excolendo non eam praestare diligentiam, quam et deberi amicis, et ab ipsis desiderari, non ignoro. Sed temporis et fortunae necessitudo suis me imperiis trahit, quo visum est, et ab hoc officii genere per saepe invitum abstrahit. Venia igitur mihi opus est, quam, quo amicior quisque est, eo facilius impertit. Cete-

ra

ra epistolae tuae plurimum mihi voluptatis attulerunt, dum de Buchnerianis, Barthianis, Schmidianis ea refers, quae sic ignorabamus. Quomodo Erasmus Schmidius, vir profecto eruditissimus, inductus sit, ut crederet, oracula illa Graeca, quae Sibyllarum nomen hodie praeferunt, genuina esse, cuperem nosse, si quis forte studia viri et consilia meminit, aut a patribus accepit. Praeterquam enim quod sunt illis, quae apud antiquissimos scriptores legimus, fragmentis dissimilia, multa ignoret, necesse est, plura credat, qui pro genuinis habere potest. Forte aliorum palato voluit inservire. Et licuit quaedam scribere superiori aetate, quae, oborta maiori rariorum literarum luce, hodie parum pro excusatis accipiantur. Nepoti etiam te manum admovisse, laetus lubensque intellexi, neque dubito, quin eximia tua et doctrina, et industria, multum sit ad elegantiam saeculi collatura. De Landgraviis Thuringiae an vobis praesto sint meliora monumenta, quam est Historia eorundem Landgraviorum in opere Pistoriano, cuperem scire, si tibi forte non erit grave, me docere. Deus te sospitet servetque. Scr. Argentorati 5. Novembr. 1664.

III.

HERMAN. CONRINGII.

PRaeclarum est institutum tuum, Clarissime Kirchmaiere, docendi iuventutem anti-

quisfima etiam quaeque Germanicarum rerum. Ingenuum scilicet est, et liberalem animum cum primis decet, non recentia tantum novisse, sed ab omni retro repetita tempore, quaevis gentis nostrae, etiam vetustissima: saltem, ne pueri habeamur, quod Soloni et Atheniensibus olim Aegyptii exprobravere. Et vero in pueris natis merito excusaveris istam ignorantiam, ut et illis, quos vel fortunae iniquitas, vel fors nascendi angusta, vel occupationum quaedam maior vis, ad iusto humiliora vota deprimit: saltem illos tamen, qui videri affectant sapientes, atque ultra vulgi provecti vilitatem, maiorum res ignorare, indecens est. Interest vero et reipublicae, probe omni quidem ex parte administrandae, veterum illorum perquam accurata cognitio. Enimvero est utique primum deliberationum quarumvis caput, quam exactissime novisse rem illam omnem, quae in curam venit: ac proinde et de ipsa re publica tunc demum unde quaque perfecta institui consultatio potest, quando nihil eius temere ignoratur. Id quod haud obtinueris, nisi ad maxime prisca subinde reflexeris quoque memoriam, atque adeo nova ab antiquis iuste discreveris. Plurimum certe iuvat, haud nescire, quando, quave ratione respublicae singula ceperint, quando item, quave de causa, mutaverint nonnulla, ut et quamdiu, et quemadmodum, alia haecenus integra perstiterint. Et
vero

vero a nostris hominibus videas hac in re gravissime peccari, qui, Romani imperii nostri titulo decepti, quaecunque aliena a Romanis sunt moribus, tanquam nova et haud sane legitima, despiciunt, cum sint tamen saepe numero vetustissima maiorum instituta, Romana vero illa nunquam apud nos obtinuerint, nec possint, vel debeant obtinere. Id haud difficile est intellectu, modo quis haec nostri aevi cum iis etiam, quae Tacitus aliique prisci, de Germanorum institutis posteritati tradidere, contenderit. Quamvis enim memoria isthaec veterum rerum per sit tenuis, ac neutiquam sane omnia pro dignitate persequatur: attamen vel illa, quae superant, facem ingentem nostris reipublicae negotiis allucere, idonea sunt. Quid? quod vetera illa Germanica novisse, plurimum quoque conducat accuratae notitiae quarumvis universae fere Europae civitatum aut rerum publicarum. Ex quo videlicet gentes Germanicae tantum non omnes Romani Imperii veteris occidentalis regiones suam in potestatem redegerunt, omnibus illis in locis, per Germanicos antiquos mores compositae sunt Respublicae, quorum proinde reliquiae adhuc plurimae passim exstant. Ut nullam pene Europae rempublicam intime pleneque cognoris, nisi ex Romanis monumentis quasi in auxilium adscita veterum Germaniae rerum memoria. Ex Romanis inquam monumentis:

quandoquidem domestica vetera omnia deficiunt, maioribus nostris agere fortiter doctis quidem, literarum vero usum omnem ignorantibus. Sed quo pro labor? Hoc volebam. Perquam placere mihi, Clarissime Kirchmaiere, exquisitos tuos, revocandi iuvenes ad Germanica etiam prisca addiscenda, conatus: tum quod eorum cognitio deceat liberalius quodque ingenium, tum quoniam absq; illa, Imperii Germanici eius, quod nunc est, exacta notitia haberi nequeat. Et vero, quia Taciti, quem ille de moribus suae tempestatis Germanorum scripsit, libellus, quasi thesaurus est antiquitatis nostrae, huius merito sequeris ductum, atque ad hunc ornandum illustrandumque appellis tuas curas. Ad exemplum nempe tot magnorum nominum, quae itidem in hoc campo famam ingentem sibi pepererunt. Perge vero, qua coepisti via, idque strenue. Nemo fane reipublicae nostrae rerum plene addiscendarum cupidus, imo erectioris animi nemo non applaudit tam laudabili studio tuo. Ego certe Deum obsecro, uti tua haec opera aeterno cedat Imperii Germanici emolumento. Helmaestadii in Acad. Iulia, IV. Eid. Quintil. Anno clc lxc LXIV.

IV.

EIVSDEM.

Quem tradidisti, Vir longe Clarissime, Sagittario

tario libellum. recte accepi, simulque ex eo intellexi defensum abs te honorem nomenque meum in conventu publico, adversus nescio quem inimicum. Ut proinde utraque de causa gratias tibi merito habeam. Ut Affinis causam ageres illa, qua es usus, verborum cura, nisi fallor, contra est amicitiae nostrae leges, quas utique haud ignores; nec mea aliqua culpa, quantum speraverim, factum est, uti iure sinistri quidquam possis subvereri. Utinam vero in manu mea perinde fuerit situm, Viro optimo (quem meo nomine salutabis) desideratam adferre medelam, atque cupio. Verum ea vis est morbi, quo adfligitur, eaque etiam alias pertinacia, uti spernat plerumque medicentium opem, multo magis, si diuturnitate acquisiverit vires, qualis hic est. Audit vulgo morbus hypochondriacus, quod focum habeat in ventre inferiore sub hypochondriis. Video autem, hic adeo illum iam increvisse, uti et caput ex copia surgentium evaporationum pessime sit affectum, eoque ἀποπληξία sit metuenda, nisi in tempore coercetur. Ego haecenus nihil in eiusmodi affectu salubrius deprehendi, quam, iuxta commodam victus rationem, si aestus abdominis, effectrix scilicet et causa omnis fermentationis, tollatur protenus, et simul humor melancholicus ibi delitescens nulla violentia, sed sensim atq; per ἐπιήρσιον expurgetur. Igitur esto cibus parcus et facilis concoctu, non salsus,

non aromatibus multis, non saccharo aut melle conditus, non flatulentus. Potus sit vel aqua limpida, vel vinum *ὕδαρ ὠδες*, aut cerevisia Zervestana, sed tenuissima: generosior omnis potus veneni instar est cauendus. Valide omnia purgantia medicamenta nocent: noxia est venae sectio. Acidularum usus prodest, modo sit legitimus. Profunt et clysteres, si reliqua accesserint. Utrum aliquid haecenus sit adhibendum ad contemperandum abdominis aestum, haud narratum invenio: me tamen iudice hoc potissimum debuisset agi. Quin ergo ægrotus in posterum solum hoc curae sibi habeat, idque per emplastri praescripti perpetuum usum, et saepius repetitos aquae tepidae infusus. Addet indies et pillulas mane vespereque, idque mense uno alteroque. Interea temporis malum omne cessurum haud dixerim; spero tamen mitigatum iri, ita ut proxima aestate potu acidularum, quod reliquum fuerit, possit tolli. Capiti commodabit hoc tempore frequentior usus tabaci, et spiritus praescriptus indies bis et vertici capitis, et temporibus, illitus. Corpore expurgato non nihil, lotiones capitis adhibendae fuerint. Faxit Altissimus, uti ex voto omnia succedant. Conciones ad tempus sponendae, propter apoplexiam. Volui non adeo pridem Ziegleri vestri, in Grotii libros de Jure Belli ac Pacis, doctissimas sane notas et animadversiones, summa cum voluptate. Per
enim

enim placuerunt omnia, praeter illud unum, quo divertit futurum lectorem, quod valedixerit nimirum iam Grotio, *nunquam repetiturus ne lacesfitus quidem*. Nec vero video, id qui possit facere ea vir eruditione salva officii lege: praesertim, *ex tali studiorum genere plus accedere jurisprudentiae, certus, quam ex tetrica et spinosiore anxioque legum Romanarum contemplatione, nihil interdum ad ornandum iuvandumque usum vitae pertinente*; conquestus item seculi nostri labem, in Academiis ad Romanas leges ita assuescendi iuvenes, ut, in omni controversia non aliunde decisionem petendam, debeas credere. Enim vero censeo equidem, omni ratione tanto reipublicae et scholarum malo obviam eundum esse ab iis, quibus mens sapit, et docendae iuventutis munus incumbit: quos inter eminet utique Zieglerus. Quaeso, salutes virum meo nomine, et meliora, si possis, persuade; cum primis adeo pauci cum sint τῶν νομοδιδασκάλων, quos aequa amavit iuris non fucata Philosophia. Vale, amicissime Kirchmaiere. Helmaestadii 9. Febr. Anno 1667.

V.

IO. ALBERTI PORTNERI.

Confil. Aul. Caes.

Diu est, quod ad te literas paravi, tum ut gratum me ob nuncupatum mihi nuper librum quod antenus ostenderem, tum ut de officioso

officioso erga te animo fidem tibi facerem. Intercesserant negocia, quae, in duos olim felicissimo consortio divisa, post praematurum ac bonis omnibus perpetuo luctuosum incomparabilis LENZII mei obitum, mihi iam paene soli, durantibus praesertim Comitibus, incumbunt, ac Musarum, librorum, amicorum, imo meimetipsum oblivionem inducunt. Interim dubitare noli, me dedicationem, qua me honorare tibi visum fuit, hilari laetaque fronte accepisse, nec praetermissurum ullam occasionem, qua, me tui studiosum, erga Praeclarissimum Fratrem optime affectum, ipso opere testari potero. Caeteroquin laudes, quas in me cumulatim congesisti, tuae potius eloquentiae, quam meae verecundiae congruunt, quippe qui nulla ex re gloriam ambio, quam, unde in Deum cultus, in Remp. usus, in amicos emolumentum redundare queat. In quorum numero cum tu eum teneas gradum, quem virtus tua et eruditio, quemque tui erga me amoris merentur argumenta, nihil aliud rogandum habeo, quam ut amicitiam tuam mihi tam constanter serves, quam sincere candideque obtulisti. Scrib. Ratisbonae pr. Cal. Mart. an. 60 CLXIX.

VI.

SAMVELIS STRYKII.

QUod amicitiam nostram, sincere haecenus cultam, literis continuasse, volupe tibi fuerit,

rit, id vero mihi certissimum adfectus tui pristini indicium est, quem si et in posterum pari pacto continuatum experiri mihi licuerit, serio mihi gratulabor; quippe magna animi fiducia hoc aestimavi haecenus, a te inter alios candide amari. Sed gratularer mihi enixius, si, qua ratione erga te animatus sim, opere magis, quam verbis, declarare valerem. Auget amorem quod paribus studiis Themidos stadia decurrere, ex literis tuis perceperim. Quam enim haecenus, in Philologica Politicaque ad ad varios auctores scripture, tibi parasti existimationem; eandem certe non diminues, sed augebis maxime, si Themidi non minori felicitate manum calamumque admoveris. Nec enim infelix seculi nostri existet Ictus, qui paribus tecum armis Themidos difficultates expugnaverit. Viam tibi parabis commodam, si publico non invideris ulterius Anatomem illam utriusque iuris, ab agnato tuo quondam publicatam. Praefiscine dixero, non displicet libellus iste, sed intricatam titulorum connexionem mira perspicuitate et grata brevitate exhibet. Quod si versiculos istos, quos avidus percurri, iunxeris, eo magis tibi obligabis cupidam legum iuventutem. Contuli invicem versus illos mne-
monevticos, quos habet Glossa, in frontispicio corporis Glossati; et illos, quos substituit VVeigelius in sua Iurisprudencia Struviana: sed annon tui, perspicuitate ac elegantia istos
su-

superent, ne palpum obtrudam tibi, iudicasse aliis liberum esto. Commendavi hanc opellam Baptio, qui impressionis sumtus, quamvis tenacissimus alioqui sit, haud denegabit. Pro Zoologia Sperlingiana, ut et oratione funebri promissa, gratias habeo, habiturus maiores, si accepero. Ego in praesens alia, quam quae adiunxi, exercitia haud habeo; haec tamen, ut pro candore tuo interpreteris bene, obnixe peto. Praelo commisi iterum meas deiure sensuum Dissertationes, quibus, ut et aliis distrahor, ne novellis meis ex merito incumbere valeam. Quod si tamen Deus vitam viresque concesserit, in id enitar, ne amplius, ut hactenus, commentario ad singula capita destituantur. Bene vale, Vir Excellentissime, ac pari affectus genere ulterius prosequere me. Dom. Brunnemannus te iterum bene vivere ac salvere iubet. Francofurti d. 19. Novembr. Anno 1670.

VII.

EIVSDEM.

QVas felices praedicasti horas, quibus familiaritatis vinculo iungebamur quondam, eas ego, mea ex parte, felicissimas iudico. Et enim nec piget nec poenitet, te fidissimum quondam ad graviora studia habuisse praeceptorem. Imo gratulor adhuc mihi, quod antiquis moribus (symbolo Senecae Belgico solen-

lenni) hoc est, nec mutato affectu, nec animo me prosequaris, sed Germanam fidem ubiuis inuiolatam serves. Nec id operae pretium aestimo, ut contester prolixius, quo erga te animo sim; opere enim potius, quam verbis id contestari, in more mihi positum est. Hinc omnino felicem me aestimo, quod animi tui sensa, laudatissimum videlicet propositum, mecum communicare, et quaecumque officium hac in parte a me desiderare, libuerit. Gratulor tibi, Excellentissime Vir, de insigni hoc, et magnatum principumque aulas tibi viam paraturo (non vanus augur ero) consilio. Si nunc libuerit Dom. Rhetio nomen dare, et IV. candidatis temet adiungere, prima occasione sententiam tuam per literas significabis, quo, quae ere tua esse existimavero, oportune rescribere possim. Caeterum, quae gratitudinis loco rependam munera, cum in praesenti haud adsint, curabo, ne in posterum ingratus extitisse videar. Bene vale, ac cum familia tua universa optime vive. Francofurti, d. 25. Martii, Anno 1671.

VIII.

GEORGII HIERONYMI
VELSCHII.

Quas anno praeterito, post nundinas autumnales Lipsienses, ad me dedisti literas, una cum gemino exemplari de Noctiluca, et

et capsula, in qua erat vitrum exiguum, lumen praebens, accepi. Non possum tibi dignas pro tam egregio munere gratias agere; ut nec pro tam honorifica inscriptione nominis mei, quam certe nec mereri possum, tenuitatis meae mihi conscius. Nimirum, quod suspicabaris, verum expertus sum. Postquam enim aestate perpetua vertigine laborassem, subitanea omnium sensuum motusque debilitate correptus, abstinencia tamen rerum omnium, usuque medicamentorum conveniente, prohibere non potui, quin paresis quaedam restaret, quae tota hieme, apud nos saevissima, me decumbere coegit, usumque dextrae manus ad scribendum impediit. Haec igitur, nec alia causa erat, quod huc usque respondere omiserim. Quin etiamnum haec vacillante manu exaro; ideoque ut veniam des, summopere rogo. --- Misi exemplar unum ad Illustr. Magliabechum, qui Magno DVCI Etruriae, Principi suo, obtulit; alterum Petro Garzonio, Nobili Veneto: quorum uterque rem ipsam conspiciere optabat. Si mihi, ut scribis, propterea ex nundinis istis Paschalibus aliud mittere dignatus fueris, gratissimam rem facies, et me tibi maximopere obstrictum habebis, gratisimo animo de ἀντιδῶ-
γω alio te digno cogitaturum. --- Excellen-
tissimo Sennerto salutem plurimam reddo, et veterem amicitiam cum illo (contractam in Ita-
lia)

lia) nisi recuset, renouari cupio. Vale, et me ama.
S. Augustae Vindelicorum, vacillante manu,
d. 27. April. Anno 1677.

IX.

HENRICI OLDENBURGII.

A Ccepi --- terfas tuas de Noctiluca et Draconibus volantibus diatribas, quas celeberrimi D. Maioris (Affinis tui) officio ad me curare voluisti. Non modo produxi eas in publico Societatis Regiae confessu, sed et effecta admiranda eidem praelegi. Iussit illa, tam luculentis novis impense delectata, ut pro iis debitas tibi gratias reponerem. --- In votis habent quam maxime, ut Noctilucae illius specimen oculis suis usurpare detur: quod quidem, in perpetuum artificis Kunckelii memoriam, et honorem, monumentis suis Philosophicis inferendum curarent. --- Tuae, Vir Celeberr. hoc ipsum curae commendo, meque vicissim ad quaevis officia, quae a tenuitate mea proficisci possunt, obstringo. Vale, et ultra Aristotelem sapere perge. Dabam Londini, d. 19. Febr. Anno 1677.

X.

EIVSDEM.

Significabam tibi nuperrimis meis literis die XXX. Aprilis ad te datis, pergratam nobis fore inventorum de lumine perpetuo exhibitionem. --- Impraesentiarum adiicio, Regem

nostrum Palatino Principi, Ruperto, promississe, se non gravaturum de intercessione impetrandae tibi ad nos proficiscendi veniae. Iter tuum in Angliam ulterius ne differas, Serenissimoque Electori vestro significari cures, te, ad professionem illam a Societate Regia invitatum, humillime petere, ut tantisper te a munere tuo dimittere dignetur; quo possis apud Regem nostrum, priusquam elabatur aestas, comparere. --- Haec pro meo in te studio celare nolui: quibus ut celerrime respondeas, enixe rogo. Londini, 8. Maii, Anno 1677.

XI.

EIVSDEM.

Quas dederas pridie Id. Iunii literas, non nisi XXVII. Iulii traditae fuerunt mihi. Perspicere ex illis mihi videor, ambigere te hactenus et cunctari, ob itineris (hoc praesertim tempore) pericula, et literarum securitatem praestantium inopiam. Nollem sane, --- in periculum coniici eos, quorum in precio habenda est incolumitas; quamvis leve id esse putem, si nave Anglicana e Belgio viatores traiciant. Et securitatis diploma quod attinet, aestas aelabatur prius, quam tale quid ad te possit transire, aula nostra, hoc anni tempore, huc illuc migrante, nec diu certo loco consistente. --- De amico tuo, Dom. Dassoio sic habe. Non ita dudum ille me invisit. Pollicitus sum ipsi
omnia

omnia officia, quae quidem a me proficisci possunt. Atque intellecturum te suo tempore putem, commendationem tuam non vulgarem, fuisse. Vale, et tibi deditissimum amare perge. S. Londini ult. d. Iulii, Anno 1677.

XII.

CHRISTIANI a KLENGEL,

El. Sax. a consiliis sanctioribus.

CUm haud ita pridem tractatulus, de noctiluca constante, te auctore, oculis incidisset nostris, Illustrissimus ac Generosissimus Dom. Dominus Ioannes Fridericus, Liber Baro de Borquersrode, Sac. Rom. Imperii renummariae Praefectus, tum Serenissimi ac Potentissimi Electoris Saxoniae, Domini nostri Clementissimi, in sanctiore consilio status senator, collega meus honoratissimus, non unis vicibus ex me petiit, ut a te, Vir Clarissime, percontarer, num illius lucernae perennis, vel noctilucae constantis, (uti ex erudito scripto tuo omnes coniicimus) illam peritiam, et usu obfirmatam praxin, haberes, ut illud effectui dare, et, praesentanea vel oculari demonstratione, fidem rei conciliare, non sine insigni tui commendationis et in posteros fama, posses. Quare etiam atque etiam abs te peto, ut hac de re nos quanto-cius certiores reddas, ac, nisi graue erit, tui secreti, sub artissima silentii fide, nobis copiam facias, tum quibus mediis ad hunc finem lco-

pumque tendendum progrediendumue sit, quaeso aperias. In quo praelaudati Illustrissimi Viri, Domini a Borquersrode, desiderium non explebis tantummodo, sed et me quoque tantopere hoc magis obligabis tibi, ut neminem sis reperturus tui studiosiorem. Vale rapt. Dresdae, ad d. .9 Octobr. 1676.

XIII.

GEORG. HIERONYMI
VELSCHII.

CUm nuper a Viro admodum reuerendo, et praecellentissimo, Georgio Philippo Rasio, sacrorum apud nos oratorum Principe, intellexissem, Excellentiam tuam aliquid singulare in publicum meditari de margaritis, earumque origine, variisque generibus, atque propterea optare, ut quaedam illarum genera, non ubique obuia, a me tibi submitterentur, non potui non viro amicissimo statim obtemperare. Mitto igitur, quae paupertinum meum penu suppediare potuit, rogoque, ut boni consulere velis. Adieci exemplar Ruzname mei nuper editi, quod tuo iudicio submitto, et, repetitis millenis salutationibus, plurimum valere iubeo. Dabam Augustae Vindelicorum Anno clc lcc LXXVI, d. XXX. April.

XIV.

D. G. MORHOFII.

Cum non ita pridem V Vismariae apud a-
Cuunculum meum, Ioachimum Hintren, se-
natorem eius loci essem, querebatur ille de fi-
lio suo Gabriele, quem ad Academiam vestram
ante annos aliquot miserat, eum scilicet ante
biennium, cum in patriam reuocasset, Viteber-
ga abiisse, relicta ibi omni supellectile sua:
quorsum vero abierit, in hunc usque diem se
nescire, aiebat. Suspicebatur autem ille, a Ponti-
ficiis quibusdam hominibus abductum in coe-
nobio collegiue aliquo vicino latitare: quod
tamen resciscere ille, ut ut accurata inquisitio-
ne, haftenus non potuit. Me itaque, ut confi-
lio sibi aliquo ea in re adessem, rogabat. Pro-
misi, me apud amicos, quos illic haberem, in-
quisiturum, et nunc eam ob causam, te, Vir Cla-
rissime, compellare non sum veritus, ut quem
optime mihi velle, tam praeclaris argumentis
noueram, et hoc in negotio opera sua consilio-
que lubenter nobis adfuturum existimabam.
Magno parentem optimum tibi obstringes be-
neficio, quia filii sui iacturam aegerrimo fert,
animo, si per te quaedam de illo resciscere pos-
sit. Quod ut facturum te non dubito, ita ut
facere velis, etiam atque etiam rogo. Gratias
tibi nunc quoque hac occasione ago pro trans-
missis aliquoties huc lucubrationibus egregiis,

in quibus tam honorifica saepe mei facta est mentio. Duplici itaque nomine obstrictus tibi sum, primum ob ipsum munus, deinde ob insignem affectum tuum. Huic parem tibi promittere et praestare possum. Illi aequale *ἀντίδωρον*, si non ex vero, saltem ex interpretatione tua, ut habeas, quae adieci hic schediasmata, sub manu mihi, quoties occasio ita ferebat, nata, te obtestor. Vbi pax affulserit, quae nunc in omnium votis est, in argumentis, tum iuridicis, tum Philosophicis, qualiscunque nostra se exeret industria. Vale, Vir Excellentissime, et favere perge tuo. Scribebam festino calamo Kilon. die XXIV. Maii, Anno c*l*o l*o*c*o* LXXVIII.

XV.

SIMONIS PHILIPPI

KLETTVVIZ,

Medic. Licent.

NOli mirari ac indignari, Nobilissime Vir, quod ad te, quo cum tamen nullum mihi neque literarum unquam, neq;, de facie et colloquio, commercium fuit, hoc, quicquid est literarum, dare ausus fuerim. Visa enim non ita pridem ac perlustrata acuratissima tua, auroque ac gemmis pretiosiori, de phosphoris et natura lucis, commentatione epistolica, quam mecum non satis mirari ac praedicare eruditi possunt, omnes, continere me non potui, quin tuum
am.

ambire favorem, adeoque de affatu hoc literario, ad quem invitatus quidem, utpote ignotus, accingor, mox deliberare coeperim. Paucis mentem exponam. Nondum, agitur biennium, cum gravi aliquo correptus affectu apoplectico, varia illi eliminando opponerem remedia, ac a nullis plus sentirem levaminis, quam a Dom. Kunkelii pilulis lucentibus, modo solis, modo cum aliis coniunctim usurpatis. Ut igitur experimentis ulterioribus, ad investigandam novae huius medicinae virtutem, excitarer, illa ipsa ego postmodum in variis affectibus aliis, cum iudicio vero, secundum subiecti morbi que naturam atque conditionem, non sine magno aegrotorum meorum emolumento, usus fui. Conieci quoque factas tunc temporis observationes in chartam, collecturus plures tales, ac editurus in posterum, si Deus vitam concesserit ac sanitatem. Quemadmodum autem dolor et voluptas invicem cedunt, breviorque plerumque voluptas esse solet, sic quoque insperatus Dom. Kunkelii abitus, ob eamque denegatus ulterior harum pilularum usus, iucunditatem, quam ex illarum aegris meis collata ope percepi haecenus, adeo haud permisit esse diuturnam, ut potius, nisi tu, Vir Excellentissime, illum iterum promoveas gradum, in medio quasi colligendarum observationum cursu sistere cogar. Non parum quidem lucis ad conficiendum Dom. Kunkelii phosphorum

praebuisse mihi initio videbatur praedicta commentatio tua, verum cum paulo post rem ipsam aggrederer, vitris disruptis, frustra erat conatus, frustra labor omnis, eritque haud dubie amplius, nisi clavem tu, tuis ut utar, Vir Nobilissime, clavem inquam, quam anxie desiderio ac expecto, praebes. Ignosce ergo, quod, quem aliunde adipisci dubium, a te ipso petam phosphori tui conficiendi modum; cuius si me participem, quantoque illum pretio obtinere abs te possim, certiore feceris, rem non gratam, sed gratissimam efficies, sin minus, ab aliis certe ut impetrem, nulli operae sumtibusque parcam. --- Interim vale Deo commendatus. Dab. Longo Salissae d. 19. Nouembr. 1679.

XVI.

IO. LVD. HANNEMANNI,

Med. D. et P. P. Kilon.

Maxima sane laetitia, tuam eruditissimam de Luce et Igne evolvens commentationem, perfruebar. Praeprimis ex sexcentis curiosis, quibus hoc tuum opusculum plenum est, hoc unum phaenomenon et eligere, et commentari placuit. Quod de te ipso, VII. paradoxo, p. 42, scribis: *Ego, cum visu praeditus sim mediocri, dum grauedine laboro, noctibus interdum obscurissimis proicio scintillas ex oculis et naribus.* Scimus, honorande Dom. Collega, quomodo observationum Medicarum compilatores plurimos

rimos aegrorum casus annotarint, in quibus istae lucis, vel scintillarum, proiectiones sint admodum frequentes, novosque paroxismos praesagiant. Ut plurimum de hisce coruscationibus, vel fulgurationibus, conqueruntur lunatici, quos nos epilepticos nominamus. Et iampridem femina sese meae curae commisit: huic ante menstruorum effluxum eiusmodi scintillationes ex oculis, quas comitabatur magna vertigo, in magna copia proiiciebantur. Mirabar illud phaenomenon, sed actutum, mentem meam reminiscencia tuae narrationis, aliarumque observationum a Medicorum filiis congestarum, subiit. Hinc in istarum coruscationum causas inquirere, operae precium ratus, recordor ego quorundam problematum, a te, Virorum inclute, propositorum. Et quidem, quod ordine V est, sic sonat: *Lux agitationis amans* et cet. VI, *Vita animalium*, et cet. VII, *Anima sensitiva* et cet. Haec praesuppono, esse eiusmodi effecta omni fide maiora: hisce ergo stantibus, tuarum coruscationum aetiologia facile eruitur, ut et maiorum mysteriorum physicorum, quorum tu curiosissimus scrutator es. Deus ulterius annuat. Causarum fons aperitur! Quod ordine V est, ad incudem primum revoco (tuam omnem formulam eodem iure, §. VI, p. 10, recte mihi usurpaverim: *Talia dum sine sale aliquo mordaci scribo, per amicitiae candorem rogitō, ut*

benigne pariter excipiantur. Diversum scilicet sentire duos de rebus iisdem semper licuit ; quidni nobis etiam pro veritate ? Lux mihi eiusmodi est substantia, quae nunquam noctis sit expers. Ita integrum triduum, ante siderum exercitum, totum universum illustravit. Quum etenim aeternus rerum creator hoc omnipotens suum verbum eloqueretur : *Fiat Lux ! et facta est Lux !* tunc eodem actu haec substantia ita disposita est, ut in momento quasi tenebras dissiparet, quae omnium primo chaos illud inuoluerant, vel illud, *תהו ובהו* (phrasi Mosi usitata utar) circundederunt. Lucis naturam admirandam praepremis elucidat, quum Scriptura tradat, omnium primo tenebras extitisse : istae vero sine motu Lucis vibrante remoueri non poterant. Sic Lux omnis quietis expers est, gaudet tamen aliquo motu in vibratice, quo ex peripheria in centrum contrahitur, (utar tuis, quod pace tua fiat, rogo) inque centrum contracta, tenebrae in locum, ex quo Lux recessit, reuertuntur. Antequam vero ulterius pergam, sequens problema propono, I, *An Deus hoc verbo suo, Fiat, Lucem primigeniam omnium primo creavit ?* II, vel, *An potius ex suo thesauro evibravit, quum Apostolus dicat, Deum habitare Lucem inaccessibilem ?* III, *Sicque pars sit Lucis istius, quam Deus inhabitare dicitur ?* IV, *An sit una duntaxat Lux ?* Quorum quaesitorum solutionem te rogo. Estque hoc tuum problema

ma bimembre, 1, *Quod sit agitationis amans, sicque caloris sanguinisque moti causa* : 2, *Quod occupetur in perpetua et systole, et diastole.* Quod ad primum attinet, inquirendum est : *Quid agitat, quaeso, honoratissime Dom. Collega, Lucem in corpore nostro ? Vel sunt spiritus, vel humores : spiritus, in quibus ipsa vita radica-* tur, et quae, iuxta problema VI, p. 33, *animalium radicitus in radiatione Lucis insitae per spiritus promota, haud immerito consistere statuitur.* Nunc si hi lucem agitant, Lux Lucem impellit : verum quomodo haec conueniant cum sententia, quam statim subnectis, suntque caloris sanguinisque moti causa, et ita calorem sanguinemque mouet ? Hocque meo arbitrato et iudicio, quod tamen tuae censurae fisto, ne temere quid definiam, ita se habet. Lux vel vita nostra, in semetipsam agendo per motum invibrantem, quo et periphēria ad centrum tendit, spiritus impellit, in centrum acta, per motum euibrantem, ad peripheriam tendit, sese dilatando spiritus impellit, ad utrumque motum habilitatur assumptione alimentorum, simulque inspirando et respirando. 2.) *Quod occupetur in perpetua systole et diastole.* Huius vicissitudines motus, vel dilatationis, vel contractionis causam, ego in respirationem reicio. Sicque systole et diastole mouetur propter analogiam cum luce, quae uniuersum illuminat, cuius et particula est. Insto nunc, et duplicem
agi-

agitationem illi assigno, unam naturalem, quae blanda, alteram praeternaturalem, vel anoma- lam, quae vehemens, extraque suam activita- tis sphaeram proiicitur: haecque contingit in istis coruscationibus, quas in principio huius discursus commemoravi. Sed quid, quaeso, Lucem ita extra suae activitatis sphaeram pro- iicit? Nae, meo arbitratu, grande postulatum! Haec sunt, quae acutissimi tui ingenii acumini perpendenda propono. Ordine VI, quando mihi responderis (quod ut facias, rogando ro- go) mihi ut explices, etiam proponam. Vale, faue. Scrib. Kiliae d. 3. April. 1680.

XVII.

OTTONIS de GVERICKE.

VAletudo impediuit, et ingrauescens aetas, quo minus dudum satis fecerim postulatis, quod, quantum illae permittent, nunc curabo atque praestabo Respondeo vero primo, Ther- mometra nihil aliud, quam aeris mutationem, id est, vel frigoris, vel caloris instans tempus si- gnificant. Quando enim hic ingruit, in sum- mo vitri capite seu globulo aer se expandit, effi- citque, ut aqua in tubulo deprimatur. Quod si vero illud imminet, aer quasi constringitur, ipsaque aqua tum propter eius gravita- tem adscendit. Alia plane est ligni illius ratio, quod virunculi alicuius formam habet, dici- turque Germanice das Wetter = Männichen.
Nam

Nam, ubi aer aquam ad se trahit colligitque, fit grauior, et cogit homuncionem sursum cedere. Si contra ista se exonerat per pluviam, redditur levior, sicque ille deorsum fertur, ac eo altius descendit, quo maiores concitantur tempestates, Cuius omnis ratio petenda esse videtur a ventis, aerem extenuantibus atque minuentibus. Secundo, sol, cum maculis, uti vulgo dicuntur, quas accuratius Planetas dixeris, inter Solem et Mercurium positos, vix, ac ne vix quidem, ventis servit, quippe qui non aliunde, nisi ex terra, oriuntur. Tertio, cometarum naturam exposui in libro, qui de spatio vacuo est editus p. 188. et 194. itemque fusius in literis, quibus Polono nobili respondi. Quarto, venti, meo quidem iudicio, in terrae cauernis subter montes nascuntur, ubi tales gignuntur ac procreantur spiritus, qui, haud secus ac pulvis pyrius, erumpunt, terram diruunt, et eandem commouent ac concutiunt, autore Kirchero in Mundo subterraneo. Quinto, nisi venti vbique locorum diu sine intermissione flent, difficile obseruatu est, quid inter pluviam et ventum intersit. Ex illo autem argumento differentia apparet. Sexto, aer, qui terra valde comprimitur ac condensatur, eoque copiosior existit, non perinde, ac mari plano, ob aspera et montosa loca, inoffenso progredi cursu potest, inde fit, ut ventus lenior non facile sentiat. Septimo, quia aer a grauitate sua, ipsi natura indita, com-

pri-

primitur ac ea, quo humilior est terramque propius contingit, eo magis ista augetur, constatque experientia, in altis montibus illum ut rariorem, sic leuiorem, reperiri. Propterea intelligitur inde, tanta aeris penuria, vix ibi locum esse ventis, qui cum hoc, instar viuentis essentiae, arctissime coniuncti, maximam suam vim declarant. Vale. Scrib. Magdeb. IX. Martii M. DC. LXXX.

XVIII.

DANIELIS GEORGII
MORHOFII.

VEnit ad me non ita pridem praecclarum munus tuum, liber de Phosphoris et natura lucis, illud praeterquam, quod ob argumenti praestantiam gratissimum fuit: sunt enim Θεῶν ἐξινυδέα δῶρα sublimia illa inuenta, affectu suo erga me singulari se commendavit. Multis equidem nominibus me tibi obstrictum profiteor, Vir Excellentissime, cuius tot in me exant luculentissimi favoris argumenta. Narrauerat olim mihi Dom. D. Maior noster, quae tibi fuerat de me in Academiam vestram pertrahendo sententia, cum hic bellicis tumultibus sacra nostra turbarentur, quorum vulnera, etiam nunc pace restituta, utinam diuturna, sentimus. Nisi spes meliorum temporum me hic tenuisset, non abiecissem mutandi consilia. Faxit modo Deus, ut tandem illa appareat.

Ha-

Haëtenus enim iacent res nostrae , nec erigi coeperunt Scire tamen velim quis iam in cathedra Poetica apud vos regnet , et de Buchneri Poematibus, quando illa proditura sint : nam auide illa expecto. Sunt et apud me duae ad Tscherningium , Academiae Rostochiensis quondam Professore, epistolae, quarum accessione ditare illorum editorem possum. Sed redeo ad Phosphoros tuos , quorum luce fama tua exit usque illustrior. Utinam solem illi ipsum aliquando prouocent, sed illum chimicorum, et Honorati Fabri aureum. Mentionem in libro tuo mei quoque fieri, cum invidendo elogio, vidi, ac ad optidorum pulueres et circulos vocari. Videbo, ut pro virili ad quaesita tua respondeam, quamquam diu est, quod absim ab his studiis. Illud vero molestum est, non esse hic loci, qui schematismos vel aeri, vel ligno, scite satis incidant , quorum ad hanc rem usus pane necessarius est. De eo velim edoceri, quis verus primae tuae quaestionis sensus sit : ita enim mihi videor interpretari : an scilicet a solari corpore per se, aut ab ignis fusorii radiis, per speculum collectis, idem, qui a speculo illo Gallico, sperari effectus possit ? Vale , Vir Excellentissime , et, quod facis , nos ama. Dabam Kiloni a. d. XIV. Martii, Anno cio Io CLXXX, calamo celerrimo.

Mitto aliqua mea carmina , miseram nuper Elegiam in Ceruam cornutam, in qua erratum,

tum, per incogitantiam meam irrepsit : pro
verbis, mortem perpessus acerbam, legendum,
mortem perpessa cruentam. Quod monere
volui.

XIX.

IOANNIS DAN. MAIORIS.

N Vdius tertius aliquid responsoriarum dedi
ad te, nec quid aliud in iis, praeter anti-
quam officiosi amoris sedulitatem, professus
sum, cum animo aut intentione, quae velim,
via Hamburgi, aliquid vini, Secti Canariensis,
ad vos, suavissima pectora, perferri occasione
proxima; quam propterea ut diligenter capta-
ret Io. Krahmerus, amicus, iniunxi, ut dubi-
tem, an ullus subrepere, et expectationes no-
stras morari, error possit. Ad eundem in po-
sterum etiam, vel ad affinem ipsius, in iisdem
aedibus habitantem, itidem amicum meum in-
tergerrimum, Schellhamerum, Reipubl. Ham-
burg. Bibliothecarium, tuto poteris ulteriores
humanissimas literas tuas amandare, quas e-
vestigio dein Kiliam mihi destinabunt. Nunc
ne novissimas a te perscriptas deponam peni-
tus, scias, ad confectionem ultimam pridem
susceptae qualiscunque dissertatiunculae meae
de Pyrophago, post primam, Deo volente, do-
mitionem iterum meam, id acturum, ut pri-
mordia illius, chartae commissa, in proxime
sequuturis ulterioribus identidem me comi-
ten-

tentur itineribus medicis, usque dum colophonem iisdem imponam. Nam haec iam bene diu solita est esse studiorum meorum ratio, ut, dum domi momentum temporis non suppetit, quod meditationi suavi locem, vehendo per agros et nemora speculationiunculis meis demum liberrime indulgeam, easque, tremula concussi corporis manu, pugillaribus inscribam, non obstante sole, vento, aut frigore; modo ne comitem itineris, ut pluries fit, nactus sim, ministrum alicuius nobilis, qui me, usque in praedium domini sui, inutili affatu vexet, ac saepius interturbet. Non alia certe, ab aliquot annis, vitae meae ratio existit. Et qui putant, ea, quae interdum nomine meo typis expressa, nouiter prodire, vel guttulam olei, aut sebi, mihi consumsisse, vehementer errant, et magnam mihi faciunt iniuriam. Habeo equidem libellos aliquos meae domi, non plane infimi commatis, aut pretii, sed certe in spem futurae obliuionis fideliter repositi sunt, hospitemque ago in propria bibliotheca, ut saepe indigner taediosissimae medicinae isti mercenariae, si quam maxime etiam ditescere ex ea possem. Ex qua, ante exitum vitae, Deus (spero, atque iterum spero, ac ardentissime, in gratiam excolendae paulo constantius multo excellentioris doctrinae experimentalis, opto) exitum desideratum

dabit. Si vera felicitas in opibus confisteret, asinus etiam, utrumque latus auro onustus, felix foret. Oeconomice loquendo, non habeo, cur asperitati factorum ulli indigner: sed o quantum non oculi saepe mihi illacrymantur, et cor ipsum per impatientiam pene crepat, cum reputo, quam misere, destinatus peragendis quotidie laboribus illis, et scribendae Receptae friuolae, sim, quam scribere tandem denique (et interdum forte rectius) posset pharmacopoei seruus. Interim Mechanica, (o mea Mechanica) Pyrotechnica, Hydraulica, Optica, Pneumatica, Stathmica, Architectonica, et cet. socordiam meam neglectae patiuntur, et immerenti occalcitrant: Wer will mich erretten von dem Leibe dieses Todtes? Et tu, mi Kirchmaiere, surripuisti calamo meo verba, pridem oculis tuis a me destinata, dum ita scribis: o veniat illa dies ante obitum vel unica, quae ex absentibus praesentes faciat, ad unam alteram ve horam, nisi amplius! Imo veniat per me! Et tale quid, si candori meo diffidis minime, iam aliquot annis desideravi. Mirabantur multi, quibus furiis agitated confilium susceperim, deferere olim hanc provinciam, cum nulla necessitas, nulla turpitudinis, aut ingratiarum Principis, conscientia, nulla fortunae desperatio me urgeat, imo potius Primatus Medicus, in tota Ducali Hol-

Holsatia, mortuo Langelotio, (qui iam bene et eleganter delirare seniliter incipit) me facile spectet, propitium sciam Ducem, propitios procerum multorum animos, propitiam plerorumque de tenuitate mea opinionem; et, nisi lautissime, non penitus aerumnose tamen, etiam (deficientibus licet, vibelli praegressi, salariis Academicis) vivere hic detur. Sed cogor tibi uni hucusque ac soli monstrum obstinati mei animi prodere, inuitando amice in partem consilii: in cuius societatem postea, si ita videbitur, honoratissimos nostros Dom. Sennertos quoque, me prius expresse volente, duces. Nam ne nunc quidem, cur plurimum ex his oris festinem, ratio magna est. In euentum saltem futuri et recrudescentis olim (utinam vanus augur sim!) belli Borealis, quid putas, malene aut stulte me acturum, si de artibus, quibus ex improvviso utiliter me subducam, mature cogitem? Iam ab aliquot annis oblata mihi disertis literis est sparta medica, Professorio-aulica, Hafniae exornanda, qua honestiorem non posset vel optare, vel fingere, persona Medici. - - - Felix qui latuit. Ad haec, cum semel me Academicae vitae conditionibus extricauero, nunquam simile pistrinum sum ingressurus. Ab aulico autem viuendi genere stupor meus et candor me arcet, cum tranquillitatis et libertatis in-

expugnabili desiderio. Alias pridem obtinere in aula nostra potuissem, quod aliqui mirantur, a me adeo frigide haberi. Cum distinctius ipse consilium ante omnia mecum formauero, facundus eiusdem interpreti tibi ero, si iusseris, nec destituere me velis sincero suffragio. Alias mere tacebo, sicutus, hic loci nemini amicorum fidere. Quod omnium molestissimum mihi est. Sed inevitabile etiam, ob hanc ac illam utilitatem. Vt fieri solet inter homines, cohabitantes sub eodem regimine, quorum nemo adscribit fronti, quod intus alit, ne proprio candore sibi obfit. Inter absentes multo tutius res peragitur, cum ne species quidem nocendi locum inueniat, aut praesumptio. Scribam clarius. Iam a triennio, per magnum, quendam amicum Viennensem, porta mihi aperta est, orare et exorare gratiam aliquam ab Imperatore. Nedum vero obsignare consilia mea potui, praeter alias causas ideo, quod loci conditio ac genius mihi plane ignotus sit, quem commodis meis iuuandis, et latebris eruditis alicubi obtinendis, nominare velim. Itaque sub praetextu vel valetudinis thermas superioris Germaniae aliquas, vel compellendorum semel in patria meorum, antequam moriar, tandem denique diverticulum, quaeram aut occasionem videndi coram illum locum, aut urbem, quam

quam emortualem olim mihi decreverim, eamque a patria tua non millenario milliarium distantem. Et hoc est, cur te praecipue consilium fidele rogaturus sim cum tempore. Praestolabor prius responsorias tuas; quibus notanter Dresdenium tuorum Maecenatum, Dom. Frisiorum, titulos plenos, idiomate latino, velis inserere. Quorum alterutrum animus est solem eligere, qui Phosphoro ac Hespero nobis praesit, in stadio, tanquam coelo, experimentalis studii, et invitandus ad id brevissima epistola dedicatoria Pyrophagi, ex chartis meis qualemcunque vitae portiunculam repetituri. Sed quorsum me ventus verborum, et miserae persuasionis, rapit? Abrumpo, et in gratiam praeconceptae in animo eruditae Anemologias tuae, qua causas ventorum (inter alias) solaribus radiis quoque adscribes, id addo, ingeniosam mihi videri hanc speculationem, cum expansoriam luminum, auram indubie propellentium, vim cogito. Nec tamen lunaris influxus obliuio te capiet; in primis ubi luna, monente Varenio (L. I. Geogr. p. 186. prop. 16.) aequori fuerit verticalis. Tum enim ut mare deprimi, ita coarctatum intra lunam et superficiem maris aerem undecunque in motus ventosos cieri, quis est, qui liquido non discat? Adhaec, sicut ventum cieri circa rotas molendinorum, ex prae-

pete earum motu constat ; ita dubium non est, ex Nychthemerino telluris gyro, inquietudinem aliquam aurae induci : quae tum demum perceptibilis maxime fiat, si interdiu sol obliquis, aut plane aduersis, radiis terram lambat, ac dilatet aequora intermedii aeris, ut is vndiquaque in alias vniuersi plagas ac motus discedat, quam qui motui terrae, aut aeris circa terram, harmonicus sit. Minimo certum est, quod monet ante laudatus Varenius (L. I. p. 412. prop. 14.) aerem (etiam alias tranquillum) moueri cum fluuiis, celeriter (immo ne celeriter quidem) currentibus. Idque toto anno experior, in itineribus medicis, vel mediocres etiam riuulos, tempore maxime alias tranquillo, per aestatem, aut alias, ventum aliquem comitem, vel accubum, plerumque habere. Neque ventus incendiis superueniens, eaque periculosiora reddens, aliunde prouenire mihi videtur, quam ab eadem, quam dixi, dilatante ignium vi, qui vicinum aerem dum urgent, is iterum ulterius in vicinum quoque sibi impingit aerem ; ficque in aura fit multiplicatio et confusio vorticum, quorum aliqui fumos pone, retro, sursum, deorsum, ultro citroque, aut in gyros agunt, et in mire crispata volumina, alii rectiore motu, torrentis instar, in cataractas, ut sic dixerim, anemias, rapide relaxantur. Atque istiusmodi

diventi omnes, simpliciter aut indifferenter vulgo habentur pro aliunde aduentitiis, cum tamen maximam sui partem immediati incendiis effectus plerumque sint, et velut ex ipso eorum sinu nati. De panaceis scripturus sylvam ingrederis, Hercynia veteri vastiorem, multasque ibi indubie arbores inuenies, quibus calamus, tanquam securis, defatigetur. Non equidem in ea opinione sum, panaceam nullam dari, quod morbi habeantur contrarii, quibus proin una eademque medicina opponi non possit; id quod, inter alia, magni quondam Rolfincii, si recte memini, praecipuum quoddam argumentum fuit, libro 5, aut 6, suae artis chymicae, aut alibi, (locus praecise memoriae non succurrit, quia longius a libris meis absum;) et ne alterutri etiam parti, qui panaceas uniuersaliter vel statuunt, vel negant, obloquerer confidenter nimis, in medio me continere volens, id argutulum pridem excogitavi effugium, ratus, panaceas non dari, simpliciter ita dictas, quae indistinctim omnibus morbis abigendis, et domandis ipsorum causis, conueniant: sed et dari utique, secundum quid sic dictas, vel in certo morborum genere, ita, ut, quod e. g. vel febribus omnibus, vel ulceribus omnibus, et cet. medeatur, panacea istorum pathematum sit. Sed nunc altius rem euoluens puto,

C 4

quem-

quemadmodum modus sanitatis in determinata aliqua spirituum crasi, et viuacitate, fundatur, aut consistit, et e contrario in confussionibus labefactatae per morbum naturae humanae, unum aliquid sine dubio est una aliqua, et determinati commatis, spirituum indispositio, iuxta quam morbus, uniuersaliter dicatur, aut primo concipiatur, esse non lignum, non piscis, non stella, aut lapis, sed morbus: ita nidificare in rebus, et haud absurde quaerendum (forte etiam ab aliquibus iam inuentum) esse peculiare et vniuersale quoddam genus remedii, quod vniuersali isti spirituum ataxiae obftet, eosque in meliorem ordinem redigat. Clar. D. VVir- digius haud insulse in determinando vniuersali morborum modo, a corem spirituum nominat. Et experientia sum doctus, pridem ante editam aureolam ipsius medicinam spirituum, illa, quae acidum istud sorbent, aut corrigunt, idque agendo, perspirationem internam restituunt, simpliciter in omnibus morbis conuenire, ita, ut nisi opem ubiuis certo ferant, quod ob antiquum Adamici pomi esum impossibile est; veruntamen, aegro non noceant, morbumue grauiorem reddant. Alii panaceam in vniuersali quodam blandissimo soluente quaerunt. Quae omnia ut recte iudicentur, oporteret naturam, conditiones, diverticula, et metamor-
pho-

phoses omnes fluorum in nostro corpore, prius ad unguem cognoscere. Sed cui hoc est datum? cum saepe in minutulis partium spatiis contento fluori obscure accidat, quid, quod in magni momenti dein aegritudines erumpat, in quarum causis reddendis postmodum mire ac misere, in crassiore humoristica Galenicorum schola, philosophamur. Panacea Holsatica, haud apte, prorsus sic dicta, cuius mentionem ultimo iniicis, est duplex: vulgaris una, Mynsichtum autorem habens, sub titulo arcani duplicati; cuius proin descriptio apud eundem et postea Schroederum exstat: altera Serenissimae Ducum Holsatiae Domui etiamnum familiaris, quae per aurum certa, ratione additum paratur. Cum domui meae redditus fuero, videbo, ut eius quoque panaceae descriptionem mittam. Interim amoris constantissimo in me, et per hunc inculcae scriptioni huic indulgens, cum tuis, decenter salutandis, vale. Scrib. Kil. d. 31. Martii, 1680.

XX.

ANTON. MAGLIABECHII.

Alle settimane passate, subito che ricevei Ai tre esemplari della sua Comment. Epistolica l'istesso giorno appunto, ne auvisai a V.S. Illma la ricevuta, ringraziandola con,

vna mia longa Lettera di essi, e molto più dell' onore singolarissimo, e dà me per capo alcuno non meritato, che si è degnata di farmi indirizzandomi quel dottissimo Trattato de natura ignis et a luce differentia. Perche tal volta le Lettere vanno male, ed io non vorrei in niuna maniera far mancamento, con un sì dotto, e sì cortese signore, le riscrivo adesso di nouuo per altra strada, acciò che mentre non le fosse peruenuta la prima, le arriui questa seconda. La prima la mandai per la strada di Bologna, e la presente l' inuiò al nostro dottissimo, e cortesissimo Sig. Arnoldo, dal quale verrà inuiata a V.S. Illma. Dinouuo per tanto le rendo mille milioni di grazie, dell' onore, che per eccesso di cortesia hà auuto la bontà spontaneamente di farmi, professandomele per ciò obligatissimo, e bramando per non viuerle sempre ingrato seruidore, che si degni di onorarmi di qualche suo comandamento. L' assicuro, che sono confusissimo, per conoscermi interamente indegno di questi fauori. Per empier il foglio, le scriuerò qualche nouita Letteraria della nostra Italia. Prima però di ogni altra cosa, le replicherò ciò che nelle altre mie le hò scritto, ciò è, che per testimonio delle mie infinite obligazioni, bramo di trasmetterle alcuni pochi Libri, onde la supplico ad auuismarmi, a chi posso in Venez.

nezzia inuiargli, per che arriuino ficuri alle mani di V.S. Illma. A chi V.S. Illma mi accennera, gli manderò io franchi dà ogni spesa di porti, fino a Venezia, già che soddisfarò io quà il Procaccio di tutto quello che pel porto, gabelle etcet. di essi, fino a Venezia, dourà auere. Mi accenni pertanto il nome di qualche Mercante onorato, o altra persona che sia per fargli auere a V.S. Illma ficuri. Come con altre mie Lettere hò scritto a V.S. Illma, il Padre Kircherò viue ancora in Roma. Il Padre Ricciolo è molto tempo che e morto. Compagno del Padre Ricciolo era il Padre Grimaldi, delquale si vede stampato un grosso volume in 4. de Lumine, de Luce et caet. che per quanto hò potuto offeruare dal dottissimo opuscolo di V.S. Illma, non hà ella veduto. Come hò scritto, per empierè il foglio, le scriverò qualche nouità Letteraria della nostra Italia. Quà è stato ristampato l' opuscolo di S. Antonino Arciuescouc di questa Città, super enarratione Euangelica, de duobus discipulis euntibus in Emmaus. Non vi è però ne Annotazioni, ne Offeruazioni di alcuna sorta, mà solamente la Vita dell' Autore, scritta da Francesco dà Castiglione, che si trouaua anche nell' edizione antica, come aurà V.S. Illma ben ueduto. In Roma è quasi finito di stampare il primo tomo dell' Opera

ra di Gjo. Alfonso Borelli de motu animalium. Sara Opera postuma. Stimo che vi sieno per essere di belle speculazzioni, poiche il detto Borelli, permolti anni vi hà lauorato sopra. Nella medesima Città di Roma, il S. Caualiere Prospero Mandosio scrive un Libro degl' Vomini dotti Romani. Per quanto mi auuisano, distingue l' Opera per Centurie, ed arriuerà fino a' nostri tempi. Il Padre Macedo, hà finito di fare stampare un suo libro in foglio, in lode della Repubblica di Venezia, suoi Dogi, etc. Sono tutti Epigrammi, ed altri versi Latini, edè anche pieno il Libro di figure intagliate in rame, essendoui i ritratti di tutti i Dogi. Adesso mi scrive che fa stampare una altra sua opera. Gjà che dalla Lettera di V.S. Illma hò compreso, che ella intende benissimo la nostra Lingua, le accennerò, stimando che le sieno care anche le notizzie de' Libri scritti in Lingua Toscana, come il Padre Beuerini, hà fatta ultimamente stampare in Lucca, una sua traduzione in ottaua rima Toscana, dell' Eneide di Vergilio, laquale è bella assai. Fù quà il detto Padre Beuerini a' giorni passati, e mi disse, che adesso scrive l' Istoria di Lucca, in Lingua Latina, nella quale scrive bene assai. Il Sig. Conte Mezzabarba Birago mi scrive, che le sue fatiche so-

sopra le Medaglie di Adolfo Occone, sono vicine alla fine, e che quanto prima le farà stampare. In questo punto mi arriivano le Lettere del Padre Francesco Caro, le quali mi ha mandate esso medesimo, e sono stampate appunto adesso. Con che essendo il foglio pieno, finirò di tediarla, supplicandola a favorirmi dell' onore de' suoi dà me desideratissimi comandamenti, riverendola e riconfermandomi. Per empier questa pagina bianca, le scriuerò qualche nouità Letteraria di Paesi Oltramontani. Il Sig. Greuio con una sua elegantissima Lettera Latina, mi scrive di mandarmi Lucio Floro, et *Triumvir. Amorum*, con due sue Orazioni Funerari, una per il Regio, e l' altra per il Burmanno. Mi auisa che adesso lauora sopra Columella. Il Sig. VVetstenio mi ha mandate di Basilea le sue Orazioni Apologetiche, pro genuina pronunciatione Linguae Graecae, mà fino ad ora non mi sono capitate. Dalla medesima Città di Basilea mi scrive il Sig. Fesch, di auermi mandata una sua Epistola, che adesso ha data in luce de Nummo Pylaemenis Regis Paphlagoniae. Il Padre Antonio Pagis, di Marsilia mi scrive, di fare stampare un suo Trattato, che sarà certo erudito, auendo io conosciuto il suddetto Padre quà essendosi trattenuto due o tre giorni

ni

ni nella nostra Città, in un suo Viaggio. Per-
che il titolo del suo Trattato è lungo assai,
non lo trascriuero qui, auendolo già man-
dato all' eruditissimo Sig. Arnoldo. Di gior-
no in giorno aspetto il Libro del Sig. Brau-
nio de vestitu Hebraeor. sacerdotali. Sento
che sia erudito, e che da esso venga ad esser
decisa la gran quistione intorno alla Tunica
di Cristo Signor nostro etc. Mi ero scorda-
to di scriuerle, che il Sig. Gronouio si troua
ancora quà. Hà esso collazzionato diligen-
tissimamente, il famosissimo Manoscritto
delle Pandette, che si troua quà nella Galleria
di S. A. S. in una Cassetta d' argento, con l'
edizione de' l' Torrentino, delle medesime
Pandette. In oltre, in Libreria di S. Loren-
zo hà collazzionato con Manoscritti Strabo-
ne, Artemidoro, Arpocrazzone, Appiano
alcuni Opuscoli di Plutarco, ed altri Libri.
Mi scriue l' ottimo, e dottissimo Padre Pa-
pebrochio, che perche gl' Atti de' Santi di
Maggio, è Opera grandissima, anno delibe-
rato che lo stampatore possa intanto darne
fuora la parte che è stampata. Con mia con-
fusione hò veduto, che la vita del nostro San-
to Antonino è dedicata a me. La prego a
farmi grazzia di riuerire il dottissimo Sig
Schurzfleisch in mio nome, essendo io vera-
mente obligatissimo al detto eruditissimo,
e cot-

e cortesissimo signore, onde ardentemente bramo, che mi si porga la congiuntura di poter seruirlo. In questo punto, riceuo una Lettera, del Sig. Lorenzo Crasso, nella quale mi domanda le notizze della Vita del Sig. Generale Borri, per iscriuere esso per quanto mi accenna, le Vite de' Capitani illustri di questo secolo. Firenze li 18. Ottobre 1680.

XXI.

EIVSDEM.

Hò scritte a V.S. Illma varie lettere, per ringrazziarla dell' onore singoralissimo e da me per capo alcuno non meritato, della Dedicatoria di vna parte del suo dottissimo Libro, e non ostante che ne abbia anche, indirizzate alcune a Norimberga al dottissimo Sig. Arnoldo, con mio dolore veggo che sono tutte andate male. Tal cosa infinitamente mi affligge, poiche non vorrei apparire di far mancamento, con un Signore cosi dotto, cosi erudito, tanto cortese, ed alquale sono cosi altamente obbligato, e tenuto. Hò per tanto risoluto d' inuiarle questi due verli per mezzo del dottissimo e cortesissimo Signore Spizelio, sperando che esso sia assolutamente per farleli arriuare ficuri alle mani. Di bel nuouo adunque, le rendo quelle maggio-

giori grazie, e che sò, e che posso, del fauore, ed onore segnalatissimo, di quella dà me per capo alcuno non meritata dedicatoria: e di bel nuouo anche la prego ad auuismarmi, come posso fare a mandarle alcuni Libri di quà, acceñandomi a chi in Venezia io possa indirizzargli, per che le arriuino sicuri. Il Sig. Cinelli si professa ancora esso infinitamente obbligato a V. S. Illma per l' onore che nel suo dottissimo, ed eruditissimo Libro, si è degnata di fargli, e si riserba a renderlene grazie pubblicamente, nella terza Scanzia della Biblioteca Volante, che fa presentemente stampare. Quando a' mesi passati le scrissi del Padre Chircherò, del quale mi aueua V. S. Illma domandato, era esso vivo, mà adesso è morto, già che morì poco dopo. Il Padre Riccioli come le scrissi, sono parecchi anni che è morto. Qui incluse trasmetto a V. S. Illma le Offeruazioni intorno alle Comete del Sig. Montanari, Professor Publico dell' Astronomia, e delle Meteore, nello studio di Padoua, lequali certo sono le migliori che fino ad ora si sieno vedute. Con che non volendo tediare di vantaggio, farò fine, col di nuouo renderle vivissime grazie de' suoi fauori, supplicarla dell' onore de' suoi dà me desideratissimi comandamenti, riuerirla, e riconfermarmi. Firenze li 2 Marzo 1681. Le

no-

novità Letterarie della nostra Italia, le scriuerò a V. S. Illma una altera volta, non me lo permettendo adesso l' angustia della carta.

XXII.

IOANNIS HEVELII.

QUod, a tot ac tot iam annis, me adeo beneuolo affectu prosequi, nec non qualia qualia studia mea Vranica tam priuatim, quam publice, optimis modis nunquam non commendare es dignatus, debita gratiarum actione agnosco. Vtinam occasio ferret, viresque ingenii mei permetterent, ut non minus luculenter amorem rursus erga te meum, non solum verbis, sed re ipsa, contestari liceret, nihil mihi unquam accideret gratius; verum, cum Vrania mea suauissima, quam tanto ardore, et sudore, ne dicam sumptibus, absit gloriola, a plurimis annis excolui, anno 1679, uti bene nosti, nefandis ignibus, miserandum in modum, ita penitus sit destructa, ut ne quidem unicum ex illis maximis, et haud vulgaribus, organis, in parte I. machinae meae coelestis adumbratis, mihi fuerit relictum, vix video, quomodo tibi, Vir Eruditissime, tuisque quaestionibus satisfacere queam in omnibus. Quaestiones tuae, quas proponis, partim ad Physicam, partim ad Astrologiam, partim ad Astronomiam spectant. Physicalia et Astro-

D lo-

logica phycis et astrologis omnimode decidenda relinquam ; nihilominus tamen ex parte mentem meam de iis exponam. Primo, venti ex solo nostro globo terreno originem ducunt , et minime ope radiorum solarium propagantur. Secundo, quemadmodum in tota Astrologia vix quicquam certi inuenitur , sic quoque lubricae sunt coniecturae, imo merae diuinationes, quaecunque Astrologia de serenitate, pluuiis, calore, frigore, atque ventis, adeo audacter interdum profert: sicuti celeberrimus Gassendus in sua Philosophia Epicurea affatim testatur, in primis p. 911. 919. 920. 972. 973. 1663. et p. 943. inquit: in Astrologia casus utramque paginam facit, et euentus nunquam, aut raro contingit; ac, dum contingit, causa ex coelo immanifesta est penitus; nemo non aliam facilius, quam astrologus monstrare est potis: sicque Astrologia non tam vera ars, quam mera alea, siue hariolatio videtur habenda. Tertio, maculae et faculae, exhalationesque omnes solares, cum, mea opinione, plane sint diuersissimae naturae cum nostris euaporationibus terrestribus, hinc nihil plane tribuunt ad tempestatem, ventosque. Quarto, cur in Europa ab ortu venti non semper frigus et serenitatem, ab austro autem aestum et humiditatem, aduehant? cum in Asia, Africa, et cetera, res aliter eueniat?

niat ? Haec quaestio est altioris indaginis, et plurimum dependet a situ regionum, locorum, marium et montium, nec non motu terrae diurno ; quae materia autem adeo breuibus enodari haud potest. Nunc ad reliquas quaestiones, tam de nupero illo, haud vulgari, cometa, quam de aliis in genere, me confero ; sed, ut dixi, cum Vrania mea modo adeo desolata sit, haud possum, vel mihi ipsi, vel tibi, in quibusdam plane satisfacere. Utinam mihi licuisset, prioribus, maioribus illis haecenus mihi usitatis organis, uti in apparitione antecedentium cometarum a me factum, et hunc cometam obseruare, facillimo negotio potuissem parallaxin eius (pro-ut in Cometographia mea circa plurimos cometas ostendi) recte et accurate determinare : nunc vero, cum nullis instrumentis (id quod maxime doleo) cometam hunc nouissimum dimetiri potuerim, hinc minime etiam valeo exquisite definire, an, et quantum habuerit parallaxin. Miror autem admodum, quod nulli adhuc prodierint, qui, licet plurimis instrumentis affatim sint instructi, commodissimaque specula, regio ex voto, gaudeant, ut Galli, Angli, ac Itali, qui in obseruationis negotio, prae reliquis, omnibus palmam praeripere, imo res coelestes suis dioptris Telescopicis, multo accuratius, quam ullus alius, se posse dirimere, nunquam

quam non sibi persuaserunt, cur circa hunc cometam, cum satis diu omnium strinxerit oculos, id non praestiterint? Omnes observationes, tam Parisiensium, Italorum, quam Anglorum, quas videre adhuc obtigit, vix rudiori minerua, in integris tantummodo minutis, locum cometae, secundum longitudinem, exhibent, et quidem ita, ut omnes inter se nondum in gradibus, ne dicam minutis, conueniant, sed maxime a se inuicem discrepent, ut minime conciliari possint. Ex quibus ego non audeo parallaxin exquisite elicere, nec ipsi obseruatores parallaxin horizontalem, multo minus ad singulos dies, definire ausi sunt. Minime igitur cognita parallaxi haud potest quisquam cognoscere cometae magnitudinem, distantiam a terra, nec non qua parte cometes superauerit terrae globum. Interea tamen penitus sustineo, hunc cometam minimum longe fuisse supra lunam, et circa finem quotidie longius a nobis discesse. Proinde, cum lunae distantia a terra sit cognita, etiam apparens cometae diameter, potest rudiori minerua cometae magnitudo, tum eius caudae longitudo, determinari. Tertia quaestio, an vnus, an bini fuerint cometae? pariter maxime ardua est; quippe cum accuratae omnino observationes, mense Nouembri, circa cometam matutinum, ante solis exortum,

tum etiam, mense Decemb. Ianuar. et Febr. nobis defint, difficile est adeo, promte hanc quaestionem decidere. Nonnulli quidem sustinent, illum matutinum quotidie, magis magisque in Austrum tendisse, latitudinemque eius austrinam indies creuisse, atque sic sub sole, Austrum versus, evanuisse; sed ego, quantum mihi observare tum obtigit, a die 2. Decembr. st. n. anno 1680. ad quartam vsque Decembr. ante solis ortum, cum circa finem mp , et in principio m existeret, videbatur mihi, latitudinem austrinam, paullatim decrescere, cometamque Eclipticam versus tendere; quasi nodus ascendens circa principium Sagittarii versaretur. Quae in parte mihi quoque adstipulantur observationes Romanorum a die 1. Decembr. ad 6. vsque habitae. Nam die 1. Decembr. dicunt se observasse cometam in 0 m , et latitudinem 4. austr. die 3. in 9 m et lat. 3 austr. die 5. in $16\frac{1}{2}\text{ m}$ et latit. 2. austr. die 6. Decembr. in $19\frac{1}{2}\text{ m}$ et latit. 1 austr. Ex quibus pariter elucet, latitudinem austrinam indies decreuisse, cometam Eclipticam versus tendisse, nodumque pariter circa finem Scorpii, et initium Sagittarii haesisse. At, inquires, quomodo autem conciliari possunt ea, quod vespertini cometae nodus, vel punctum intersectionis, orbitae et Eclipticae acciderit cir-

ca gradum 18. vel 20. Sagittarii, ut quidam volunt, quod fieri haud potuisset, si matutinus et vespertinus unicus fuisset cometa? Verum ex Cometographia nostra, in primis L. I. p. 121. et 123. item L. X. p. 743, patebit, quod omnium cometarum tam anguli orbitae, et Eclipticae, et Aquatoris, quam nodi, de die in diem, varient, et plerumque etiam f. f. f. promoveantur, ut in cometa, 1661. et 1664. obtigit. Quare haud absurdum videtur, et hunc potuisse locum intersectionis orbitae et Eclipticae, siue nodum, immutare; et quidem in 20. diebus, nimirum a 4. Decembri, cum ante solis ortum ultimo a me visus, ad 24. Decemb. ubi primum vesperi a me conspectus. Videbis enim ex tabula G. p. 741. L. X. nostrae Cometographiae, quod cometae nodus 1661. die 3. Febr. fuerit in 8 κ , et 28 Martii in 5 ν . Proinde si assumatur, et hunc cometam eadem velocitate nodum variasse, utique potuit esse unicus, et matutinus et vespertinus, eumque sub uno eodemque fere circulo maximo, ut omnes cometae solent, incesfisse, praecipue, si motus nodi adhuc aliquanto concitator extiterit, ut quidem minime etiam est absurdum. Quandoquidem cometa 1533. (uti ex Cometogr. nostra L. I. p. 121. patet, spatio tantummodo 4. dierum nodum in consequentia ad 12. fere integros gradus variauit: quidni
igi-

igitur et hicce noster 20. dierum spatio, ad 20. grad. nodum suum promouere potuisset; imo, si darentur accuratiores obseruationes, procliviter hoc ipsum ex iis deduci posset. Hac itaque conditione, et ratione, tantummodo vnus fuisset cometa: in quam sententiam etiam fere inclino, quanquam adhuc nihil definitio; sed suspendo sentiam meam, donec adhuc exquisitiores obtineam obseruationes. Die 4. Decembr. cum ultimum cometam mane, ante ortum solis, vidissem, eo ipso die scripseram literas ad amicum, in quibus inter alia haec sub finem addidi: ad haec si diutius cometa, ut fieri utique potest, durauerit, in primis, si motum suum adhuc paullo accelerauerit, vesperi conspicuus erit, crinesq;, quos modo dextram, Africum versus, exporrigit, altius aliquando Zenith versus extollet, imo, successu temporis, potest comam Aquilonem versus proiicere. Id quod etiam amicis meis omnibus hic Gedani tum constanter significavi, hincque a die 13. Decembr. quotidie, cum quibusdam amicis, quotiescunque tantummodo coelum extitit serenum, vesperi, statim post solis occasum, donec stellae affulgerent, coelum ad occidentem attentissime sum contemplatus, prout etiam die 15. 17. et 18. factum; sed eo tempore nihil quicquam adhuc deprehendere potui, die vero 24. coelo rursus exi-

stente sereno, (nam diebus praecedentibus aer omnino erat turbidus) cometam, quem huc usque anxie quaesiveram, tandem statim post solis occasum conspexi: quem profecto nunquam adeo certe praedicere potuissem, nisi id ex motu eius, via itineris, anguloque orbitae et Eclipticae, circiter coniecissem; si vero bini fuissent, nulla ratione id fieri potuisset. Quicquid tamen sit, nihilominus hanc quaestionem in medio adhuc relinquo. Videbimus quid Parisienses, Anglique proferent, qui hac vice, ob instrumenta, et commoditatem, longe me feliciores extiterunt. Quinto, ex Phasibus solis, maculis faculisque, nulla ratione apparitio cometarum praedici potest. Nam observationibus sufficientibus demonstrare possum, ex Rosa Ursina, nostraque Selenographia, licet continuo per totos annos plurimae insignes maculae sub sole extiterint, utpote anno 1625. et 1626. teste Scheinero, et anno 1643. et 1644. vide Heliographiam nostram, nullos tamen cometas subsequutos esse: quippe ab illo 1618. ad annum 1647. et 1652. nullus plane affulsit. Sexto, etiamsi euaporationes solares, reliquorumque planetarum, plurimum contribuant ad generationem cometarum, tamen nihil quicquam illis corporibus exinde decedit; prout nihil quicquam nostro globo terreno, etiamsi innumeris pene

ne generationibus sit obnoxius, atque maximam, imo pene incredibilem, copiam exhalationum quotidie exspiret: de quibus fule admodum L. VII. Cometogr. ubi de cometarum ortu, genuina materia, forma, proprietatibus et interitu, egi. Septimo, quinam modus sit traiectionis cometarum, et unde iste motus suam ducat originem? (ex mea, scilicet opinione) inuenies L. IX. Cometogr. nostr. fusissime a me commonstratum, quo te, Vir Praeclarissime, ablego. Octauo, quomodo cometae dispareant, an dissipentur? an attenuentur? habebis L. VII. cometogr. nostr. ubi de interitu eorum agitur. Inueniuntur quidem nonnulli, uti optime scio statuentes, cometas esse corpora aeterna, certa periodo recurrentia; sed hucusque nec ullus aliquis id recte, et quidem cum omnibus cometis id debite, et sufficienter, demonstravit, nec ullus unquam demonstrabit: ut ut interdum hic vel ille cometa, cum quodam alio, magnam prae se ferat similitudinem, prout hic nuperus cum eo 1577. quem Tycho observauit, qui ex parte, quoad orbitae ductum, etiam aliquam agnoscit affinitatem. Si iste cometa 1577. fuisset anno 1680. redux, profecto immensam orbitam, et incomprehensibile aetheris spatium peragrasset, in annis scilicet 103. prout haud magno labore commonstrare valeo. Primum

autem sciendum, quod dictus cometa 1577. intra bimestre fere spatium parallaxin mutaverit a $19'$. ad $2'$; hoc est initio tantum distat a terra 2365. semidiam. terrae; at vero postremo 10300. semid. terrae. vide Cometogr. nostr. p. 859. Peragravit itaque in suo circulo vel Ellipsi, sive etiam in linea recta, (si ita placet, mihi perinde erit) spatio 2. mensium 7935. semid. T. Quaeritur nunc, quantam viam spatium 103. annorum conficere debuisset, quo rursus anno 1680. in nostrum prodiret conspectum? profecto 4903830, et quidem non milliaria Germanica, sed semidiam. terrae. Verum enim vero, quam immensum hoc sit aetheris spatium, et immensam mundi machinam hicce solummodo unicus cometa, sibi efflagitet, quis, quaeso, unquam mente, concipere potest. Ipse Saturnus etiam, iuxta Ricciolum, qui omnium minimam planetis attribuit parallaxin, non ultra 90155. semid. T. a terra elongatur, et quidem in maxima distantia; hicce vero cometa in maxima elongatione a terra distaret 2461760. semed. T. Num hocce non sit maxime absurdum, aliis diiudicandum relinquo: quod cometa tot ac tot millia semid. T. ultra Saturnum, imo fere ad ipsas fixas ascendere valeat; et quidem talia corpora, quorum capita quotidie, uti cuilibet beneficio longissimorum Telescopiorum deprehendere licet, immutantur,

tur, in partes abeunt, extenuantur, imo tandem penitus dissipantur, dissoluuntur, ad instar fere macularum solarium, sicuti ex plurimis observationibus, tam Cysati, in cometa anni 1618. quam nostris in cometis anni 1652. 1661. et 1664. L. IV. p. 414. Cometogr. nostr. exhibitis, nec non in nupero cometa vespertino, observatore nobilissimo, Io. Gebhardo Rabenerio S. Elect. Brandenburgici consiliario, luculenter videre est. Adhæc, si corpus aliquod debeat esse æternum, debet etiam semper manere idem, et nulli alterationi esse obnoxium: ut in fixis, planetisque conspicitur, qui semper eandem figuram formamque retinent, quorum corpora ut plurimum sunt globosa, cometarum vero corpora sunt discea, ex rariori et densiori materia composita, per quam radii solares transire, caudamque cometarum procreare possunt; corpora vero æterna sunt omnimode opaca, et minime radios solares pertransire permittunt, nec unquam in partes abeunt, attenuantur, multo minus dissipantur; de quib. plurima dicenda longe evidentiora: quod videlicet corpora minime sint æterna, certa periodo rursus affulgentia; sed non est huius loci, nec pagella hæc omnia caperet. Denique de illo scriptore, qui audet cometas adeo præcise, ut nos Eclipses, supputare, nihil hucusque audiui; sed

sed profecto nec ille, quisquis etiam ille sit, neque ullus alius, eo perueniet unquam, ut id ipsum praestare infallibiliter poterit. Optime ad ea respondisti in literis tuis: non verbis sane, sed factis hic opus est; prodeat, det nobis Ephemerides de futuris cometis, tunc patebit, quid praestiterit. Quod autem nonnulli cometas interdum praedixerint, non ex certa scientia id factum, sed casu tantummodo contigit: prout iis obtingit saepius, qui aleis ludunt, ac plurima etiam praedicunt, quae fortuito, in puncto quoque, eueniunt. Haec itaque sunt, Vir Praeclarissime, ac Celeberrime, quae hac vice ad tua interrogata occupationes molestissimae, ex nupero lugubri incendio mihi exortae, permiserunt. Citius, credas, respondiſsem, sed nullas plane literas hucusque, praeter has, ipso aequinoctii die vernalis huius anni datas, a te accepi. Interim vale feliciter, Vir Eruditissime, et me porro, ut facis, amare perge. Dabam Gedani anno 1681. die 29. April. st. n.

XXIII.

C. ARNOLDI.

IN mentem nunc iterum est, quod nuper exciderat mihi, alia tunc cogitanti: tu scilicet, inquam, vel alias nemo, efficere potes, in aula Onoldina, quod saepicule in votis habui. In pago Emethheim, haud procul ab oppi-

pido VVeissenburgensi, rudera templi et
 idoli, a gentilibus culti, adhuc conspiciun-
 tur. Murus exhibet deam, quam rustici ho-
 dienum die Miplizeth nominant: latus deae
 istius tegit filius huiusdem, ceu ferunt, ad-
 modum deformis. Superius extat ingens
 imago, siue statua, extensis ad sidera palmis,
 ceu Numen coeleste invocans, et cunctis
 precibus implorans: humi vero dispersae
 iacent imagines fractae atque disperditae.
 Cultus idolorum istorum inseruisse dicitur
 sterilitati ac foecunditati coniugum; quae
 quidem rusticorum, inibi agentium, vul-
 garis fabula est. מַלְאָכָה 1. Reg. XV. 13. in
 bibliis Belgicis statuum foederatorum, per
 Priapum, Pana, et Satyros exponi, constat.
 Utinam vero Serenissimi Principis iussu fra-
 gmenta haec eruerentur, et prisca haec ipsa
 Germanicae antiquitatis monumenta luci
 aliquando exponerentur ante, quam ipsa
 vetustas ossa haec magnae matris prorsus
 consumeret. Vide igitur, Vir perfectissime,
 quid possis. Quae consignavi, pictor ali-
 quis dudum me docuit, qui Baroni tunc in-
 seruebat in thermis. τὰχ' αὐγίων ἔσσετ' ἀμει-
 νον. Annales Boicos Cancellarii Bauarici, A-
 delsreitteri, πρὸς σόμα commemoravi no-
 uissime; sic vos non vobis. Partus hic est
 Iesuitae, P. Ioannis Feruaux, Lotharingi,
 in cuius nomine, ob certas causas, Annales
 il-

illos nostri maiores (ait familiaris quidam in literis ad me suis) apparere noluerunt. Hoc tibi soli. Norimb. d. 27. Octobr. 1682.

XXIV.

M. GEORG. LEONH.
MODELII.

Primum quaeris, Vir Nobiliss. num certa documenta praesto sint, quibus patet, VVindshemium VVindegastum autorem agnoscere, ab eodemque nomen habere? Hoc uno ore Historici fatentur, et rhythmus, parieti in curia adscripti, docent, et annum eundem, vel alterum, originis cum Vventorum urbe VVindshemio tribuunt, licet in scheda quadam legerim, a canibus venaticis nomen trahere, quos Caesaris (cuius, taceatur) uxor quaedam alere solita sit, qui, huc ad domos quasdam domum currentes, ansam nomini dederint Windheim/ der Windhundheim &c. Sed fabulae similior, quam veritati, relatio. Hoc quidem fateor, me antiquiorem Trithemio autorem vix inuenire potuisse, cuius tamen antiquitas secula duo nondum implet, nostra vero vrbs iam mille ducentos, unum et sexaginta annos, stetit, in curia autem antiquiora monumenta inueniri nullus dubito. Ad alteram quaestionem respondeo; nullum imperatorem sedem hic habuisse, priuilegiis tamen caesareis nulli ce-

cedere vrbi. Quando libertatem naeta fuerit, mihi certe non constat. Veritati consentaneum esse scribit Kerer in hypotyposi VVindsheimii fec. XII. imperante Frederico I. cum Roteburgo urbem imperialem factam. Quod bello Husitico vrbs moenibus fortissimis ampliata fuerit, certum est. Ea inchoata 1424. et 28. absoluta sunt, muroq; ex saxo quadrato, XX. turribus intertextis, duabus altissimis fossis, munitoque aggere, circumdata, ut ita VVindschemia illis ciuitatibus, quarum meminit M. Zach. Theobaldus bell. Husit. part. I. c. 59. Erfurti, Ienae, Magdeburgi, Brunonis vici, Luneburgae, quae munitae fuerunt, annumeranda sit. Forma Reip. Aristocratica num simplex, vel mixta sit, definire nolo, cum nondum res sit ad quidum perducta. Senatus quidem constat xxiv. viris; qui tamen vel interior, vel exterior. Ille hebdomadatim ter conuenit, et de plurimis deliberat et decernit, in rebus tamen maximi momenti et hic XII. constans conuocatur, qui ciuitatem refert. Ayffus dimidio milliari ab vrbe nostra scaturit, et VVindschemium praeterlabitur, atque ad Pabebergam in Pegnissum se exonerat. Olim, per anfractus, instar peninsulae circa urbem decurrebat, verum vt aliquanto propiores essent molae, a maioribus ita effossus, ut iam iam in plaga australi fossam suburbanam

nam lambat, et ille antiquus, hic nouus vocatur Ayffus. Oppidulum Burck-Bernheim attingit syluam Schlingenbach. Nam sita est tam in radice montis, quam monte ipso, in quo sylua oritur, et celeb. Casp. Bruschi (cuius scripta duo de monasterio et Episcopatibus Noribergae hodie recusa) ictu globi insidiis nobilium prostratus obiit teste Martin. Crusio P. III. Annal. Sueu. l. 10. c. 7. Viros clarissimos aliquos nostra V Vindshemia vestrae V Virtebergae dedit, Vitum Ortelium, medicinae Doctorem, et graecae linguae Professore, item Theodoricum Paulum Stephanum, qui Comitibus Augustanis interfuit, et Confessioni, ciuitatis nomine, subscripsit. Huius seculi praeclarissimis possem annumerare Sebastianum Hornungium, per decennium Pastorem Cliuensem in Vefalia, non sine veneni suspitione a Pontificio quondam porrecti anno XXXVI mortuum. Hoffmannianam familiam et Stellvvagianam praetereo, quae viros aliquot nobilissimos vrbi nostrae concessit. Ante XX. annos obiit Georgius Scribonius, Syndicus huius vrbis, Philologus et Criticus excellens. Ceteros, vel viuos, vel mortuos, lubens praetermitto. Quomodo Tartaricus Legatus a Gustauo Adolpho M. hic exceptus fuerit, malo silentio praeterire, quam incerta scribere; hoc tamen ex ciue sene cognoui, a ciuibus

ar-

armatis exceptum fuisse. Tandem longitudo, et latitudo, loci facile inuenitur, si dixerò, Noribergam et Herbipolim septem, Onoldum quatuor, Roteburgum tribus, Vffenhemium duobus VVindschemia distare miliaribus. Quod si plura desideras, manda, (nam his rebus multum temporis, studii, curae et chartae impendi,) vel magistratum vrbis literis admone. Nuper e Dania transiit hac M. Io. Schmidius, Theologus ille coecus, qui ecclesiae cuiusque, a repurgatione Lutheri, progressus, et fata iniqua describere vult, et notatu digna, in hoc negotio, scire ex me desiderauit, quem pauca, ob temporis angustiam, edocui. Plura de civitate nostra suppeditabunt, diuersis in locis, Lehmannus, in Chronico Spirensi, Hortlederus, de causis belli Germanici, Nicol. Reufnerus, in vrbibus imperial. Limnaeus in Iure publico, et Tom. addit. Schallingius, de encomio VVindschemii; omnium fusissime scripsit Mich. Kerer in hypot. vel oratione de VVindschemio, MS. Haec pauca aequi bonique consulas, etiam atque etiam rogo. --- Vale, Vir Nobilissime, et tuo faue. VVindschemii, d, 5, April. anno 1683.

XXV.

EIVSDEM.

- - - **R**em statim aggressurus, et tuis, omni melle suavioribus, responsurus, oro summopere, haec tenuiora beneuole accipias. Quod ordinem sacrum attinet, is constat VII viris. Numerus ciuium quingentos non excedit. Sed plura hic numerantur rudera, quam aedificia; nam vulnera belli tricennalis recentia sunt, cuius, in aliis vrbibus, vix vestigia reperiuntur. Momenta litium, senatum inter et ciues, pluribus aperirem, nisi epistola in libellum excresceret. Controuersia in grauaminibus quibusdam contra nobiliss. senatum, nominatim Dominum Stellvvagium, vertebatur; ex quibus tamen forma reip. facile cognosci non potest. Ceterum latitudinem, et longitudinem, loci, secundum gradus globi coelestis et terrestis, forsan, iussu magistratus, inuestigabit mathematicus noster, Georgius Guiljelmus Neuber. Addo, me iam antiquiorem Trithemio inuenisse, qui VVindegasto attribuere videtur originem, nempe Sigebertum Gemblacensem, qui seculo XII. floruit, fol. 493. vocans villam Wingeheim. In curia adscripti sunt rhythmici de VVindegasto, quos communicabo, si prolixior epistolam ad te mittere licebit. Praeterea
simu

simul indicem orationis Kehrerianae accipies. Schallingii eadem adhibet argumenta. - - - Fontem Aysfi die tertio et vigesimo Aug. inspexi, quem frustra, propter anfractus, plumbo attingere conatus sum. Sylvae etiam totam urbem ambiunt, sed, ad minimum, ab ea distant dimidio miliari. - - - Vale. Scrib. VVindsheimii, d. 8. Sept. anno 1683.

XXVI.

IO. DAN. MAIORIS.

Quid enim titulis concertemus, o nobilissimum decus meum, imo, amice, ex amicis intimioribus, superstes tantum vni- ce! cuius profecto consuetudinem, ac affinitatem, honori semper, in deliciis, sanctamque candide habeo. Diuturni saltem silentii causae principio hic sunt breuiter perorandae. Scias itaque, (neque aliter se res habet) me, toto anno, continuis, in vicinam ac districtus ultiores, inuitum defatigari itineribus. Nunc praesertim, aut tamdiu, donec optimum Principem, efficaci aliorum auxilio destitutum, et haerentem iam iterum Hamburgi bene diu, specie isthac ex filii fata eximant, regione tota interim grauibus subiecta tributorum exactionibus, transitibus, ac hospitationibus bellicis; et quae sunt cetera. Quibus praesertim bimillari disfitis

abhinc fundus , Academiae dotatus , exhaustus adeo , et ad marcores extremos reductus est , ut commiseratio subiectissima , qua in clementissimum Ducem feror , vix toleret , sub verissimo quamvis praetextu indigentiae , illud , quod a triennio circiter , mihi debetur , contumaci ab ipso querimonia extorquere . Interea altius altiusque adolescit familia , quae honeste ulterius ducenda , et , posthabita valde inuitim grandi parte curiositatis literariae , inserviendum , quomodocunque causis oeconomicis , et earum , aut emolumenta alteribi petenda in dies , aut detrimenta certe omni studio vitanda . Ex eo iam vita inter labores , itinerum caedia , seruitia medica , et contritiones valetudinis alias decurrit . A quibus , quicquid otii dein intra urbem forte superest , (aut temporis rectius) illud omne officiis academicis publico-priuatis , et priuatisimis , scribendis literis , medico-oeconomicis , in vicinam , visitatione *actiua* et *passiua* amicorum , (praedonum temporis) officiis pietatis et charitatis , somnoque , haud raro inter prandendum , ob lassitudinem , suborto , corporis ac mentis distractionibus aliis , consumitur ; ut profecto curis , studiisque amoenioribus , vix momentulum relinquatur vacans a recensitis laboribus : quos omnes dum in dies superare non possum , sed quidam,

dam, imo multi eorum, tanquam debita antiqua persolucunda, magis magisque con-
nescunt, et noua subinde cumulantur, id
efficitur, ut praeter voluntatem meam, epi-
stolae amicorum, peregre transmissae, in ci-
stula mea itineraria, vitro citroque, se me-
cum sectae Peripateticae obstrinxerint, et,
aliorum culpa, identidem excidam spe et,
proposito, amicis officium literarium retri-
buendi. Quae magna profecto mea, et in-
expugnabilis hucusque, infelicitas est. Ob
quam, quaeso, nec tu, nec ulli alii, velint,
indignari, aut, nescio cuius, insolentiae, aut
inurbanitatis, imputatione, me plectere.
Deum siquidem testor, quod in ipsismet cau-
sis haereditatis portionem in patria concer-
nentibus, cum manifestissimo damno meo,
iam, ultra biennium, obstinate obdormiue-
rim, et aequae diu iam dissertatiunculam,
quandam, de re nummaria, vel nummis Rhe-
digerianis, illustri senatui Vralislau. publi-
ce dedicauerim; sed eius exemplaria, eo de-
stinata, in hunc vsque diem, in pulpitis meis
haereant. Tantum abest, ut quicquam si-
lentii mei sit ruditati meae, aut insulso ne-
glectui, tribuendum. Et his rationibus mo-
tus non tantum tu, sequiorem omnem, de
me, ex animo longe remouere velis senten-
tiam, sed similiter penes honoratissimum
Dom. Socerum meum, senem medullitus mi-

hi venerandum, atque eius fratrem excellentissimum, praeceptorem quondam summo opere colendum, causam meam sincere, et mascule agere. Quorum posteriori, ob aduersam cruris alterutrius valetudinem, ex casu pristino, minus fausto, contractam, serio condoleo, animitus meliora optans. Priori vero obseruantiam meam, publico scripto aliquo, sum proxime testaturus, ut ut infinita me in dies impedimenta, ad rabiem usque, (pene per impatientiam ita dixerim) abstineant. Sed hic est mirabilis meus mos, ut, dum nullum aliud tempus, meditationi unculae dulciori destinandum, quo libere fruar, domi, aut in praediis extravrbanis, relinquitur, violenter quaecunque tamen fato abripiam et curru vehens, cogitationes meas, sub dio conceptas, pugillaribus impingam. Unde non possunt non grandes ac inficeti pennae abortus exin enasci, delicatulis animi tui foetibus omni via cedentes. Quorum fructuum misisti mihi met bis terue aliquot, in summis merito mihi, ac Morhofio, tibi sincere deuoto, deliciis habendos; sed ex penuria mea temporis, quam dixi, facile odoraberis, cur nullum prope, aut exiguum, ab annis plusculis, ad te redierit *ἀντίδωρον*. Cuius vicem benigne interpretaberis fasciculum, quem scribendo has literas corrafi, et proxima quauis occasione, Hamburgi via, tibi

tibi transmissurus sum. De suscepto scribendi annales Franconiae labore, quem, Hercules tu, generoso pectore facile superaturus es, ex animo gratulor, et specimen eius videre, suo tempore, inter primos, immense opto. Vt vero (nunc in primis, in hoc praecipitio temporis) ululas tuis Athenis conferam, ad promouendum tanto felicius negotium id, ecquid est, quod medicum me, cum mercenario vitae genere confictantem poscis tam lepide, et in pudorem subrusticum coniicis? Notus tamen mihi est liber M.S.C.T. cui titulus: Monumenta Landgrauiorum Thuringiae, et Marchionum Misniae, quae adhuc in Thuringia, Misnia, Saxonia superiore, Franconia, Hassia exstant, historico-genealogice descripta, a Sam. Reyhero, I. V. D. et Mathes. Prof. Publ. Qui liber, si quidem ulla sui parte, ob nexum familiarum, videri possit utilitatem tibi afferre aliquam, lubens primum rubricas, hinc textus breues, eo pertinentes, ac specialiter ab te desideratos, vel transcribam ipse, vel transcribi faciam. Adhaec, ignota tibi esse non potest Poligraphia Meiningensis, autore Io. Sebastiano Guethen, Gothae anno 1676. Germanice in quarto, edita, in quo multa inuenias, quae tuae intentioni litent. Si scirem, in bibliopoliis vestris exemplar non obtineri posse, lubens meum iubenti tibi trans-

missurus sum. Et est vir quidam, in hac provincia, illustris, Evergeta meus plane singularis, cuius, in bibliotheca sua augenda, praecipuum studium, ad obtinenda omnis generis chronica se extendit, alteri tibi minus obuia. Quae omnia facile ab ipso obtinere, ad tempus bene longum, in gratiam textuum transcribendorum, quotquot desiderem, possum. Itaque defectus, hac etiam ex parte, (ohē quid scribo, defectus! desideria, nutusque) tuos mihi significa, ut materiam nanciscar, tanto pectori inseruiendi. Ne molestus porro tibi pluribus sim, in eo acquiesco, quod amicū quendā in aula nostra nouerim, genealogistam exercitatisimum, cuius ope lacunae chartarum aliquae itidem suppleri possint. De thesauro nummario optimi mei Principis, quem Hamburgi nuper monstrauit, et, cuius perlustrandi cum cura, per semensem, copiam ibidem mihi clementissime faciet, quando voluero, aut per motus bellicos tuto potero, scribam proxime. Estque propediem tertium quoddam iter medicum in Iutiam prius subeundum. B. V. Kilon.

VII. Iun. clb lb CLXXXIII.

XXVII.

CHRISTIANI DAVMII.

Du ultimis tuis responsum debui ; sed morbus primum, deinde amissa, per beatum obitum, carissima uxor, post senio hebetatus vilus, ab omnibus literariis curis me abarcuit, et desperare de ulterius tractandis literis fere coegit. Hic nunc, Dei gratia, non nihil restitutus ad pristina paulatim reuerti iubet ; verum senectus, sola morte medicabile malum, Mantuano aiente, nescio quid passura sit. Desideratam diatribam a clar. M. VVintero inspiciendam accipies, cum, aliud exemplar non habeam, nisi unum, notis admodum completum. Hinc repetere adigor. Quod si forte aliquid se oggeret, faxo, ut meum factum ad te perueniat. Prolixam, et venustam, scriptionem oculi non patiuntur. Quare nunc breuior sum, et incomptior, quamquam senilis nugacitas cui nam possit esse amabilis ? Quare finio, te bene valere, et viuere, iubeo, quem aestimatissimum semper habui, habeboque, quoad vitam hic traxero. Bene vale. Dab. Cygneae, d. 4. Aug. 1687.

XXVIII.

L. ROSINI LENTILII.

Reipubl. Nordl. Phys.

- - - **N**Osti, Vir excellentissime, quam
 ego sim illustri Collegio naturæ
 curios. obligatus, Oologiae curiosae suscepta
 in me elaboratione. properat ea, cursu quan-
 tumvis per innumera negotia interrupto, ad
 calcem. Sunt tamen adhuc aliqua, quae, ex
 scriniis tuis philologicis opulentissimis, do-
 ceri percupiam, circa vsum praecipue ouo-
 rum in lustrationibus adhibitorum, quorum
 praeter Apuleium, in metamorphosi, et Lu-
 cianum, in Dialog. mentionem iniicit Ouid.
 in Amor. tert. libro, hoc versu:

Et veniat, quae lustret anus, lectumque,
 locumque

Praeferat et tremula sulphur et oua
 manu.

Item Iuuenalis Satyr. 6.

- nisi se centum lustrauerit ouis.

Sunt equidem aliqui Commentarii, verum
 illi leviter hanc rem attingunt, nec liquet ex
 eis, qua nam ex causa sint lustrationibus
 adhibita oua, et quo potissimum ritu istae
 peractae. Praeterea oua incantationibus fu-
 isse adhibita lego apud Horat. Epod. Od. 5.

Et oua turpis uncta ranae sanguine.

Verum et hic interpretes, qui in manus inci-
 derunt meas, plerique sunt muti. Por-

Porro Iuuenal. Satyr. 5.

Sed tibi dimidio constrictus gammarus
ouo

Ponitur exigua feralis coena patella.

- - - Vale. Nordlingae d. 15. Aprilis, adeoque ipso Paschatos festo, anno 1688.

XXIX.

GERARDI,

Abbatis Luccens.

Humanissimis literis tuis, quas ad me haud ita pridem dedisti, debeo responsum, laetorque ex animo, te bene rem gere, et, mansuris ingenii tui monumentis, varias artium scientiarumque partes haud perfunctorie identidem exornare. Indulgeat tibi Deus prosperitatem valetudinis, et secunda vitae tempora, ut publico egregio quam diutissime operari, aliisque exemplo tuo viam praeire possis, qui, proletaria eruditione contenti, studia, quae ab elegantia, aut humanitate, nomen suum acceperunt, ad se, suamque rem, parum pertinere arbitrantur. Quae in iisdem ad meam, mearumque recularum, laudem pertinent, amori in me tuo in solidum adscribo, tenuitatis meae probe mihi conscius. Tacere interim non possum, rei nostrae numariae penum, siue vetusta eruditae antiquitatis pignora, siue medii aevi nummos laminares, siue modernos, quos vocant, Medalliones respicias,
ex

ex eo tempore, quo tibi nummothecam
meam coram lustrare studio curaeque fuit,
tantam accepisse accessionem, ut vix cogno-
scas, eandem esse. His breuiter praemisfis,
venio ad quaestionem tuam, de Thasiorum
nummo, Bacchine, an Alexandri, facie sit
insignitus? Equidem horum nummorum
tres possideo, duos semiunciales archetypos
ex argento, ectypum vnum, eumque cu-
preum. De auersa nummi parte res clara est.
Stat ibi Hercules nudus, clauam in solum de-
missam, dextra superne prehensam, tenens,
finistramque sic applicans foemori, ut e cu-
bito pendere queant leoninae exuviae. Ad-
uersa caput praefert iuuenile, cum corona
pampinacea, cuius folia quaedam sursum,
quedam deorsum, porriguntur, supra fron-
tem duo florum corymbi. Cincinnos habet
numero tres, quorum unus maior, cornifor-
mis, in scorpiae caudae inuersae figuram infle-
xus, ad folia usque pampinacea retro affur-
git, alter maior, tertius minor, undulatum
quasi fluctuantes, more solito, dependent.
Haederam ac flores Liberi Patris solennia
ornamenta esse, in aperto est, nec memini,
me legisse quempiam, qui caput hoc Bacchi
esse negauerit, conuenientibus quasi in u-
num causis omnibus, quae Thasios non
poterant non mouere, ut, praeter Herculem,
in nummis suis Bacchi quoque mentionem
fa-

facerent diligentissimam. Thasius, quod nostri, insula est maris Aegaei prope Thraciam, Lemno insulae vicina, ut fusius ista explicat Stephanus, tractatu de urbibus, in corrupta voce ΘΑΣΣΟΣ. Nomen illa accepit a Thasio, Agenoris filio, ex cuius prosapia originem Bacchus traxit. Hic Bacchus vinearum culturam Thasios docuit, in cuius rei memoriam nummum hunc a Thasiis cussum, perquam est verosimile. Sed et vinum in Thaso creuisse generosissimum, suavisssimique odoris, sequentia veterum scriptorum loca probare videntur. Virgilius Georg. L. II. v. 91.

Sunt Thasiae vites, sunt et Mareotides albae. Plinius Libro XIV. cap. 7. In summa, inquit, gloria fuere, post vina HomERICA, Thasium Chiumque. Apud Aristophanem, in Pluto, cum anus quaedam de cute sua bene olente gloriaretur, respondet Chemilus per iocum : εἰ θάσιον ἐνέχεις, si Thasium infundis. Exhibet ex Golzio hunc Thasiorum nummum Nonnius, et ad eum ita commentatur p. 238. optimo etiam vino nobilitata Thasus, adeo, ut apud Comicos Graecos pasim de illis sermo, ut videre est apud Athenaeum : et paulo post : Bacchus capite pampinis uvae coronato apparet. Ab altera parte Hercules, cum claua et spolio leonis, ac in inscriptione, Ἡρακλῆς σωτῆρς. Loca Athe-

Athenaei, ad quae Nonnius digitum intendit, dubio procul sunt, quae libro eius primo Deipnos. extant, ubi ex Archestrato hoc citat versus : (Graeca de industria non adscribo.)

Est porro Thasium generosum ac suaue
bibenti,

Quod multis annis molliuit tarda sene-
ctus.

Ex Epilyco : Saccatum Chium Thasium-
que vinum.

Ex Clearcho : Lesbio vino potu sua-
uius aliud nullum est,

Thasio Lesbioque vino reliqua diei parte
madet, ac laute se curat.

Propitius isthic Bacchus est.

Exhibet eundem VVolfgangus Lazius, re-
rum Graecarum L. I. quando, verbis eius
in compendium redactis, ita fatur : *Vide-
tur pertinere ad Thraciae seu antiquitatem,
seu splendorem, Thasus insula, illius littori
proxima, ubi vina colere Phoenices, qui in
hanc ex Asia sunt egressi, et Bacchus ab Osiri-
de, Rege Aegypti, dimissus, cum per hanc
transiret ad Lycurgum, Thracie Regem, docue-
re. Vnde in numismate Thasii, Bacchi coronati
imagine, ac Herculis symbolo, cum inscriptio-
ne, Herculi Seruatori, vsi reperiuntur.* - -

*Scribit Strabo, Phoenices domo nauigantes,
Tha-*

Thasum occupasse, et vineas a Baccho edoctos colere coepisse. - - Thasos Bacchi coronati imagine vsos existimo, vel quod Bacchus ex Agenoris stemmate processerit, vel quia Bacchus, cum ad Lycurgum, Thraciae Regem, ex Aegypto proficisceretur, per hanc insulam transire fuerit coactus, et ita vineas ibi colere docuerit, quod illi in more perpetuo fuisse, quacunque transiret, Diodorus refert. - - Haec explicant, cur Phoenices, unde Thraciz descendunt, tantopere Bacchum sint venerati. Addatur his Begerus in Thesauro Palatin. p. 236. qui, numisma, inquit, nostrum altera parte caput Bacchi haedera cinctum praefert, altera Herculem exhibet, cum claua et pelle leonina stantem, addita inscriptione, quae Herculem Thasiorum servatorem euincit. Bacchi caput ad optimum, quo Thasus nobilitatur, vinum pertinere iam dudum viderunt, quibus antiquitatis suppellectilem paulo accuratius contemplari libuit. Illustrissimus Spanheimius in dissert. suis de usu numism. antiquor. quaestionem hanc plane non tangit, docuisse contentus p. 383. et Bacchum, et Herculem, appellari σωτήρες, eique probando citans Maronitarum nummum, in quo Bacchus, (intellige, in parte auersa, cui circumscriptum ΔΙΟΥΣΣΑ
της

τῆς Θ. μαρονίων) et Thasiensium, in quo Hercules, cum inscriptione Ἡρακλῆς σωτῆρς Θασίων. Idem quae dicit p. 401. de solenni regum Asiae infania, ut Liberi Patris et nomen, et cultum, assumerent, quemadmodum verissima sunt, ita huc non videntur pertinere; ubi non de regis alicuius, sed Bacchi, capite agitur. Nec enim quaeritur, an Alexander tali habitu in nummis unquam appareat, sed an in nummo aliquo Thasiensium? Tandem, quae saepe laudatus Spanheimius ex Clemente Alexandrino citat, parum, nisi quid me fallit, contrariae inseruit sententiae. Caput enim nostri nummi non est cornutum. Cincinnus est retro curvatus, non cornu. Reinerus Reineccius idem caput exhibet Historiae Iuliae P. III. p. 14. crinitum quidem, nec tamen cornutum, imo sine omni cincinnorum flexura, quae cornu mentiri potuisset; quamvis vereor, ne in nummum fidei parum probatae inciderit Reineccius, vel a rudi sculptore hac in parte fuerit erratum. Quae cum ita se habeant, tantorum virorum auctoritate nixus, existimauerim, partem aduersam nummi huius Thasiorum Bacchi faciem praeseferre. Sed ne diutius tibi sim grauis, isthuc, unde abii, redeo. Impense amo egregiam tuam erga me voluntatem, qua ductus communicasti mecum, quae hac de re fuisti commentatus. Melio-

nem

rem in partem accipias, quae in praesenti transmittō vltiori considerationi tuae. Promptitudinem desiderio tuo, quoad eius fieri potest, inseruiendi, seu placeant reliqua, seu displiceant, laudabis saltem, et amabis. Vale ex sententia animi, Vir excellentissime, et me, quod facis, amare perge. Deus te, ad egregium commune, seruet, et, inter aetatis nostrae decora, enitescere porro iubeat. Dab. Hannou. 4. Iul. 1694.

XXX.

EIVSDEM.

NON displicuisse, quae de Thasiorum nummo scripseram, ex vltimis tuis intellexi, credoque iam, tuo etiam nixus assensu, me hac in parte sententiam tulisse a veritate haud prorsus alienam. Laetor praeterea ex animo, etiam te nummariae rei studium (veteres amores meos) tam impense diligere, optoque, ut his, aliisque, elegantioribus literis exornandis, quam diutissime super sis. Quae, sub finem epistolae tuae, de barba Caroli M. ex me quaeris, non ausingere, inter doctorum praesertim virorum discrepantes ea de re sententias. Equidem quam Iulianus Imperator barbam aluerit, Misogogon illius (satyra in Athenienses scripta) me docet abunde; nisi quod num-

mos eiusdem habeam partim prolixè barbatoſ, partim prorsus imberbes. Quae autem vera fuerit Caroli M. barba, id vero ſcire me fateor iuxta cum ignariſſimis. Hubertus Golzius, dum icones imperatorum Romanorum breui narratione hiſtorica illuſtrat p. 219. barbam nobis Carolinam exhibet oppido mirabilem, bifurcatam ſcilicet, et in caudam draconis tantum non deſinentem, qualiter etiam, cum ſica ſua in nummulis mediæ æui conſtanter repræſentatur. Dom. P. Mabillonio longe aliter uidetur; barbam huic aſſignat prolixam, et ſatis decoram, forte contra nummorum fidem. Si quid nouiſti re-
 Etius iſtis,

candidus imperti, ſi non, his vtere mecum.

Vale, Vir Nobiliſſime, et ſalve. Hannou.
 23. Auguſti 1695.

XXXI.

ANTON. MAGLIABECHII.

L' Anno paſſato con l' occaſione della mia
 per grazzia del Sig. Dio retribuita ſanità, mi furono con mià ſomma confuſione,
 mandate dà varie parti, tante, e tante Poefie,
 Greche, Latine, Toſcane, che di tutte ſe ne
 farebbe un giuſto volume. Gli incluſi Verſi
 Latini, - - - Per empierè queſta carta bianca,
 ſcriuerò à V. S. Illma qualche novità Letteraria. Sono ſcritti diuerſi opuſcoli contra
 l' iſto.

l'Istoria Pelagiana del Padre Noris. Il detto Padre Noris mi hà scritto, che hà risposto à tutti i suddetti opuscoli, di ordine del sommo Pontefice, e che la sua Risposta presentemente si stampa in Roma. Il Sig. Bontempi Angelini, che V.S. Illma hà già conosciuto in codeste parti, poiche fù Maestro di Cappella in Dresda, e vi fece stampare il suo Paride, et altri suoi Libri, mi hà adesso mandata la seguente sua Istoria Musica: Istoria Musica, nella quale si hà piena cognizione della Teorica, e della Prattica antica della Musica Armonica; secondo la dottrina de' Greci, iquali inuentata prima da Iubal auanti il Diluuio, e poi dopo ritrouata da Mercurio, la restituirono nella sua pristina e antica dignità, etc. Di Gjo. Andrea Angelini Bontempi, Perugino: in Perugia pel Constantini, 1695. in foglio. Il Sig. Bellini hà dato in luce il seguente Libro, che sento, che si ristampi in codeste parti: Laurentii Bellini opuscula aliquot ad Archibaldum Pitearnium, Professore Lugduno-Batauorum, Pistorii ex noua Officina Stephani Gatti 1695. in 4. In Bologna, e quasi finita di stampare, una operetta del Sig. Cassini, sopra la Meridiana di S. Petronio, con un supplemento del Sig. Guglielmini. Mi scriue il detto Sig. Guglielmini, che trà qualche tempo darà fuori un suo Libro, sopra la natura de Fiumi,

mi, intitolato : Saggi di Fifica sopra la natura de Fiumi etc. Di giorno in giorno aspetto un nuouo Libro del Sig. Dottore Scaramucci, primo Medico di Urbino, che hà adesso dato in luce nella detta città di Urbino. Con che supplicando V. S. Illma dell' onore de, suoi stimatissimi comandamenti, e riuerendola, mi confermo. Firenze li 20. Maggio 1675.

XXXII.

EIVSDEM.

A Vendo il dottissimo Sig. Ramazzini, dato in luce un suo nuouo dotto, ed elegante Libretto, intitolato : Ephemerides Barometricae Mutinenses Anni 1694. et caet. ed essendosi degnato di mandarmene alcuni esemplari, hò stimato mio debito il trasmetterne vno a V. S. Illma, alla quale sono tanto, et tanto obligato. Con che supplicando V. S. Illma. dell' onore de' suoi stimatissimi comandamenti, la riuerisco, e mi riconfermo. Firenze li 8. Gjuglio 1695.

XXXIII.

M. TOBIAE ECKHARDI,

Gymnaf. Stadenf. Rect.

- - - **P**ercuriosa de Hagestolziis dissertatio varias apud me excitauit animi commotiones. - - - Cupide eam perle-

legit Dom. a Staden / senatus sanctioris secretarius, vir πολυμαθής, et, in eruendis originibus linguae Germanicae, non minus felix, quam laboriosus; qui, ignotus licet, multam impertit salutem, et legere gestit Excell. tuae schediasmata, in quibus de vernaculo sermone pasim differitur. Is suis in collectaneis quaedam annotauerat de voce hagestolz / quae, quia excerpti, tua, spero, cum venia licet adiiciam, ut eius mentem non nihil abs tua, quod ad originem, vocis attinet, diuersam cognoscas. Ita vero scribit: Hagenstolt / coelebs; hagenstolten vocantur, in ducatu Verdeni et Lunaeburgensi, mares adulti, separati a familia paterna, orbi parentibus, qui non ineunt matrimonium, atque ita, absque legitimis heredibus descendentibus, obeunt, cum, per aetatem et corporis vires, possent coniugium inire, quorum hereditatem capit fiscus: ita dicti ab hagen / quod est sepes, sepimentum, et stalt seu stalt, positus, quod non colant propriam domum, sed quasi ad sepes positi non habeant proprium larem. Rabanus Maurus in Glossar. Hagestalt / coelebs, Hagestalt lyp, coelibem vitam agere. Huc pertinet, stolizaz, vicarius Regis, a stolfella, et satz, sessio. V. Vosium de vitiis sermon. L. II. p. 257. Haftenus ille. Bene adhuc habet, quod in Verdeni tantum ducatu, non autem Bre-

mensi, Hagestolziurum iura valeant. Quod praesenti mihi Excell. tua iniunxit negotium, ut scilicet Caroli M. statuam, quae est V Vedelii in Holsatia, lustrarem, et barbam rite cognoscerem, non licuit adhuc perficere, quod partim tempestates, quae crebrae per aestatem fuerunt, partim labores scholastici, subinde molientem iter impediuerunt. Vidi posthaec effigiem in Tenzelii dialogis mensuris anno 1695. mensi Nou. praefixam, quam cum statua, quae V Vedelii est, accurate affirmant conuenire, qui vtramque viderunt, neque tamen intermittam data occasione eo proficisci, oculisque meis statuam vsurpare.

- - - Vale scrib. Stadae d. 7. Octobr. 1696.

XXXIV.

FRID. FERD. ILLMERI
DE V VARTTENBERG,
Consil. et Archiat. Caes.

Imperator noster LEOPOLDVS chartacea tua munera, per legatum, qui in Elect. Sax aula versatur, missa, mirifice placuisse sibi me interprete, significandum duxit. Augustissimus Academiae vestrae summopere ac singulariter fauet, eo quod, prae ceteris, Caesaream beneuolentiam, quae vsque ab ea condita apparuit, grata recordatione prosequitur, triumphos consecrat immortalitati, ac communem patriae felicitatem recte sic agno-

agnoscit. Hanc ob causam mihi mandavit, ut perscriberem, se has Caesare dignas panegyres iudicare, ac amplissimam quamque gratiam vicissim, sine temporis exceptione, eidem polliceri. Tibi inprimis gratias agit singulares indulgentissimus Imperator, gloriosi perquam talis negotii auctori auctori-que. Fari modo, pro misis monumentis doctissimis, me tibi devinctum fateor, quae magna cum cura peruolutavi. Cum primis rebus metallicis vehementer oblector, oro-que, si, quibus aliis commode carere possis, mihi beneuole impertiaris. Helmstadii, a Meibomio disputationem, de metallis Hercyniae, quondam conscriptam, recordor, cuius, si tuo beneficio copia fiet, nullum facile referendi gratias locum praetermittam, sed tui studiosissimum me semper ostendam, atque probabo. Ceterum non diffiteor, ea, quae ad Physicam, eamque figillatim experimentis corroborandam, pertinent, turpissime negligere nationem nostram. Equidem ego senectute ferme confectus sum, attamen nihilominus his talibus animus recreatur. Superioribus annis salutem mihi tuis verbis illustris. comes Vratislaus nunciauit; quod me grata mente repetere haud piget. Ad extremum libet commemorare, mensibus abhinc compluribus, hoc loco, se nobis obtulisse N. hominem fortasse non ignotum.

statura proceriore, qui chimiae peritus pariter, ac a Pontifice factus comes Palatinus, haberi volebat. Hic, postquam sacerdotem quendam grauisime circumuenit, et tantum non veneno extinxit, aufugit, sui que memoriam maculauit. Quod si in te inciderit, Cl. Vir, ab isto tibi cauebis. Vale. Scrib. Viennae. d. 19. Iulii, anno 1698.

XXXV.

MENSONIS ALTINGII,

Consul. Groningani.

SEro licet, tandem perlatae sunt ad me V. C. in ipsa, quam nouissime celebrauimus, Immanuelis festiuitate, literae tuae, oppido humanae, quia scilicet a doctore humanitatis, et veteri, et solido, cui tam proprium, uti humanissimis verbis, quam vulgo quibusuis. Nunquam cogitavi, ad exteros peruenturum, quod, mihi prope extortum, sibi rapuerunt nostratum pauci, ex familiaribus, sed viri insignes, Graeuus, Perizonius, Menfinga, heu quondam meus! Qui eius, ceu valde imbecilli, susceperunt tutelam, et gerent bona fide. Laetor interea, quod intelligam, nec tibi, talium arbitro legitimo, displicere totum, eoque nomine et mihi gratulor, et tibi gratias ago, quam possum, maximas. Iam scripsi Amstelae-damum, de re tua uxoria, ad amicum, cuius

cu-

curae eiusmodi res commissae. Ex hoc quamprimum resciero, quo illa loco sit, ad te renunciabo protinus. Indicae societates, quas dicimus, nullibi terrarum, quod sciam, exercent metallifodinam. Nostra quidem ex Guinea, Africae regione, qua potitur, affert auri scobem, instar mollis arenae; sed commercio quaesitam, et puram adeo, ut fusae non nisi parum ponderis decedat. Ut vero aurum fiat obryzum (ad quod fere defunt Kerata duo) datur monetariis argento purgandum, et in nummos conuertendum, nulla alia mercede, quam parte argenti separati, quod scilicet nobiscum partiuntur. Nunquid potiori compendio id perfici poterit, tu forte merectius iudicabis. Vale diu firmiter, feliciter, V. C. tuo, tuorumque, et publico bono, ac me, virtutibus meritisque tuis deditissimum, fauore, quo coepisti, subleuare perge. Datae Groeningae Frisiorum, pridie Kal. Ianuar. Iulian. 66 126 XCVIII.

XXXVI.

I. G. GRAEVII.

EN tibi literas promissas ad illustrissimum VVitsenium, quem spero tibi omnia facile explicaturum, ut breui votorum potiaris, nec aliis ad alios epistolis opus habiturum. Si tamen non ex sententia statim hoc

negotium prouenerit, non deerit tibi mea, in aliis quoque sollicitandis, opera. Memoria tuae suauissimae consuetudinis etiam nunc animum pascō, nec illa unquam ex eo effluet. De tuo filio spero laetos nuncios te habere, opto sane, tuisque votis omnia respondere volo. Amsterodami Cl. Ruyschium, Professore anatomico, meo nomine saluta- bis, ut et P. Francium, eloquentiae docto- rem publicum, et poetam optimum. Dignus uterque est, qui salutetur. Apud Ruyschium videbis rerum naturalium ingentem copi- am, cui perlustrandae dies aliquot possent impendi. Vale, Vir Clarissime, et me ama, ac a meis, ut et Cl. Burmanno, salue. Tra- iecti Batauorum d. XXVI. Augusti, cl. Ioc. Ic.

V. Vetssteinus bibliopola, meus amicus, ad quem has literas mitto, tibi virilem in omnibus nauare poterit operam, si eius con- silio volueris uti. Est enim humanissimus, et ad iuuandos amicos paratissimus, plenus fi- dei et officii.

XXXVII.

EIVSDEM.

PRimo tibi gratulor de filii tui desideratis- simo reditu, quem tibi summae voluptati et gaudio esse nullus dubito, id vero tibi pro- prium esse volo. At id doleo, nondum ex- sententia tuum confectum esse negotium, sed

sed breui, spero, expedietur. De tuis carminibus, quibus me ornasti, multum te amo. Ne ingratum ornasse te sentias, operam dabo. In vrbe magna multa te inuenire, quibus otium oblectes tuum, facile credo. Sunt enim ibi variarum artium cultores, ut in tanto populo, non pauci. Regem salutandi viam nullam aliam video, quam per Dalonium, qui Regi est a secretis, et mihi amicus. Si nunc in Loense praetorium te contulisses, postquam princeps Brunsvicensis aulae Regis valere dixit, facilius potuisses admitti. Nam Hagae nimis Rex circumfessus est negotiis, et legatorum, et principum reip. salutationibus. Hagam tamen contendes, vbi Regem aduenisse intellexeris. Ad Dalonium epistolam a me habebis. Mihi cum gratias agis pro tenui apparatu, quo te excepi, pudorem mihi incutis, cum mihi a te sit petenda venia tam frugalis prandii. Quo si poteris esse contentus, venies semper gratus, quotiescunque veneris. Dalonius forte transibit hanc urbem, quod si eum videro, te de meliore nota commendabo. Vale, vir et amice singularis, et me ama. Tuo filio salutem dico. Traiecti, d. VI. Octobr. Gregor. clc lbc lc.

XXXVIII.

IO. CHRISTIANI NEV,
Prof. Tubing.

ET veteris amicitiae, quae cum parente
quondam tibi intercescit, recordatio, et
fauoris, beneficiorumque, memoria, qui-
bus, Vitenbergae ante hos annos octo, nos
affecisti, et preces eius, qui praesentes per-
feret, apud me peruicerunt, ut te, senex ve-
nerande, interpellare haud dubitem. Equi-
dem non ingratum tibi accidere arbitror, si
de me tandem post istud interuallum, re-
rumque mearum exitu, quaedam perscri-
bam, ut intelligas, non frustra in me exco-
lendo almam Vitebergam vestram elaboras-
se. Annus est, dum haec scribo, ex quo mu-
nus Professoris historici, extra ordinem, a
Principe indulgentissimo delegatum mihi
est, cum stipendio ordinarii, cum vix tunc,
ante mensem, in monasterio ad Blauum fon-
tem, docendi partes demandatae fuissent.
Ita longior expectatio improuisa illa cata-
strophe compensata fuit. Huius felicitatis
etiam non minimam accessionem reputo
auspicatum matrimonium, in quo nata nu-
per admodum proles parentem me fecit. In
qua humanae felicitatis consideratione dum
defixus sum, tibi tuisque faustissima quae-
quae simul precor. Gratulor de filio, pater-
nae

mae dignationis haerede , ut accepimus ; gratulor de valetudine integra , prouecta , iam ista aetate , gratulor de reliqua prosperitate amplissimae familiae , Deumque veneror , ut perpetuitatem iisdem addat. Quod vero ad virum attinet , quem coram vides , Professor is Conimbricensis fuit , aliisque muneribus inclaruit apud Lusitanos , qui pontificia sacra cum nostris Lutheranis commutavit , et publice hic loci renunciauit . Suffragante venerando theologorum nostrorum ordine , in re theologica , nostrarumque partium fundamentis , versatissimus est. Quo fato huc peruenerit , ipse exponet , et quibus permotus causis fecerit , me ipse melius edisseret. Nemini se priuato molestum futurum profitetur , ut tamen itinerum sumtus toleret , collegiorum , Academiarum , et similium promptam opem sibi pollicetur. Petiit a me , ut huius instituti eius interpretem apud quendam patronum , vel amicum veterem Vitebergensem , agerem , qua in re voluntati illius deesse nolui , sed in primis tibi , Academiae Seniori venerando , commendare constitui , ut hoc pacto haberet , quem primum conuenire posset. Non minus autem ceteros , amplissimos Academiae patres , adibit , qui iuxta tecum hominem , vitaeque actum , periclitari nouerint. Deus O. M. in ueritate coelesti agnita eum confirmet

met. De cetero nihil addo, quam ut perinde
 almae matri, quae me tam benevole fouit, in
 vniuersum, ac praecipue praeceptoribus, ti-
 bi, ampliss. Roehrensee, ac Schurzfleischio,
 amplissima commendatione pietatem debi-
 tam tester. Deus illos, Deus te seruet in se-
 ros annos. Tubingae ad Nicrum XXI. Iunii,
 clb lccc.

XXXIX.

NICOLAI VVITSENII,
 Consul. Amstelodam.

AMplissime Vir, accepi nuper amicissi-
 mam epistolam, vna cum dono literario,
 indignum me, quod nominis mei, ultra me-
 rita, adeo honorifice memineras, fateor lu-
 bentissime, Gratias interea ago maximas.
 Ceterum quam primum cohaeredes vestri
 me compellant, ut intercedam, ad optinen-
 dam a societate nostra Indica haereditatis
 suae iustam portionem, nullus deero. Vale
 amicorum optime. Dabam Amsteloda-
 mi die XV. mensis Septembr.
 clb lccc.

G. C.



G. C. KIRCHMAIERI
EPISTOLAE.

I.

IO. HENRICO BOE-
CLERO.

TAm mihi gratae, quanquam
sero nimis, propter non malae fi-
dei moram amici cuiusdam,
transmissae tuae ille, Vir Nobi-
bilissime, ut inter *κειμήλια* reponendas me-
rito censuerim. Parum enim abfuit, quin in-
felicitatem meam, qui tamen et literis fre-
quenter color, et colo alios, hac parte accu-
sauerim, quod me inter tuarum admirato-
res laudum numerare dubites. Sed quando
tua longe mihi certior humanitas, et incom-
parabilis prudentia, est, impius sim ego, ni-
si beneuolentissimum patronum te meum
venerer aetatem. Nunc ut ad res abeam,
Buchneri nostri, de commutanda oratione,
sub prelo sic sudat, ut breui admodum
visurus lucem sit, liber. Sequentur et ora-
tiones, in volumen colligendae, Academicae,
et in Nepotis Atticum commentarius, sed
ali-

aliquanto post. Quamquam enim heraedum
curis ea publicabuntur, editoris tamen no-
men, collegae nempe mei, Dom Praetorii,
Poet. P. P. sunt praelatura. Barthiana super-
sunt adhuc plura, intercepta fere a plagiario,
nescio quo, nunc autem, legitima testatio-
ne vindicata, addictaque Daumio, qui, ut
est exquisitae cum industriae, tum in literas
humaniores propensionis, non, opinor, fa-
cile committet, ut quid illi exprobari a po-
steritate queat. Statium luculentiore et pre-
lo, et charta, malim exornatum. Schmidiana
haerent, pendente etiam haereditate. Cum
enim scripta viri meritisimi legatario mu-
nere deuenerint ad D. Mulleri Hambur-
gens. Past. filium, hic vero pro literarum
commodis non sic vigilet, quam pro salute
Romanorum aliquis Camillus; nescio an
gratulari liceat ordini studiosorum. Propter
Sibyllum oracula, ut vocantur, quae τῷ
μακαρίτῃ mens fuerit olim, amplissimum so-
cerum meum, Academiae nostrae Se-
niorem, Dom. P. Nottnagelium, orientali-
umque linguarum P. P. Sennertum, ex meae
coniugis sorore affinem, quasi aliud agendo
dum consului, quod et auditores Schmidii
Erasmi, et post collegae, per complures an-
nos, fuerint eiusdē; cognoui, plus ipsum Sibyl-
lis, quam oraculis earum priuatim tribuisse;
quod ex patribus ecclesiae primitivae non-
dum

dum adeo per librarios corruptis, multa de oraculis istis vestigia deprehendisset, pro vanis omnia omnino haudquaquam habuisse, tametsi conficta quaedam a non pravis animis, supposititiaque forsitan, existimarit ipse. Et est illud etiam notandum, quod docenti idem publice ac defendenti collegae, D. Martini, haecenus non nihil dare, inferuireque voluit palato. At excusat senem optimum istius aevi mos. Sed quo dilabor? Vale, Vir illustris, ut Deus te tuis, nobisque, diutissime ad vota seruet. V Vitteb. ult. Dec. die, 1664.

II.

EIDEM.

Heri demum expectatae optataeque positus sum epistolae. Ago, quas possum, gratias, pro insigni tuo erga me affectu. Ita ubique viri magni simul et humani exple numeros, ut non spernas prae te vix mediocres. De Landgraviis Thuringiae, si quae meliora, quam in opere Pistoriano, monumenta apud nos praesto sint, tecum, Vir nobilissime, ut breuiter communicem, dum postulas; ultra te, nihil, ne hic quidem, mihi licet sapere. Quae vidi legique partim, sed fugitiuo lumine, ac excerpti, ex Augusta Guelpherbyt. bibliotheca, cum perlustrandae eius ferenit idem ac doctissimus Princeps

ceps iste natus maximo, ante annos aliquot, fecisset gratiam, partim ipse habeo, generatim magis de Thuringorum rebus, quam Landgraviis, agere videntur. Prae ceteris placuit Chronic. Thuring. Ioannis Bangii, ac in primis Adelarii Erichii Thuringia Australis, dum ea saepius attigit, quae iurisdictionem spectant. Celebre est scriptum Chronicon Adami Vrsini. Cogitandum, an non Christophorus Bronnerus in annal. Fuldens. Melchior Nehelius in exegefi Misn. Laurentius Peccensteinus in theatro Saxoniae, quia eas, quae domus Saxoniae in Thuring. praerogativae sunt, passim tangunt, lectu digniora memorent? Mihi enim in nonnullos iam inquirere, nec licet, nec uacat. Noti alias de Thuringia Zacharias Riander, et Fridericus Faber. Vtrum et in Mansfeldicis quaedam Spangenbergerus de Landgraviis illis? ostendet euolutio. In Electorali bibliotheca Dresdensi memini, me haud ita pridem incerti auctoris chronicon, antiquo et rudi idiomate vernaculo confectum, obseruasse, ubi plurima de rebus Erfurtenensium occurrebant. Si suppetunt praestantiora interim, faciam et eorum, suo tempore, (quando desiderabuntur tamen) mentionem. Nunc enim, dum supremam fere manum commentationibus, ad Cornelium, impono, sic me typi tenent, ut vix mei
iuris

iuris sim. Vnum id, Excellentissime Domine, a te obseruanter peto, digneris me, si mereor, carmine, in gratiam istius operae; erit forte, quod te nec poeniteat, nec pudeat. Alium eo neminem compellavi. Apposui notas politicas, historicas, criticasque, nec, nisi, dum historicorum veterum illustrandi causa, loca producenda erant, aliorum cedere vineta facile sum ausus. Tuum tamen et codicem, et indicem, pro cynosura habui. Fac, quaeso, ut quam proxime, et, si definire fas est, intra sesquimenssem, voti mei damner, ad soluendum tibi gratias, ingentes. Paratus sum, propitio Numine, cum notis edere mox etiam virorum apud Rom. illustrium scriptorem; de quo quid sentias, vellem erudiri. Non enim mihi Schottus per omnia sic placet. Reinesius aliquanto difficilior est, quam ut dignetur satisfacere optatis. Ad te igitur confugiam propediem. Interea te Deus seruet in auctoramentum seculi, ac tueatur, quod serio precor. V Vitteb. d. 5. Ian. 1665.

III.

NICOLAO A GERSDORF

Inter virtutes illas maximas, quibus in admirationem tui summos etiam principes, et doctissimos praeterea viros, rapuisti, Domine, minime omnium postrema incredibilis

lis humanitas, et integritas inusitata, tua est. Fecit haec quidem, ut non dubitarim, ingenuè id apud te nunc confiteri, et gratias simul exsoluere immortales, quod et mensa me nuper, et admissione, et mox literis, gratia erga clientem plenis, dignari haudquaquam veritus fuisti. Quae ut propria mihi, ac perpetua, in posterum benevolentia constet, ne quid ex mea desiderari parte possit, pro uiribus elaborabo. Iam reddendae rationes abs me videbuntur, ut quam sancte morem imperatis gesserim, reapse deprehendas. Conuenit me aliquoties inuitatus nobilissimae indolis, pro sapiaequè, adolescens, Leuinus Gotthard a Belou, rogatusque amice, ut profectuum suorum in politiori literatura, et studiorum huc usque Academicorum, exhiberet specimen, petitioni, ut ex adposita hac scheda liquet, satisfecit. Mirum quantum ingenii eius vigor, et, ad egregia in literis continuanda spatia, conatus mihi placet. Obtuli amicitiam illi meam, et, pro augenda ornandaque eruditione, curam, hospitio et museo, non illiberali, eum, quando ita visum fuerit, excepturus. Aperui scholas etiam superioribus diebus duas, alteram, pro epistolis scribendis, publicam, ex institutione Lipsii, alteram, pro orationibus conficiendis recitandisque, priuatam, ne de fide aut religione officii dubi-

bi-

bitetur, dum prodesse studiosae iuventuti,
pro viribus, adnitor. Historiam Curtii pri-
vatim adhuc, et Clapmarium, hora alia,
continuo. Habes de cognato, habes de me
ipso aliquam, indulgentissime Maecenas,
rationem. Tabulas Genealogicas Saxoni-
cas quod attinet, hac vice mitto; scholia
tamen illa, et excerpta, cum locis autorum,
peculiaribus comprehensa chartis, describi
iterum non potuerunt. Mittentur nihilo-
minus, si postulabis, Domine. Catalogus
bibliothecae Academicae, ut, ad breue tem-
pus, concederetur mihi, describendus im-
pensa mea, per studiosum quendam iuue-
nem, a bibliothecario N. quam humanissi-
me, modestissimeque, petii, sed frustra. N. T.
Graecum quondam codicem, minutiore,
quadam forma, sed pinguiori caractere,
per bibliopolas nostros, ad Francofurtenses
nundinas ante dies aliquot profectos, pro-
curandum suscepi. Nihil de cetero praeter-
missurus, quod illustri tuae Excell. commo-
dum videbitur acceptumque. Interea vale-
bis, Domine, et fauebis. Scrib. V Vit-

teb. VI. Kal. Aprilis

clō Ibc LXX.

IV.

ANTON. MAGLIABECHIO.

SOlem, inter doctissimos hoc seculo a-
dulto viros, imitaris, maxime Antoni mi-
dum in omnem orbis plagam famae tuae,
longe diditae, meritorum illustrissimorum
radios diffundis, et vel ignotos, remotissime-
que disertos, favoris tui luce beas. Ac tute
quidem lumen eruditionis, et humanitatis,
habes insitum, nec alieni indiges. Nihilo-
minus, cum et iubar aliquod insolitum in ex-
teros vibrare soleas, usu venire potest facile,
ut minores, atque nebulosae velut stellae
(quibus ego me annumero, metiri modulo
me meo doctus,) splendorem, quem abste-
mutuantur, reddant cum foenore, aut sal-
tem repercutiant. Incomparabilem πολυ-
μαθίαν, et in bonos προθυμίαν tuam, (ut
Graecorum efficacioribus exprimam verbis)
ocellus Noribergae non modo, sed Germa-
niae politioris vniuersae, Arnoldus, adeo
insigniter delineauit, tum Velschius, (proh
olim noster!) Augustanum illud, sine ex-
emplo, decus, confirmavit, ut vix continere
me potuerim, quin pridem, Domine, ad te
aditum per literas pararem. Nunc, dum au-
spicia facis ipsemet, per libros mihi libera-
liter donatos, transmissosque Noriberga a
laudato viro, (historiam intelligo Florenti-
no-

norum Bartholomæi Scalae, Romae nunc edi-
 tam a viro eruditissimo, et ceteris feliciori in
 effingendis tuis laudibus, Oligero Iacobaeo,
 nec non Giouanni cinelli curiosissimos in-
 dices, della biblioteca volante, Florentiae,
 haud ita pridem publicatos, in quibus tam
 honesta mei mentio iniicitur;) mortalium
 ingratisimus viderer merito, nisi et ingen-
 tes tibi gratias, pro munere egregio, exsol-
 uerem, et tantisper pignori opponerem me
 ipsum, donec *ἐπ' αὐτοφώρῳ* talem experiaris
 animum, quem debeo, quem exopto. Ali-
 liquid luminis perpetui nimirum tibi, soli,
 mittam, cum vna alteraque dissertatione; si
 id modo impetrare queam, ut significetur,
 qua commoditate fieri istud possit tuto. Vti-
 nam labore hoc defungeretur Arnoldus,
 ad quem ideo perscribam. Ab historico E-
 lectorali, et collega meo, Schurzfleischio,
 salutem ut adscriberem, rogatus sum; qui te,
 Domine, saluere, ac, ut diu literarum prin-
 cipatui super sis ad arbitrium, valere iubeo.
 Scrib. V Vitteb. prid. Eid. Nouembr. clb lbc
 LXXVIII.

V

 RAYMVNDO, PRINCIPI
 DE MONTECVCOLI.

E Lapsus quasi annus est, Domine Gratio-
 sissime, cum in montanis illis inclyti

Marchionatus Baruthino-Brandenburgici tractibus diligentissime lustrandis, iussu et auctoritate principali, VVitteberga, ad vnum alterumque mensem, euocatus, in aulis aliquot splendidissimis obsequio humillimo visendis, post negotia peracta, subsisterem, ad breue tempus. Abiturienti propior cum forem, non sine oblectationis recordatione discessurus, post varia Laternae magicae, recentioris operis, ac emendationis solito, phaenomena, nocturno tempore, finitis epulis, repraesentata, die XXV. Augusti, in mandatis mihi dedit (nam tum aberat in castris, optimi maximique Leopoldi Caesaris auctoramento legionibus praefectus Campi Mareschallus summus, sed vicarius, incomparabilis omnino arte pariter ac Marte Heros, Dominus Christianus Ernestus, S. I. R. Princeps, et Marchio Brandenburgicus, elogio mortalium maior;) Dux serenissima, ut iucunda ignis Philosophici, et luminis (vulgo ita nominant) perpetui, spectacula, praesentibus aliquot serenissimis Principibus, ac illustriori Gynaeeo, exhiberem. Quod cum perageretur ludicrum amoenum, scio, inquiebat, quispiam praecipuus ex nobilitate, expertissimae virtutis eques, si princeps illustrissimus de Montecucoli videret haec, ad militares vsus plurima ingeniose hinc machinaturum ipsum. Ego, qui penderem animi,

sa-

fatisne videretur commodum, et ex consulto, heroem tantum, tantis, pro salute augustissimi Imperatoris, et Imperii totius, in re bellica potissimum, negotiis inuigilantem, obturbare artis chymicae phaenomeno? nouissime (cunctabar enim haecenus,) speravi, fore non damnabilem, si minus dicant alii probabilem, conatum pietatis meae submississimae habendum, quando Archimedem nostri seculi, VVeigelium, percharum *ναγα* mihi, in excellentissima virtute, Montecucolana admiranda, imitarer. Huc illud etiam accedit, quod illustris Academiae nat. curiosorum praeles pertranseunti mihi Sueuophordum, Imperialem, honorificeque semper propter merita in me collata nominandam, urbem, vir magnificus, D. Io. Mich. Fehrius, efficaci hortamento velut instillauerat biennio superiori: cura pro virili, inquiring, ut occasione quauis, summum et indulgentissimum patronum merearis, et concinnes Academiae nostrae, illustrissimum Raymundum Comitem, cor et palladium in aula Caesaris sanctissimi Societatis curiosum opere laetabar sane, ubi ex responso tuae Celsitud. ad praesidem laudatum legi nuper: Protectoris honorificam prouinciam prompto lubentique animo te suscepisse. Et honesto aemulationis sensu, ad audendum aliquid, amice inuitauerat collegii sui

et totius Noribergae decus nobile, D. Io. Georg. Volckamerus, literis priuatis, de magnetis declinatione, cum serenissimo Apolline Raymundo τετραρχνίτη, haud ita pridem ad me misfis. Quid agerem, tot excitatus monitoribus? Auctoritati horum non obsecundarem, quorum pro imperio voluntas mihi est. Non reuerenter salutarem tutelaristanti, imo solis alicuius siue numen, siue lumen? Age, clementissime Protector, protege et orna, uti potes, uti vis, naturae, scrutatores serios ac dignos omnes; seruulum indignum me non minus, Caesaris exemplo, Tiberius enim (velut autor est Hesychius) Potamonem Mitylenaeum, rhetorem, repetiturum lares patrios, his literis dimisit: Potamonem Mitylenaeum, Lesbonaëtis filium offendere qui ausit, consideret is, an mecum possit dimicare? Sis mihi clypeus, aut Hector, et Protector! ego tibi rhetor atque cliens laudes dicam, ac debebo, immortales. S. V Vitteb. die XX. Aug. anno M DC LXXIX,

VI.

ANTONIO MAGLIABECHIO.

TOt tantaque sunt merita in celebriores viros publica, Antoni, tua, quibus non modo veterem prouinciarum gentiumque dominam, Italiam, sed et Germaniam, ad de-
cus

cus famae duraturae, illustratum is; tanta etiam in me singularis beneuolentiae, ac liberalitatis tuae, extant documenta; ut, unde incipiam, aut ubi desinam verborum, inuenire vna equidem haud possum. De publicis testatur, qui te amat, magnus ille, perque Europam cultiorem non sine miraculo virtutum visus ante annos aliquot Vlysses ille, Dux potentissimus Italiae Florentinus. Loquitur et orbis eruditus magis, quam uel Florentia vestra, vrbs digna, Caroli Austriaci Archiducis iudicio, quae non nisi diebus solennioribus monstretur forte vulgo. Resonant ubique laudem opera vel abs te publicata, vel illustri tuo nomini a nominibus clarissimis inscripta. Ego inter paruos minimus, virtutibus et doctrinae modulo me meo mensus, malim mihi notior, quam plebi, senex aliquando moriar; ineptus oppido habendus, si de me gloriari auserim ipse. De priuatis tamen, non ut vanus, sed ut gratus sim, commemorare debeo, et ante biennium, et superiore anno iterum, abs te matatum memet, nullo aliquo, vel qualicunque saltem, antegresso merito, fuisse, in maiori forma edito specimine phaenomeni in aere volantis ignei, a Petro M. Cauina Faventino solertissime descripti: tum historicis duobus scriptis Florentinis, et curiosissimi Ioannis Cinelli rariorum indice bibliothecae

theca, ope Dom. Christoph. Arnoldi, Ecclesiastae venerabilis, et celeberrimi philologi, deliciique Norici, ac nostri. In quo libro cum mei mentio facta perhonestata sit, ago tibi, Domine, ac eruditissimo auctori Cinnello, gratias quas possum, maximas, et temporis infidi labor ipsi, ut occasionem quaeram, qua non immemorem me vobis debitorem sistam. Interea hanc pyrologiam, non tam ab Italiae volante Lampade, quam ab igneo amore in me tuo excitatam, nec ut apocham, qua deuinctus liberetur, sed ut, syngrapham, qua mancipetur magis, boni, quaeso, confule, in primis autem salve, ac fauere curiosis perge. S. VVittebergae Saxonum, e museo, Calend. Septembris quarto decimo, (qui Gregoriano stylo nominastibi, utinam diu felix rediturus dies, ut emortualis Caesari Augusto fuit) anno salutis per Christum reparatae clc lcc LXXIX.

VII.

IO GEORG. VOLCKAMERO.

Inuitasti nuper me amico ad phaenomena Magnetis epistolio, vt auderem aliquid pro publico, commonefaciens. Instructissimum experimentis, qui de isto singularia non modo, sed demonstrabilia proferre vult, omnino esse illum de et. Post Gilbertum, Cabaeum, Kircherum, Schottum, et scripto.

ptores nuperos Britannicos, quid ego valeam in hoc naturae Proteo interpretando? Guilielmum Persallum, equitem laudabo Anglum qui per annos XXII. magneticis experimentis dicitur incubuisse. Inuisit is ad Ricciolum, cum ex Italia redux aulam augustissimi Imperatoris nostri, ordinesque foederatos, aditurus esset. Retulit amicus ante spatium semestre, publicatum ab Henr. Bond. scriptum of the longitude, and of the Loadstone. Tibi, Domine, non libris opus. Natura mineralium, ac metallorum, scrutatori tanto obuia; chymia clavis; opes instrumenta; ab omni pene latere artifices. Quid enim Noribergae, ubi emines collegii med. Decanus, deest? Tua tibi verba de magneticae declinationis variatione, illustrissimo inscripta Protectori redderem, si patereris. Interest omnino veritatis, talia ne negligantur. Sic si 8. fere gr. australis cuspis discessit a meridiana linea ac occid. Noribergae olim, nunc dierum autem ortum versus a linea ad gr. tendit; non immerito de causa quaeritur. Nec tamen ego dixerim, magnetis qualitatem alio degenerasse. Multa sunt, quae a naturali situ facile versoriam abducunt: paxilli, cui solet acus alias incumbere, extremitas obtusa; materia in foramine, quod recipit paxillum; charta, siue rosa, si extra situm iaceat horizontalem; aeris admisio,

vi-

viciniaque ferri. Negat P. Kircherus lib. II. A. M. part. V. c. 5. qu. 1. 2. 3. variationis causas vel in magnete, vel in terrae partibus, quaerendas, et suspectat observationes. Sed id curiosiores non permittent. Declinatio enim acus a septentrione versus occidentem Hamburgi, chalyboclisis est graduum IX. Amstelodami V fere hodie. Nam olim maior erat. Londini a. 1580. fuit observata XI. grad. 15'. sed a. 1622. fuit 6 gr. 13. minut. a. 1634. erat 4. gr. 6. minut. beneficio novarum veterumque acuum. Parisiis a. 1644. observata declinatio 3 gr. sed anno 1610. grad. 8. fuit. Heterochalyboclisin hanc. P. Nic. Zucchi ex principio longe alio derivat part. v. novae de machin. Philos. sect. 8. et Sebast. Cabottus et Gonzal. Ovied. rariora multa de hac deviatione memorant: ex quibus multa suis etiam insperfit P. Athanasius l. I. et II. de magnete, tum Io. Baptist. Ricciol. in Geogr. reform. l. IIX. c. 13. Hieronymi Fracastorii confictos montes fideriticos a concive maximo Scaligero impugnatos esse, nosti. Sympathiam polaris stellae et magnetis frustra creditam, haud amplius admittes, cum nos velut manu tellus ipsa ducat in venis subterraneis, septentrionem versus regulariter excurrentibus. Laudatus Anglicanus eques, (Perfallus) ut regrediar ad declinationem, affirmavit: certo constare sibi variationes decli-

clinationis magneticae in eodem loco esse, ortas ex non bene, et de nouo, excitata acu, paulum ante experimenta; tum ex figura, verforii nautici in mari, quae non debeat esse circularis, nec ex chalybe, aut ferro. Sed quid ego noctuas Athenas? Id potius abs te, Vir Nobilissime, condiscam, (1) uti certiorrem facere digneris me, quid de vniuersis istis mirabilibus magnetis, quibus librum VII. magiae naturalis Porta adimpleuit, omnem, videatur admittendum? Tot enim naenias occurrent nobis pasfim de magnete et obtrudunt fabulas scriptores hodierni, ne de Plinio, et illius simia, Solino dicam, ut rideamur a mechanicis illiteratis. (2) vtrum obseruaueris, quid illud sit, quod animat magnetem, nec non quod impraegnat ferrum qualitate simili? nec enim extenditur per totum eius corpus, sed per centrales partes (sic loqui liceat in praesens) operatur. Memini, legisse me, qua ratione spoliari possit magnes vi magnetica (quam animam vocabat autor,) per ignem, cuius ope liquor aliquis coeruleus extorqueatur. Speculationibus Cartesianis, iuxta globulos et strias, res haec non absoluitur. Propius a vero absunt, quae Dygbaeus Tract. I. de nat. corp c. 21. et 22. de his retulit. Tu vale,

Domine, ac faue. Scrib. V Vitteb. d.

XX. Aug M. DC LXXIX.

VIII.

VIII.

D. G. MORHOFIO.

SOlem igneum asseruisti et misisti. Ego tibi speculum remitto. Vide, ac expende, quid in speculo sol possit. *Relatio*, (verba refero ex Anglic. Act. Reg. ad mens. Iul. anno 1669. Henrici Oldenburgii, quem, mihi olim per tot literas propitium et familiarem, nunquam desinam laudare) *Parisiis missa*, de magno metallico ardenti concauo, sic habet: Verum est, Dominum Villetam Lugdunensem, qui antea ardens concauum XXX. fere digitorum diametri confecerat (quod Rex Daniae adeptus est) aliud, quod iam sub experimento habetur, construxisse. XXXVI. digitorum diametri est, et omne genus metalli, ferrum etiam ad solidi imperialis crassitiem breuiori, quam minuto tempore, fundit, et coctum laterculum eodem temporis spatio vitrificat; quod ad lignum attinet, id viride, vel siccum, momento accendit. Rex idem, et eius effectus, cum magna satisfactione conspexit, atque sua Maiestas desiderio teneri videtur idem obtinendi; Ut eo Regiam Philosophorum Academiam donare possit. Speculum hoc esse concauum, et causticum, a Domino Villeto, Lugduni apud Gallos ante annos aliquot confectum, cuius punctum ustorium tres pe-

pedes circiter a centro speculi distare, focum in latitudine Ludouicianum semiaureum aequare, aliunde nosti, ex Angl. Act. Philos. ad annum 1665. mens. Iun. Radiorum, imo ignis a magnete illo speculo collecti ope, lignum viride in vnico momento ignem concepisse, clauum canthi spacio 30. secundorum in guttas resolutum, calculum orichalceum 43". perforatum, frustulum laterculi quadrati ex camera vitrificatum 45". mineralem lapidem, qui affigitur sclopetis, cum machina rotatili, efficiente ignem, calcinatum et vitrificatum vno etiam momento, res pene incredibilis videri poterat, ni additum fuisset, vix vllum esse corpus, quod ab igne hoc non consumatur. Mille et quingentis libris speculum hoc causticum emisse Alibertus dicitur. Nos mille et quingentis libris vix acquiramus scriptis. Quaero hic (1) de sole, an, si foret igneus, effectus idem, aut ab igne aliquo fusorio, secuturus esset? Quaero (2) de speculo ipso met, an ex tot, ut dicitur, metallis sit conflatum? credo te non probaturum. Quidni enim vitreum, aut chalybeum, si et magnitudine, et crassitie, et sectionibus iisdem gaudeat, sufficiat? quantumuis dubitet inepte de posteriori Porta, in opusculis Magiae, l. xvii. c. 17. vbi in auditas iactitat ampullas, Kirchero etiam extreme odiosas l. X. A. M. part. 3. coroll. 2. p. 881.

Quaero (3) de sectionibus sphaeralibus, et tota admirabilis inuenti dispositione. Ingenio quid inaccessum tuo est? Fac videamus, abs te eruditos homines, complures etiam fuisse curiosos. S. et V. VVitteb. die 20. Aug. anno clb lbc LXXIX.

IX.

IO. DAN. MAIORI.

Refume calamum saeuitia arctoi Martis interceptum hactenus. Non res nobis amplius cum draconum dubio (si ita adhuc iudicas) volatu, sed de igne erit. Superiori anno venerat huc VVittebergam pyrophagus, homo exterus, quem Gregorium de Tours fuisse didici. Accensa *φλογισα*, picem, sulphur etc. non sine sonitu per guttur exaudito, deuorabat: ceram, qua epistolas signamus, liquefactam, lingua (horreo) excipiebat sine noxa. Tangebatur prunas veluti per ludicrum. Praetermitto alia. Praestigias vocauerant non pauci. Tu quid ais? E diario doctorum (Journal des Scavans) ad annum 1677. liquet, die XV. Februarii anno 1677. Gregorium de Tours coram Rege Galliarum, vniuersaque aula, edidisse artis plurima specimina. Foemina etiam Aurelianensis aliqua, Gregorii discipula, impune passa liquefieri ceram Hispalensem in lingua, imitata factum. Idem nuper Dom. de Per-
raut

raut (Maistre de la Verrerie d'Orleans) fecisse scribitur. Et pluraretulit Thoissardus. Inuentor artis istiusmodi ignivomae Britannus celebratur Richardsonus. Sed primus omnium haud est. Nam et apud Petrum Seruium, medicum Pontificis Rom. in miraculis naturae atque artis deprehendo, p. 29. seqq. edit. Rom. 1642. mulierem aliquam ab ignibus non laesam, ferentemque prunas etiam in sinu. Et longior historia de facinore pari apud Busbequium occurrit in epist. 4. p. 249. de Turca quodam, monacho, deuorasse ignem ab se viso. Memini, ait, porro, me in foro Veneto vidisse, circulatorum plumbum igne liquefactum contrectare, eoque sine offensa, tanquam manus lauare. Nolo dicere, quae amuleta contra ignem alii depraedicent. Id rogo, ut aperias, an naturale contra igneos hos latices remedium sit admittendum? S. etiam ac V. V. Viteb. die XX. Aug. M. DC LXXIX.

X.

IO. BAPTISTAE COLBERTO.

Cum ante annos quindecim hoc, quicquid est opusculi, Principibus celsissimis, et quinque Ducibus Saxoniae, submissa veneratione dedicassem, et, in aula augustissimi Parentis, manibus obsequiosis ipsemet exhibuisse illustrissimis personis, respondisse mi-

hi memini, (nam aberat Dux primogenitus Io. Adolphus serenissimus) Augustum, ore, oculis, et fronte, ad clementiam compositis. Amisit quadriennio superiori humanissimum Augustum, inter coelites relatum, aula, patria, pietasque mea. Nunc, dum paratur altera correctior et locupletior editio, ac tutelare nomen aliud desiderat religio, quantumvis miraturi sint nonnulli, pro Saxoniae Principe, curte substituam, miraculum totius regni, illustrissime Colberte; mihi tamen rationes neque leues, neque paucae, addiderunt calcar. Praeterquam enim, quod in te, Domine, incomparabilis prudentiae, fideique, et amoris erga bonos atque literatos viros, non solum Gallia, sed Germania etiam exemplum colit, ac Brummerus noster, olim ex vicina Academia ad vos profectus, commentario ad L. Cinciam testatum dedit; docuit iam ante annos aliquot insignis Mathematicus, fautorque meus summus, Ismael Bullialdus vester misso ad me Ptolemaei opere, de principatu animi, quam honorificam, de scripto quodam meo perexiguo sententiam tulisses. Haec occasio; nec forte improbabilis. Sed causa pariter non simplex testimonium exceptione maius omni fuit, quod inter voces memorabiles supremas eminentissimus Purpuratus, Cardinalis Mazarinus destinata mentio-

tione Regi Christianissimo Io. Baptist. Colbertum, in quo cum plurima amasse se profiteretur, tum praecipue fidem, et curas, et cum limatissimo iudicio plerisque mortalium ignotam sinceritatem, quem nemo, et qui neminem vnquam falleret, commendauit. Recitat exquisitissimus historicorum nostri aeui Gallicorum, Benjamin Priolus ista, ab excessu Ludouici XIII. l. XI. §. II. Idemque l. XII. 7. vt omnis regiminis ratio adiumentum desiderat, inquit, tantae curae, subsidium, pro diffundenda orbis per occidentem, orientemque, potentia, persuadet. Regi Ioannes Baptista Colbertus, alta vir indagine. Perelegantis libri autor L'Europe vivante cum intelligentia coelesti primum mobile regentis comparat excellentissimum Colbertum. Alioque loco ea refert de ministro status Regii principe, en tablea a IV. de la Franc p. 291. le Roy. est soulagé par la bonne conduitte, et les soins infatigable de son fidele et incomparable Ministre Monsieur Colbert, et quae sequuntur. Plura non conquiro, nec confector, exsoluturus ampliores pro collato in me ampliori beneficio. Scrib. V Vittebergae, in Electorali Saxonum Academia, die Francisci I. Galliarum Regis emortuali, et natali filii Henrici II.

Prid. Kalend. Aprilis A. S. R.

clb lbc LXXX.

XI.

EIDEM.

Q Vanto magis vniuerso orbi notus tu, Illusterrime Domine, tanto minus ego tibi de facie, obsequio tamen, et demississima veneratione - - - Seu ab aliis acceperis, seu postea sis experturus porro, solitus sum admirantibus fortunae tuae magnitudinem, exponere in publico momenta a virtutum, excellentia tuarum deriuata. Eminentissimus purpuratus Mazarinus, exceptione maior omni testis et laudator exstitit earum. Praemia huc vsque summa maximaque tribuit hoc nomine incomparabilis Monarcha vester Ludouicus Magnus. Itaque concedes adrepenti seruulo, vt ex longinquo saltem induat in radios se tuos, tantum per Germaniam quoque lumen diffundentes, Oratorem me, ac Professore huius Academiae, auctoritate serenissimi Sax. Electoris Ducis, Domini mei clementissimi, diuina prouidentia vocauit ante annos hos undeviginti. Clientem domus Brandenburgicae, ex media orientali Francia oriundum, fors nascendi fecit. Cum per regna extera nonnulla frequens mihi literarum sit commercium, in Gallia, delicio Europae, nolim amplius obscurum nomen esse. Quin imo, in laudem regni Franciae, propediem editurus scriptum,

ptum, ex monumentis antiquissimis, ac plane memorabilibus, ostendam per invictas rationes, quantos ante multa secula expromserit, et abditis montium inclusos adhuc possideat prouentus metallorum, Galliarum regnum. Nec demonstrare vias, quibus eo peruenire liceat, refugiam, si Regio numini arriserit hoc institutum. Interea opponam pignori libellum, tibi, Domine, et Ducibus aliquot Saxoniae celsissimis humillime inscriptum. Dignare, quaeso, pietatem aestimare meam, et conatus ad maiora prouehe, si mereor; nec sperne munus levidense. Deum comprecor ex animo, ut te, Galliarum fidus illustrissimum, Regi, regno, tuis, bonis omnibus ac literatis, mihi denique ex uoto seruet, diutissimeque superesse iubeat! Scribeb. V Vitteb. d. 5. Maii, 1680.

XII.

GEORG. V VOLFG. VVE-
DELIO.

Videri possem vadimonium deseruisse, quod ad posteriores, Decembri mense, exaratas, non maturius respondi; nisi religioni mihi merito fuisset, intercedere tot suscipiendis nunc pro publico laboribus, curisque tuis. Et ne sic quidem partium mearum fatago, in procurandis rebus Sinicis, occasionem opportunam breui habiturus. Ni-

si scire fortasse interfit, Dioscoridis cognomen dedignatum minime fuisse (grati animi memor id quippe testabatur,) nobilissimum celeberrimumque Virum, Andr. Cleyerum, Protomedicum totius Indiae, et supremi, quod Bataviae Indorum in laua maiori est, Iudicii assessorem, maxima auctoritate, meque nuper *κειμηλίοις* Indicis quibusdam, ab Archiatro Electorali Brandenburgico, excellentissime, de aula, literisque, merito, Menzelio, procuratis, cumulasse. Ab illo lux medicinae praeclarissima propediem, ut spero, (ita enim in literis superiore anno scriptis, postque mensem decimum exhibitis, promisit,) affulsura est, ad pulsum, et Chinensium per simplicia curationes, perti-
nens. De quibus plura affinis in nouissimis aperuit, meus Nottnagelius, vester olim, quoque ciuis academicus, nunc per decennium in extremo, ultra Garamantas, oriente (vtinam feliciter,) oberrans. De cometa potius agatur, quando ita voluisti, inter nos. Ex prioribus, Nouembr. die quarto decimo deproperatis, nouus nuncius fidereus paucissimos ante dies hinc obseruatus lenae, apud nos demum (nubilus enim et nivosus aer interuertebat conspectum eius) 22. eiusdem mensis hora matutina, solis ortui mox occurrens. Erant, qui tum praemonerent, crederentque, rediturum vespertino tempore

re cometam. Auget opinionis verisimilitudinem auctoritas. Vndeicesimo Decembris die, quem a testimonio Ioannis nostrae celebrant Ecclesiae, media quasi ad vesper-
tinam V. conspiciendum se exhibuit, cauda
potius, quam capite terribili. De cuius (an
quorum dicam? vir quondam magnus, mihi-
que coniunctissimus, stat pro duobus,) ocu-
lari et historica, ad finem vsque, observa-
tione, cum tot haecenus sint visi descripto-
res, vt me pigeat augere numerum illorum;
nunc de prognosi agamus, illa solum, quae
ad pestem, epidemicosque morbos (ut vine-
ta tua caedam,) spectant. Keplerus in pro-
gnostico de cometa anni 1618. asseruit, per-
cussam vehementer naturam sublunarem,
ipsiusque facultatem etiam fuisse, quae in
globo residet telluris, ob sympathiam, ima-
ginatione nixam; inde magnam partem
Bohemici et Caesarei exercitus malo inso-
lito periisse; secutam quoque hiemem bi-
mestrem admodum niuosam, et quae se-
quuntur. Ex quibus colligas, maligno ali-
quo influxu percuti elementarem mundum
virtute radiosa solis, stellarumque aliarum.
Tibi quid videatur? quaero. Ex praesen-
tibus praeteritisque facile sine Delio hario-
lator quiuis esse potest de futuris. Delitet
in oris Austriae, Bohemiae, aliisque, ali-
quod fermentum, et non sine metu reditu-

ri mali *μιάσμα* contagiosum. Grassabatur tamen rabies pestifera in regnis pluribus, ac regionibus vicinis, cum de cometa nemo diu ante cogitaret. Perridiculam rem nuper quidam somniauit publice recenti scripto, effluvia ueneni in sublimes euexisse tractus nuperum cometam; nec amplius extimescendam luem. Sed hi homines nec ubi sint cometae, nec unde oriantur, sciunt. Cometarum genesis cum elemento terrae aquarumque tam coniuncta non est. Erycius Puteanus non egregie philosophatus minus, quam rhetoricatus est, cum scriberet: cometam esse coeli ciuem, solis sobolem, aetheris partem, et partum, lumine facem, motu erronem, corpore suo, lumine non suo, motu suo, et non suo, generarique ex corpusculis, quae solem obmaculant, sed purgatis a sole et illustratis. Plura e Kircheri Athanasii itinerario exstat. l. dial. i. c. 5. et eruditissimo de peste libro sect. i. c. XI. §. 3. adducere ad confirmandum ista possem, si epistolae non supergrederetur modum, scriptio. Vale interim. Scrib. V Vittebergae d. 4. Febr. an. 1681.

XIII.

ERHARDO VVEIGELIO.

Gratias acturus tibi, pro suscepta nominis cuiusdam cura, commode iudicium accepi nuper tuum, de cometa, adhuc scriptum, nectum absolutum penitus, illudque aulicis exhibui proceribus quibusdam VVittebergae commoratis. Multa prodierunt haftenus de nouissimo phaenomeno meditamenta et praefagia; nihil ad hunc diem de eiusdem parallaxi motus, distantiae, ascensionis, declinationis, altitudinis, latitudinis, ac mole eius, quisquam quicquam prodidit. Siue peregrini fideris stupore, seu mortalium persuasionem, plerumque de felicitate sua anxiorum suspicaciumque, propter scelera gravissima commissa, excitati plurimi, angustos animos, sed sensus minime angustos, prodiderunt. Prophetas agere, qui vix poetae nomen merebantur, aliqui conati sunt. Tua, Vir Excell. modestia moderatioque mihi placuit. Cum pace tamen impetrare liceat dissensum illa saltem, parte, qua, asterismorum nomina, pro signis indicantibus euentus, extra ordinem inauspicatos, adduxisti. Quis crediderit anilibus his paganorum nugis de Antinoo, Sagittario, Delphino, Equuleo, Pegasoque, se accommodare Deum velle, circa dirigendum si-

fideris cursum ? Annon hoc prohibitam a creatore superstitionem redolet ? vt merito dicantur tales *Zeichendeuter*. Principia astrologorum in commune lubrica, et vana, a vanissimis gentibus profecta. Locis remotissimis, sub vno eodemque signo numeratis, paria extimescenda fata esse, quantum postulatum est ! Sine exstasi coelesti de coelestibus vaticinari nemo, aut praedicere futura singularia quis auit. Quis consiliarium Iehouae egit ? Apud Esaiam Babylo-
nii, (quidni horum quoque aemuli,) riden-
tur, qui siderum contemplationi tribuebant
tantum. Apud Ieremiam prohibemur a coe-
lestibus timere signis, ad exempla infide-
lium. Scio, statuo, assentior, cometas, signa
non irati minus, quam misericordis Dei, pa-
terne homines monentis, maximique facien-
da esse ; sed ne quid nimis. Rogo iterum,
ne feras indignanter has obiectiunculas ;
quin saluus sis et faueas. Scrib. V Vitteber-
gae, Februario cadente, 1681.

XIV.

IO. GEORG. VOLCKAMERO.

Quasi in altero disiuncti orbe degeremus,
ante hoc sextiduum accepi demum tuas,
Domine, superiori anno exeunte scriptas.
Infelicius adhuc actum cum Leibnizianis
ad me geminis. Adeone omnes V Vitteber-
gae

gae nostrae praeter meritum occlusi aditus fuerunt. Sed cometam (cuius caudae longitudinem ad gradus 78. observationes vestrae habitae extendunt,) contemplemur. Tria, sed breuissimis, tangenda erunt. Primo, vnusne ac idem fuerit cometes, qui Nouembri ante solis ortum, quique postea Decembri mense, Ianuarioque, post occasum solem luxit? Deinde, maximusne, omnium habendus propter prolixissimam sit caudam? Tandem, quid de significatione eius iudicandum? Primum et secundum *ζήτημα* affirmas; tertium in medio relinquis. Audi alios, si placet, quod ad primum. Ne diuersitatem caudae vrgeant prioris a posteriori, aiunt, illum recessisse ab his plagis, hunc ad verticem appropinquare visum. Orbitam omnino aliam triuisse hunc et illum, cum intersecarent vias suas. Mihi ista tamen hanc sententiam non demonstrare possunt, atque persuadere. Cometarum cursus nullis regulis comunibus obnoxius. Ad secundum, memini, legisse me in Cometographia Heveliana, p. 617. nec non in opere Cometico illustri quondam viri, Stanislai Lubieniski Tom. II. p. 273. et seq. cometam plane similem a cauda, capite, cursu, et externa forma visum anno 1577. Nouembri mense; quod de plura quoque Tycho noster part. II. progymn. Degunt adhuc inter nos incani senes,

nes, qui anno 1618. et 19. observatum amplius extendunt. Certum est, et proditum memoriae a Ricciolo, (huc refer ea, ex Ricciolo de eius cauda.) Ne de cometarum, anno 70. post Christum natum, 400, 1472, 1543, observatorum cauda, ad terram usque pertingente, memorem. In ultimo videmur convenire posse tempore commodiori. Tu vale. Scrib. ult. Febr. anno 1687.

XV.

IO. HEVELIO.

Quartus et decimus iam annus agitur, ex quo in Academia hac, priuatim pariter ac publice, ingentia tua, pro astronomiae incrementis, merita famamque longe inclytam praedicando veneratus constantissime hucusque sum, expertus efficaciores stimulos ab eo tempore imprimis, cum ante annos XLX. vir summus, Dom. Ismael Bullialdus, ex Polonia Borussiaque redux huc ad me inuiseret. Nec verbis opus est, cum tot testes studiosos academicos, et inter eos praestantiores Gedanenses quoque complures habeam. Superiori anno ad te, Domine, curavi transmittendas literas, quam commode traditae sint, ignarus penitus, ni forte, a contagionis metu, in via passae sunt aliquam iniuriam. Orabam instantissime, ut dignareris, propter bonum literarum publi-

blicum, et notitiam posteritatis, respondere ad has quaestiones, si placeret, breuiter. Primo, vtrum solummodo ex globo hoc terraqueo, an simul et superne venti oriantur, et solarium radiorum ope propagentur? Secundo, quaenam sint certiora, vsitatis haec. Etenus ab astrologorum vulgo solitis adferri, signa a coelestibus petenda, indicantia serenitatem, pluuias, calorem, frigus, et in primis ventos? Tertio, annon, ex solis alterationibus per maculas et faculas, et paroxysmis cum tempestatum eius aliis, tum ventorum maxime, praesagia, haberi possint? Quemadmodum de luna alba, rubicunda, pallida. Quarto, quae illa causa proxima et adaequata, quamobrem in Europa cultiori hac ab ortu venti tantum non semper frigus, et serenitatem, ab austro autem aestum et humiditatem aduehant, cum in Asia, Africa, cetera, res aliter habeat? Haec tum illa erant. Nunc, dum nouissimum phaenomenon cometae, peregrinum fidus, quod horrificante cauda satis diu luxit nuper, oculos mortalium, et plurimorum animos exercuit, impleuitque admiratione, pace tua, Domine, fas licitumque mihi sit, iudicio plusquam humano (quoniam coelesti,) tuo exaratas, ante biduum, ad illustrissimam feminam, literas inclusas has submittere, et ad sequentia quaesita perrogare exactissimae

mae cognitionis tuae de coelestibus sententiam. Primo, an, et quali fuerit gauisus parallaxi? Altum enim inter descriptores eius, qui hucusque prodierunt, est silentium. Secundo, quota parte superauerit cometes terrae globum? Tertio, vnusne fuerit idemque, qui a Nouembri mense ac Decembri in adultum Ianuarium durauerit? Aiunt quidam scilicet, priorem recessisse in meridiem, posteriorem hunc ad verticem appropinquasse nostrum, et diuersam, propter viae intersectiones, orbitam triuisse. Quarto, vtrum certa ratione colligi ex solis possit phasibus, per maculas et faculas, cometam, mox appariturum? Quinto, soline aliquid decedat ideo, si tanta mole ab eiusdem, atque planetarum vicinorum exhalationibus cometae condensentur? Sexto, cuinam motus istiusmodi traiectionis rectilinearis, aut interdum serpentine flexus, vti nuper apparuit, sit principio interno adscribendus? Septimo, vtrum dissipentur iterum cometae, ac attenuentur a solarium vi radiorum; an, vt Keplerus vult, atterantur: an in sublimē pedetentim tandem, per ellipticam suspensionem, aliquando redituri, veluti aeterna opera naturae, euehantur? Obligabis me ingenti beneficio, imo tibi meam ego fidem, et, si quid eo charius est, obligabo pignori.

on

Non poenitendam operam praeftabis, si erudias haesitantem. Vale. Scrib. V Vitteb. ipso aequinoctii vernalis die, a. 1681.

XVI.

EIDEM.

A Morem tuum in me singularem, omnibus anteferendum pretiosis, aestimo; daturus operam id sedulo, ut animi cum grati, tum obseruantissimi, memoria, dum spiritus hos artus reget, in laudem nominis Heueliani, et ingentium illius meritorum, constantissime perduret: sed et epistolam inter *κειμήλια* ponendam arbitror, in qua non minus sapienter, quam prolixè de insolito cometae nuperi ostento respondere mihi benevolentissime voluisti. Fateor, communi omnium eruditorum planctu istud infortunii accidisse, a. 1679. quo a nefandis ignibus tot tantorumque sumtum, laborum, ac sudorum (quidni etiam algorum, per innumeras exantlorum obseruationes?) opera, organa, MSta, machinae absumtae perierunt. Si tamen, qua es et moderatione mentis, et fiducia in Deum, cogites, caduca nobis, ad aeterna natis, relinquenda esse omnia, et, breui forte, exclamabis cum mortalium afflictissimo piissimoque: Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum. Reddet in coelis nouis, quae

de coelis his antiquis meditatus es, Iehoua aliquando. Excitet benignitas diuina reges atque principes, Vraniae admiratores, qui in partes, nisi totum, veniant subsidii, deperditaque, modo liceat, restituant. Sed quis hominum refarciet, per tot annorum decadas, intento studio collecta, atque obseruata. Dixerit id quidem Bias: omnia bona mea mecum porto. Tibi, Domine, propter ingrauescens senium, et tot laborum taedia immensa, spes recuperandi talia vix superesse videatur. Feramus ergo acquis animis, quod mutare haecenus negatum est. Interea pro solidis, ad meas dubitationes, responsionibus, quas tibi reddam nuncupem-ve gratias? Experieris me, dum vixero, perpetuum praekonem tuum. Cum in historia et iudicio, de cometa nuper perhorrifico, occurrant mihi alia, (ne quid amplius de parallaxi eius verticali, motus, declinationis, ascensionis rectae, longitudinis, aut latitudinis, adiciam) ad durationem eius, et significationem, pertinentia; tum nolo tamen tua, Vir illustris, patientia abuti. Gnarus scilicet, de illa Sethum VVardum, in Academia Oxoniensi Prof. P. astronomumque celeberrimum, de hac inter alios, propemodum innumeros, in primis in exercitat. de cometarum prognosticis, Gisbertum Voetium, ex instituto fusius disseruisse. Mihi haec de-

pro-

properanti Senecae occurrit locus, ex quaestione. natural. l. VII. c. 25. veniet tempus, quo ista, quae nunc latent, in lucem dies extrahet, et longioris aevi diligentia. Heuclio hanc reſeruatam ſperabamus docti gloriam. Tantis per interim acquieſcendum fuerit, dum alia praesentiora nobis Itali, Galli, Angli, ſi non et Germani, ſuggerant. Impenſe rogo, ut, ſi quid ſolidi de peregrino ſidere reſciſcas aliunde, facias me ſcripti aliquius compotem. Ex cauſis mere naturalibus phaenomena oriri haec, non ſecus ac eclipses, aut meteora etiam aëria, exiſtima-uerim: et hinc cometas maxime ſolares eſſe foetus, raro Martiales, atque Saturninos, niſi magna forſitan cōiunctio contingat, qui aut planetarum ſuorum ſphaeris ſunt propinquioreſ, aut ab evaporationibus illorum compinguntur. Quod ſi ita foret, quidni etiam, ex faculis ſolaribus, (dum paroxyſmos ſuos patitur hic macrocoſmi oculus,) praedicti, aut addiſci poſſint? Lux, ſolis radiorum ope, coelitus vim ſuam quoque hiſ inferioribus impertit. Quare non et propioribus oſtentis hiſ. Hinc ille ſolis aeſtus, tanto tempore perdurans, poſt cometas viſos, ut nunc experimur iterum. Nec plane abnuſcit Scheinerus in Vrſina Roſa. Sed quo, ego met inter olores anſer, euagabor? Verendum nempe, ne id mihi pariter obtingat, I 2 quod

quod philosophorum illi, qui, Hannibale praesente, de belligerandi artibus garrere haud erubuit. Vale, atque salve. VVittebergae d. 14. Maii, 1681.

XVII.

ANTON. MAGLIABECHIO.

SOli Deo gloria nunc constet, qui, post occlusas vbique vias, formidine contagionis, (quae nulla sui parte VVittebergam nostram debuit inuadere, quantumvis, praeter meritum, ideo male audiverit,) commercio amico literarum portas iterum aperuit, ut de seruato et Magliabechio illustri nostro, sed et pari nomine nobis gratulari liceat. Haec vnica, eademque vera causa, pro impedimento, alleganda erit, si responsoriae, ad acceptas intra decem menses trinas, meae non perlatae sint Florentiam. Nunc, dum heri novis aliis, mense Martio exeunte scriptis, cum accuratissima descriptione cometarum, Italico elaborata idiomate, maximo-pere sum deuinctus, non possum non, incomparabilis Vir, gratias innumeras hic tibi nuncupare. Operam, dum vixero, sum nauaturus, ut nunquam me immemorem tuorum meritorum perillustrium experiaris. Hac vice, quae adiecerim, exigua, haud ita pridem publicata, vide, consuleque, donec meliora mox sequantur, boni. Senis, supra
omni-

omnium mortalium elogia; Athanasii Kircheri, obitum, non immaturum equidem, sed bono publico fatalem, doleo, et dolebo semper. Viro eruditissimo, Cinelli, rogo ne graueris commendare, cum salute, alacritatem ad interuendum meam. Quas de cometis nuper apparentibus, duobus, ut iudicat, Geminianus Montanarius celeberrimus vulgavit, per epistolae modum, dissertationes, insigni tuo nomini dicatas, laudo, ac miror a sedulitate ac ingenio. Sed, pace tamen vtriusque vestra, haesitare liceat tantisper, sitne standum pro duobus, an pronuncian- dum potius de vno. Mihi quippe rerum mathematicarum non artifici, sed cultori saltem atq; amatori, fas sit hic ἐπέχειν, et non sapienter minus arbitrantem, quam mode- ste, astronomorum hac aetate principem inter Germanos, Heuclium, quid ad me nuper scripserit, hic sistere. - - - In Germania quot prodierunt haetenus scriptores, atque descriptores peregrini et horribilis phaenomeni, pro vno, non duobus, militant. Sed, quod dixi, meum discere, non definire, est. Rediit, ex suscepto in Belgium, Angliam, et Galliam, itinere, Schurzfleischi- us ad nos incolumis, a quo salutem debui referre; quemadmodum et a sene solidissimae

πολυμαθίας, Christ. Daumio. Vale. Scrib.

V Vitteb. 18. Maii, 1681.

XVIII.

IO. DAN. MAIORI.

Iam diu est, quod nullas abs te vidi literas: nec causa latet, propter nimiam contagii formidinem. Sed vt triste equidem bidental visi simus V Vittebergae, praeter meritum, permultis, aduersariis potissimum; seruauit tamen hanc Musarum, cum limitibus vicinis, sedem sospitator Deus, ut ne vnicus nostrorum ciuium, sed nec ex vulgi faece hominum, contagionis, latius in Misnia grassantis, malo laborarit minimo hucusque. Nunc, dum portae pariter ac portus redduntur, nostrae etiam cum tutiores, tum frequentiores, conuolabunt pennae. Anni videlicet iam orbe suo euoluti spatium praeteriit, ex quo cum fratribus integerrimis, Senneris nostris, gratias pro nectare, ex Insulis Fortunatis transuecto, egi. Vere dicam, si de astris tantum olim libamenta arripere, quantum illud nobis meracissimum, iam gentium maiorum dii videamur scilicet. Sed quo reciproco iam maectem munere Maiorem maximum. Offero me ipsum, et oppono pignori, dum fidem liberem praesenti aliquo redhostimento. Levidensia tantisper, cum exhibitore horum, M. Io. Leonhardo Rosa, Baruthensi Franco, si merebitur, fauori tuo commendando, auditore meo sedu-

dulo, submittam scripta. Alterum fasciculum, ut vides, consecravi, cum salutis apprecatu, celeberrimo virorum, Dom. Morhofio, insigni desiderio hucusque praestolatus, imo speculatus speculum ustorium enucleandum. Alterum, quod aurem vellicat, ad coelum respicit, horribilem cometem nuperum concernens. Quaero, quid de cometarum iudices significationibus cum ipso? Peregrinorum siderum, inprimis crinitorum ignium exortus, siquidem a suis causis, et naturae rato ordine procedant, (seu ex planetarum, et inprimis solis exhalationibus, seu inter opera, a mundi conditu creata, et demissa ac retracta extent;) subinde aetas observauit timide, aut curiose. Polybius, historiarum quantus autor, qua scientia instructus, talia metuere non magni cordati-que viri, sed poetarum iudicat negotium, qui fabularum nouitate, vel inania sectari, vel legentium animos percellere, aut dementare, audent. Quid de politicorum patre, Tacito, adiiciam. Neronis scenas, et insaniam illorum ludicrorum, dum Annalibus accenset, inter quae, inquit, et fidus cometes effulsit, de quo vulgi opinio est, tanquam mutationem regis portendat. Loco alio, prodigia, scribit, terrebant, diuersis autoribus vulgata. Cum de iis retulisset ordine, subiecit: plura alia, rudibus seculis,

et in pace observata, quae nunc tamen in metu audiuntur. Dices forsitan, in Epicuri castra transiisse Tacitum. Non abnuam ex locis aliis; sed audi Caesarem Scaligerum, Exerc. LXXIX de subtilit. 2. cometae signane sint, an causae, si quaeratur, neutrum censeo; multi sunt a nobis cometae visi, quos nulla usquam tota in Europa subsequuta est perniciēs mortalium. A scopo aberrare, inquit, Scaligerum; quod non diffiteor; tantoque minus approbo Roeslini Elisei somnium, quo fausta omnia praedicere ex cometis audet; sicuti Ioan. Crabbeus contra omnia pronunciauit dira. Minime omnino Marcelli Squarcialupi, medici inter Italos, Socino per familiaris creditur, aut Serveti ex Hispanis, aut Petri Romani placita affirmo, quibus cometarum varias, in malum maxime, denunciationes, et excutere animis timorem studuerunt. Nosti quid Dudithius Andreas, generis nobilitate, elegantia ingenii, ecclesiasticaque dignitate celebris episcopus Quinque Eccles. in epistola ad Cratonem, Medicum Caes. et quid ad hunc Thomas Eraſtus, scripserit in pari argumento. Scias interim, referre, neque confirmare me haec dogmata. Libauio assentior in declamat. de comet, omnino ex vna nihil demonstrationis petere nos posse de significatione cometarum. Iudicium expecto tuum, et

et valere iubeo te iterum, nec non saluere.
 V Vitteb. V. Kalend. Iun. clō Ibc LXXXI.

XIX.

HENNINGO VVITTENIO.

INstas, Amicorum omnium desideratissime, ut texam aliquid de vita mea, atque scriptis. Sed quid de meis ego referam? cum aut tenuia sint pleraque, aut imbecillitatis meae argumenta. Quando tamen ita voluisti, fiat sane. Lucem aspexisse memet, Vffenhemii Francorum, die XXX. Iul. post antemeridianam X. anno 1635. relatum a parentibus. A praeceptore meo fidelissimo, Io. Samuele Riglero, linguarum plurimarum et astrologiae quondam gnaro, thema genethliacum erectum docet, solem εν μεσσηρανῆματι, et suo quidem domicilio, Iouemque in eodem constitutum loco, ♀ ad ♀ * in domo sua existentem, me tum excepisse. Cetera transeo de Δ ☉ et ♀ deuolut. horoscop. ad * ☉ ♀ cum fors nostra sit in manibus cœlorū Domini. Parentem veneratus sum Georgium Abelem Kirchmaierum, praeturae oppidanae, ac per XXX. annos prouincialis ibidem, olim Praefectum, matrem, Annam, Margaretam Bezoldiam, insigni pietate, genere antiquo, et honesta fama celebrem. Peculiare schema genealogicum ostendit, auum, proauum, abauum, cum nobilissi-

mis ex Austria, Bohemia, et Bauaria, agnatis, ordine per duo secula. Annos V natus literarum tyrociniis initiabar genio sequaci, et, si dicere licet, prompto. - • - Musicen, utramque docuit me publicus praeceptor; idem, post latinam linguam, horis extra ordinem, Hebraeam, et Italicam tradebat Io. Samuel Riglerus, epicharmus meus meritissimus. Pubes nondum factus, anno quasi quarto decimo, ad magnae famae scholam Onoldinam amandatus, vltimusque in suprema classe, (quae ibidem sexta numeratur) non vero sine inuidia commilitonum aliquot, locatus sum; quae res mihi stimulos ac aemulationem addidit. Praeceptor supremus extitit Georgius Fridericus Iunius, reuerendi Ministerii symmysta apud Onoldinos, tum gymnasii ibidem Rector. In orientalibus Andreas Hamerschmidius, ecclesiastes aulicus, (aurei vir aevi) fuit. A patronis summis D. Tobia Appoldo, et Christophoro Meelfuhrero, liberali semper habitus benignitate, post Martinum Neubauerum, Maecenatem: illo equidem Praeposito Feudorum, et Consiliario intimo; hoc ecclesiastico, et Generali Marchionatus Ephoro; quantumuis multa inter reliquos alumnos duriora passus. Rudimenta moris academici in Altdorffina Noricorum posui, commendatitiis, et principali beneficio

cio amandatus. V Vittebergam Saxonum accessi, die XIV. Iulii inscriptus albo ciuis, Rectore tum Magnifico, Antecessore D. Henrico Coselio. Aedibus, et hospitio, excepit me Sperlingius, tum clari nominis Professor physices, priuatim, publice, in scholis pluribus formatum disputandi quoque artibus exercuit, cum diligentissimo D. V Vendelero, naturae quondam genio ad naturalia scrutanda semper pronum. De terrae motu, et de ortu animae humanae, illo vsus praefide non semel publice respondi. Geographiam, opticen, astronomiam (socer factus postea) venerandus Academiae Senior, Christophorus Nottnagelius, vt physiognomiam curiosam perspicax Pompeius, eloquentiam Buchnerus, Augustus ille, antecessor noster, atque sanctus Semo, sed Sennertus meus rariora orientalium LL. instillauit, artiumque liberalium Magistrum, die XV. Octobr. anno 1657. creauit. Circa scholas, auditoriaque Professorum, (si fateri verum licet) extiti assiduus. Philosophiam primam, rationalemque, a doctore acutissimo, Tenzelio, edoctus antea, non infeliciteroccoepi, varias, ex disciplinis variis, legendo, declamando, disputando, scholas aperire. Animabat me confluxus auditorum, centum quinquaginta amplius acroases frequentantium constanter. Ad scientiam legalem animum ap-

applicui, et cum theologiae studio, in quantum opus erat, coniungendum mihi statui; ut dubitarint alii, magisne iurium, an theologiae studio me consecrarem? Ictos celeberrimos, Zieglerum, ad ciuilis iuris Institut. Klengelium, ad Cuiacii Paratitla, Guil. Leiferum, ad ius publicum Beckeri, et iuris Saxonicum proceßum; sicuti in Theologicis Ioannem Scharfium, Calouium, Meisnerum, et Kunadum, veneratus praeceptores, et ter sub postremo publice ex cathedra respondi, de praedestinatione, de persona Christi, de virtutibus ad vitam Christianam necessariis, in epist. ad Galatas. Haec dum agebam, mox publicaturus de venationum iure dissertationem, stationem vitae ac doctrinae obitu tranquillo deferit Buchnerus. Siue igitur labores hi, et similes, adstruxerint quid famae siue Numini sic placuit, in otio hoc literario calamitatibus me multis simul macerari, ad Professionem oratoriae vocatus rite sum. Anno equidem priori ordo Philosophicus Adiunctum me receperat. Vertente anno 1661. mense Iunio, inter tot (nam X. erant) candidatos, legerat me serenissimus Sax. Elect. diuus Io. Georg. Secundus. Vnde die VII. eiusdem Iunii, corpori academico admotum me fuisse, scio. Quid miser haecenus praestiterim, ostendent libri, et in classicos scriptores, cum dissertationum academicarum

mo-

mole, commentationes. Metallicos, et de Lumine perpetuo labores meos, salutare mihi, itineribus susceptis, apud summos aliquot imperii Principes fuisse, lubens fateor, Deoque, atque illis, gratias debitas, pro concessis horum praemiis, submitte debeo. Honores academicos, qua fide, qua dexteritate Rector semel iterumque, pluries Decanus gesserim, a conscientia bonorum, publica confessione, aliquod elogium non quidem ambio, nec tamen reformido testimonium. Nihil inde enim mihi gloriae, sed gratiae coelesti omne vindico: cum ab homine humani nihil alienum fuerit. Academiae totius factus Senior, post obitum Sennerti mei, Medici Doctoris, d. XXI. Iulii 1691.

En vitam nostram, Amicorum optime, non optimis annumerandam semper fati; saepius aerumnis. Nihilominus, (ut reliquum absoluam telae) inter mille curas, pro familia honeste sustentanda, pro tot filiis, ad veram pietatem, sanctitatem morum, et diversa studia, formandis, cum necessariorum prouehendis commodis, cum parte mei altera Elisabetha Nottnagelia, fidissima mortalitatis meae focia, super sum. De hac vere praedicare possum, quod apud Virgil. IV. Aeneid. v. 335. Aeneas de Didone cecinit:

- - Nec me meminisse pigebit Elisae,
Dum

Dum memor ipse mei, dum spiritus hos
reget artus,

Pro re pauca loquar. - - -

Duxi eam virginem tum anno 1661. vnde vi-
cesimo Nouembris die, talem haëtenus ex-
pertus, per tot annos, qualem maxime de-
cebat esse, et laudauit Caesar Scaliger in IV.
Epidorpidum:

Vxor proba si contigit, integraque
mente,

Formaque stata, exorta parentibus mo-
destis,

Quid maius haberi queat, inuenire
durum est.

Illam peperit Elisabetham Magdalenam, vni-
cam superstitem ex filiabus, filios supersti-
tantes, Georgium Casimirum, Carol. Chri-
stianum, Henricum Iulium, Georg. Guil-
elmum, et Io. Abrahamum, cum Io. Friderico.

Sic vale. Scrib. V Vittebergae Saxonum,
pridie Non. Maii, anno 1689.

XX.

GERARDO,
Abbati Luccensi.

VNus quasi atque alter in orbem annus
iuit, quando Hannouerae commoratus,
ad metallorum feracissimas fodinas Claus-
thalentes Harzicas inspiciendas, antequam
summatibus augustioris aulae valedicerem,
apud

apud te semel iterumque me apparuisse, multisque, ab incomparabili bonitate tua, cumulatam beneficiis, thesaurum in nummaria, re, omnis aevi, pretiique et ingenii, observasse me, commemini. Ac tu quidem, Domine, qua es iudicii sublimitate, morum, et benignitatis gratia, me ita tibi deuinxisti, ut felices illas adhuc horas numerem, quas de antiquitate, deque *κειμηλίοις*, numero ingenti propriis museo tuo, haud vulgaribus, impendebamus. Taceo, nec tamen obliuiscor, ne in hominem ingratum collocata, munera fuisse, facile coarguar, quae mihi liberaliter concesseris; ut tanti viri nunquam apud me memoria obliterari possit. Illud praeterire nullus debeo, qua sanctitate vitae, veterisque instituti grauitate, augeas quotidie, ac tuearis coelibatus tui fructus. Nec enim sacra auri fames te, nec vana secularis arrogantiae, lasciuiaeque, occupat, ut quosdam alios, cupido. Venerabilis non diceris solummodo, sed es, et publica Electoralis aulae, ac sapientissimorum Principum, laudatione, tot eruditorum omnis ordinis suffragiis, antistes cluis. Praeter literas, librosque, magna oppido sollicitudine, pro conseruanda gloria virtutum, qua obstringis tibi posteros, afficeris. Ne quaeso ferant grauitate, tantarum possessores opum, si profitear, in aulis quoque splendidissimis, et vrbi-

bi.

bibus Germaniae potentioribus nonnullis, non vidisse me ex auro solido, argento pulato, et metallis aliis, *κειμήλια* tam copiosa, quam apud te vnum. Accuratus arbiter supposititia distinguis solertissime a genuinis; explicas historiarum labyrinthos, temporum momenta vindicas. Nunc aequo feres animo, silentiique diuturni, aut, si qua est, temeritatis culpam condonabis mihi, dum ad te, gratiose Domine, me verto. Intercedit, salua tamen amicitia, cum viro celeberrimo, modestior, in eodem nummo antiquissimo, dissensus mihi. Nuper, cum illustris viri patrissanti filio, in noua Academia Hallensi, Iurium, communi omnium applausu, Professori, Dom. Io. Samuel Strykio, ut humanissime ab illo compellatus eram aliquot rhapsodica gratulatoria inscriberem, et Alexandrinum nummum (Alexandram enim, Maecenatis mei olim maximi, Confiliarii intimi, et Pro-Cancellarii Guelpherbytani, Dom. Casparis Alexandri, de Imperii rebus in comitiis Ratisponens. excellentissime meriti, *τῆ μακαρίτης*, filiam, virginem emendatissimae cum probitatis, tum amoenitatis, domum duxerat, Faustini die, apud Lipsienses) in effigie, pro nuptiali debito, suppresso tamen nomine, sacrarem, motum a non nemine id dubii: ab Alexandrone, an Baccho potius denominari mereretur?

tur? Dionysii figuram capitis arguere insignia videntur, & memoria Θασίων, et sententia Begeri πολυμαθεύτης. Mihi Alexander placuit, ingenii lepore, per descriptionem, et epistolam. Te, summe Reuerende Praeful, iudicem idoneum appello, venerorque scitum tuum, cui me, meaque alia submitto. Suscipe hanc eruditae litis (propter quam fortunas Graeciae non verti intelligimus,) communem causam, et amplissimam de te conceptam celeberrimorum operum spem aliorum imple! Hercules Ἀλεξάνδρῳ pro amuleto, apud veteres, adhibitus. Κεῖμήλιον argenteum, longeque antiquissimum, per annulum suspensum olim collo, nostrum est. Sacra phylacteria Aegyptiis, innumeraque periapta, variis signata modis, ritibus ac ceremoniis, repraesentavit Athanasii Kircheri Oedipus, Tom. 2. Aegyptiac. class. 3. c. 3. et Tom. 3. Syntag. 3. plura ex Gerhardiano attulit museo, et Claudi Israelis observatione, Io. Christian Frommannus, Doctor Medicus, Prof. Coburg celeberr. de fascination. L. 1. part. 2. sect. 2. c. 22, §. 7. seqq. Quod ibidem ipse alièna refert fide, amuletum, memini, vidissem Pegnitii, repertum a Praefecto eius loci, Generoso quondam Dom. de Koelbel, monstrum sc. pulcherrimum (ut Flori utar formula, ex lib. 1. c. 7.) humani capitis, effos-

fie sepulcro , cum duobus annulis aureis,
 ad altare aedis sacrae, cum inscriptione :
 Gott (Gab) Gutt Mell Gabell. Viderat fi-
 guram Herculis Αλεξιάκῃς, nudi, et notatam
 Graecis characteribus, Σωτήρᾱ referentibus,
 ob metum fascini, fortassis homo semidoctus
 et, pro amuleto , corpori applicuit, sudore
 ideo ambesum numisma μυσηριῶδες. Grae-
 corum cum Phoenicibus, et Aegyptiis fami-
 liaritatem ex Herodoto, Tacito ac Diod. Si-
 culo, peculiari olim differt. habita de litera-
 turae Graecae originib. et causis c. 1. et 2. am-
 ple demonstraui. Iam locum singula-
 rem ex Herodoto, Hist. 1. 2. liceat producere
 de antiquitate Herculis Aegyptii, nec non
 celebritate templi eius. *Vetustus* (scribit de
 se ipsemet gentilium scriptorum vetustissi-
 mus) *quidam deus est apud Aegyptios Hercu-
 les. Quibus ego de rebus certior fieri cupiens,
 a quibus possem, in Tyrum, Phoeniciae urbem,
 nauigavi, quod ibi templum Herculis esse au-
 direm. Hoc et vidi opulenter exornatum,
 cum aliis multis donariis, tum vero duobus
 cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapi-
 de smaragdo, maiorem in modum splendente,
 per noctem. - - Percontabar, quantum fo-
 ret temporis, ex quo id templum fuisset exstru-
 ctum? comperi a Syro, condita annorum duo
 millia fuisse et trecentos. Vidi praeterea*
 Tyri

Tyri aliud Herculis templum, cognomine Thasii. Et ut intelligas Herodoti, de tanta re, sollicitudinem, sequentia adiicimus. *Quin etiam profectus sum in Thasum, ubi inuentum templum a Phoenicibus conditum, qui ad investigandam Europam nauigantes, Thasum condiderunt: quod V virorum aetatibus prius fuit, quam Amphitruonis Hercules in Graecia existeret.* Haec, quae commemorantur, penitus declarant, Herculem vetustum Deum esse. Haec de clarissimi Aegyptiorum Herculis, a Thasiis religiose culti, aeuo. Nunc, quid Gyraldus * de Herculei numismatis conditione memoret, ad Herculem Estensem, Ferrariae Ducem, audiamus: Thasius Hercules multa veneratione cultus. Legimus etiam eundem ab ipsis (Thasiis,) appellatum seruatorem, h.e. Σωτῆρα Ηρακλέα. Quin et eius nomine publicam monetam inscribebant, Ηρακλέης Σωτῆρ Θασίων; cuiusmodi se vidisse testatur Reuchlinus. Siccine non vidit ipse in Italiae tot θαυματουργηματοταμείοις numisma Thasior. Herculis Gyraldus πολυθύλλητ, ut ad nati ante duo secula Reuchlini, siue Capnionis, prouocaret testimonium? Sed ad rem accedamus propius, imaginem contemplaturi primum, mox ab altera facie in-

K 2

fi.

* Hist. Deor. syntagm. 10. p. 452.

signia, hoc est exuias et clauam, denique inscriptionem. Facies anterior robusti hominis, cornuti atque coronati, imperterriti ac animosi indolem designat; ut posterior torosi, nudi, lati pectoris, verenda cincti viri. Ecquis enim nescit, Herculis imaginem in statuis ligneis, marmoreis, metallicis, in nummis, gemmis, et picturis, robore, statura atque fortitudine spectabilem ubique obseruari? Facies auersa ergo, ab inscriptione ac insignibus demonstrat Herculem: aduersa quem designet, quaeritur. Pro Hercule, pro Baccho, proque Alexandro alii pronunciant. Per illustres meritorum excellentia famaue Dom. Ezechiel Spanhemius, in egregio de nummorum usu et praestantia, labore, differt. V. p. 383. ΣΩΤΗΡΕΣ *Bacchus* *itidem et Hercules; ille (Bacchus) in nummis Maronitarum*, ΔΥΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ; *iste autem (Hercules) in nummis Thasiorum*, ΗΡΑΚΛΕΩΣ ΣΩΤΗΡΟΣ; *quomodo et hic heros in aliis adhuc nummis inscribitur. Quam appellationem eidem Herculi, non ut belluas conficienti, sed ut tyrannorum euersori eximio, alicubi vindicat aurea Dionis facundia etc.* Hieroglyphicum non insolentiae duntaxat, sed potentiae etiam symbolon est cornu. Cornu paruulum, et cornua apud Danielelem, et Apocalypticum Ioannem, quotus quisque nescit, robur et super

perbiam notare? Attilas in imaginibus et nummis, bubulis horrendus cornibus, representatur. Hercules in primis etiam, ac Alexander M. arietinis. De illo nemo dubitat; de hoc ὁ πᾶν Thomas Bartholinus, nov. observation. de vnicornu, scribit cap. 2. *Plures, quod per ordinem naturae non habuerunt, in certum diuinitatis argumentum sibi affinxerunt. In horum censu Alexandrum reperimus, magnum, a gestarum rerum gloria, dictum; qui, ut Iovis Ammonis crederetur filius, huius cornua arietina vel assumpsit ipse, vel ab aliis data non repudiavit. Ad Ammonium enim Iouem aries spectabat, teste Curtio. Effigiem, et plura ibi exhibet de Alex Bartholinus p. 26. seqq. Pro Baccho tamen definivit nobilissimus πολλῶν τε ἀντάξι' αἰῶν, Dom. L. Begerus, Consiliar. et Bibliothec. Brandeb. Electoralis, in Thesauro ex Thesauro Palatin. dum lect. 2. c. 2. f. 235 Herculis Soteris Thasiorum quidem nummum in scriptura exhibet eundem, aduersa vero facie non Alexandro titulum, sed Thaso vindicat; in explicatione militat pro Baccho. Occasionem viro dedit celeberrimo ex pampino corolla, cum duobus botris, eminentibus in capite, et cornu, parte dextra, non ex vano ita statuendi. Si modeste nihilominus ab ipso dissentire licet, dabit veniam,*

niam, qua est humanitate, politissimarum decus literarum, cum Spanhemiana praeferramus placita. Sic ille dissertat. 5. p. 401. de usu et praest. num. postquam hedera reuinctum Alex. M. quoque caput memoravit, *Regum, inquit, Asiae solennis haec insania, aut Aegypti, Liberi patris cultum et nomen, ut adsumerent. Hinc Ptolemaei statuae cum aureis coronis hederaceis praelatae. Sic et nummus medicus Antigoni, primi regum Asiae, ex successoribus Alexandri M. barbatum, et reuinctum caput hedera, ostendit. Idem inclytus in toga heros, p. 346. seq. Clementis Alexandrini testimonium allegat, qui haec refert in Protrepticis : Εβέλετο καὶ Ἀλέξανδρος Ἄμμωνος υἱὸς εἶναι, καὶ Κεραςφόρος ἀναπτάττεσθαι πρὸς τῶν ἀγαλματοποιῶν. i. e. Voluit autem et Alexander Ammonis filius videri, & cornutus insculpi a statuariis. Hinc Ephippio apud Athenaeum l. VI. Deipn. indutus veste Ammonis, cornibus, claua, item, atque leonina pelle inclytus videri voluit, Dulkarnaim, seu bicornem, Arabes propterea in suis nominarunt epochis. Sic et in Alcorano, et in scriptis Arabum occurrit. Constat igitur, cur et repraesentatus fuerit, cornutus Alexander M. et cur hederacea reuincta frons corona. Est profecto cornu inter et coronam, ratione nominis potissimum,*

mum, conuenientia non plane nulla. Etymi
 respectu, a radice Hebraeorum קַרַן radiauit,
 splenduit, nomenque קַרַן radium significat,
 et cornu; vnde et corona, Scytho-Celtis
 omnibus commune nomen, Gothis scilicet,
 Germanis, Suecis, Danis, Anglis, Gallis,
 Italis, Hispanis. Ratione rei, radiis, per
 cornu rectum et acuminatum, constitit. Co-
 rona rudior, et apud veteres ex auro, aut
 metallo alio. Quid mirum hinc, si vtrum-
 que vni fuerit insigne proprium quando-
 que? Cornu copiae, salutis, gloriae, quis
 non exoptet. *Luna vetus vetulis, nota est
 noua luna puellis*; vtraque cornuta. Re-
 gnum ipsum cornu (קַרַן) dicitur ab interpp.
 Chaldaeis, Daniel. 7, 24. Apoc. 17, 12. Reges
 Graeciae non puduit cum cornibus depingi.
 Cur, et quando autem cornua, et cornuti
 male coeperint audire, ex Artemidori ac Ni-
 cetae locis lepide exposuit laudatus semel
 iterumque autor operis, de vfu et praestant.
 num. p. 368. Ad Bacchi potius et Alex. M.
 est respiciendum nobis cornu. Baccho sem-
 per bubulum, aut taurinum; Alexandro M.
 tale assignatum nunquam est, sed arietinum:
 hoc autem Baccho nunquam. Bacchus inde
 a poetis Graecis ταυρόκερως, et ταυρόμορφος,
 taurique habitu a Cyzicenis cultus est. Ae-
 gyptii etiam taurina specie repraesentarunt

Bacchum. Hunc et Isidem biugibus Centauris exhibet vehiculo sedentes Seguinus. In nummis quoque Augustini Chisii Principis *ταυρόμορφον*, excellentissimus Spanhemius se obseruasse, asserit. Nec Bacchus cultus legitur a Thasiis, sed Hercules, vt supra ex Herodoto ac Diod. Siculo notauimus. Cur autem Herculem tantopere aestimauerit, amaueritque Alexander, docuit Xylander, Augustinus, ad Plutarch. annotationibus, ex Herodoto, Diod. Sic. Solino et Iustino. Genus enim suum reges Macedoniae ab Hercule in primis repetebant. Vere igitur Spanhemius illustris disert. 5. p. 344. scribit: Ab Hercule Leonicida genus deriuasse reges Macedoniae, imagines in nummis obuiaae testantur. Graecus ipse, ac in ostro natus, Imperator (Constantinus nempe Porphyrogen.) testatur id: *Καὶ μάρτυρ ἀξιοπίστου αὐτὸ νόμισμα τῶ Μακεδῶν Αλεξάνδρῃ τοιαύτη εἰκόνι καλλωπιζόμενον*: testisque huius rei fide dignus nummus Alexandri Maced. e. iusdem (Herculis) figura insignitus. Habes testimonium exceptione omni maius. Plura, si vis, vide ap. Curtium lib. 4. c. 2. l. 8. cap. 5. Quin et l. 9. c. 2. militibus pollicitus est Alexander, palmam Herculis, et patris Liberi, se aequaturum. Quid? quod et scyphum, Herculis in admiratione habuit ac vsu Alexander. De quo notum est ex Seneca, Plutarcho,

tarcho, Curtio, fatalem et supremum eius haustum ipsi extitisse, seu venenum vino medicus miscuerit; seu vini generosioris vis, immodice ingesta, fato viam aperuerit, ardenti feбри. Ad Curt. l. 10. c. 4. Freinshem. in notis, Tiraquellus etiam ad Alex. Neap. 3. Genial. dier. 10. hac parte consulatur. Sapiens Rom. in epist. 83. Alexandrum tot itinera, tot praelia, tot hyemes, per quas, victa itinerum locorumque difficultate, transierat, tot flumina ex ignoto cadentia, tot maria, tutum dimiserunt; intemperantia bibendi, atque ille Herculaneus et fatalis scyphus condidit. Ribacem Herculem, et poculo vtentem suo, pro nauigio, V. Saturnal. Macrobius prodidit, 21. cap. In Verrina V. Cicero vasa nominat Heraclea, capacia, magna; quae herois tanti fatiare sitim possent. In potoribus enim maximis numerabatur ille, testimonio Turnebi, 8. Aduersar. 10. Ad insignia descenderemus Herculis, exposituri clavam galeamque, et exuuias leonis, nisi haec interpretes heraldicarum rerum, et numismatum notassent passim. Clavam Herculis e populo alii, alii ex oleastro formant. Populus arbor in tutela credebatur eius. Hinc Virgil. Ecl. 8. *Populus Alcidae gratissima, Vitis Iaccho.* Idem alibi disertius, 8. Aen. vers. 385.

*Tum Salii ad cantus, incensa altaria
circum,*

*Populeis adsunt euincti tempora ramis.
Hic iuuenum chorus, ille senum, qui
carmine laudes*

Herculeas, et facta ferunt.

Contra domitrix ferarum claua haec ex oleastro petitur a Coel. Rhodigino lib. antiqu. lect. 12. cap. 19. Quicquid sit; res ardua, et tantum non extremi operis censetur, clavam extorquere Herculi. Indubitata pectoris heroici insignia exuviae leonis sunt; quas, instar casidis et clypei, praetulisse dicitur. In numismate Phaeſtiæ ap. Golzium non minus, ac in aliis plerisque, nudus Hercules, armatus claua interim et pelle visitur, ad indicandum robur, et virtutis exercitium. Editor nummorum Constant. Porphyrog. nummum cum exuviis leonis, galea detracta omni, capiti adaptatis, repraesentat; quod postremum minus obuium. Sacrificantes Herculi aperto stabant capite. Ad inscriptionem refer Herculis Σωτῆρ & cognomen. Neque solus tamen, nec a Thasiis solis dictus est seruator Hercules. Iosephi testimonio ac Arriani vocatus Soter, est non primus Ptolemeus Lagis. Diu ante enim Aesculapius, et Salus ipsa, Σωτῆρες audiebant. Vid. Gruter. Inscript. M. LXXIII. 5. Soter, quo-

quoque Iupiter et Hercules. Σωτήρια Deorum Iudi. Urbium deinde conditores et conseruatores hoc cognominis traxerunt. Hinc Eusebius in Hist. Eccles. l. 7. c. 18. cunctos, ait, bene meritos antiqui, sine ullo aliquo discrimine, gentili quadam consuetudine, appellauerunt seruatores. Ἄνακτες Σωτῆρες καταχρηστικῶς sic dicti. Fallor ego? an a Iosua, Israelitarum vero Hercule, profecto ab Aegypto, potentissimo tyrannicida, Palaestinae, ac monstorum eius, domitore, Saluatoris nomine haud ficto, ὡς τῶν τῶν transit ad infidelium heroas cognomentum? Vocem saluatoris probam et latinam, post Borrich. Dom. Christoph. Cellarius in poster. curis vindicavit. Sapienter Ludouicus Henr. Lomenius, Briennae Comes, Galliar. Reg. Ludov. XIV. olim a consiliis, epistolis et actis (quique vitae publicae supremum actum obsignauit recitatione sacramenti regii in Phasian. insula,) ad Carol. Patin. celeberr. praefatione: Breuiaria antiquitatis, inquit. sunt numismata, fax historiae, supplementa priscae fidei vacillantis, latebrosae lectionis condimentum. Tot in nummis variae figurae Herculis nunc cornucopiae ostentant in antiquitatis genuinae monumentis; nunc cū ceto illū repraesentant; (quod phaenomenon se obseruasse primum Dom. Begerus memorat in Spicileg. Antiquit. f. 154. conf. et p. 48.)

nunc

nunc cum dracon. et serpentib. ut plurimum cum rhopalo exuviisque leoninis ; saepe addita inscriptione Herculis Soteris. Talis noster est argenteus, antiquus, genuinus, semunciam, cum excedente pondere, adaequans, inter pedem dextum rhopalumque, litera H. notabilis. Fro Thasiorum ex Aegypto Hercule, testatur satis, quis praecipue hic intelligend9. Non poenitet asseruisse, Chananaeorum domitorem expulso remque Iosua, sub nomine Soteris Herculis latere. Nomen enim, si expendas, quid est aliud, quam Ἰησῆς, saluator, Σωτὴρ יְהוֹשֻׁעַ Iosua? Sed proprium hoc nomen, non appellativum Israelitarum Herculis ; nec ideo, in beneficiorum aliquam memoriam, tributum ab eiectionis gentibus. Latronem etenim, secundum vetustissimam inscriptionem, in marmorea columna circa Tingin, (cui Iebusaeorum et Gergesiorum, in illam partem Africae aduentus fuerat inscriptus) tum adhuc superstitem, Procopius testatur in Vandalis καὶ 2. appellabant poti. Seldenus hanc fuisse coniicit אֲנִי בְּרוּחִים לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ אִישׁ הַתָּה Nos sumus - - qui fugimus a facie Iosuae, filii Nun, praedonis. Vir ingentium meritorum gloria insignis Goliath affirmat, Afros barbaros hodieque etiam pro Philistaeis, in haec delatis olim loca, ab A-
ra-

rabibus haberi. Vid. Georg. Horn. de originib. American. l. 2. c. 4. Vbi simul docet, Sardum, Herculis Africani filium, colonias Phoenicum et Afrorum in Sardiniam duxisse, testimonio Pausaniae in Phocicis. Quantumvis enim circumstantiis nonnullae fabulae admisceantur, certissimum est tamen, tantam expulforum multitudinem non solum inundasse Africam, sed magnas pariter Europae insulas, vacuas a possessoribus. Has inter numerat Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Melitam, Gaulum, Cyprum, Baleares, Gades, Thasum, ex professo Samuel Bocchartus. Facta vero Herculis, quis dubitat, competere Aegyptiorum Herculi, minori, Iosuae (nam geminus prodiit hinc liberator) et maiori, i. e. Mosi? Conf. eo Voss. de orig. Idololatr. l. 1. c. 26. et 27. Sic certe credidit ecclesia Israelitarum vetus, ex Siracidis confessione cap. 46. Sed quorsum tendimus? Tu, Decus nostrum, salve, vale, faue. S. e museo nostro, V Vitteberg. ipsis Idib. Februar. clō Ioc XCIV.

XXI.

FREDERICO RVYSCHIO.

Quadragesima amplius elapsi anni sunt, cum de origine animae humanae (mentem atque spiritum intelligo) nonnullas dissertationes Academicas, quae veritati videbantur

tur consonae, emitterem in publicum. Fatebor libere, sententiam omnino aliam probari mihi, postquam dies diem docuit, in praesens. Qualia, et quam singularia repraesentaueris spectacula, ex admirandorum, quae in vitris, scriniis, liquoribus spiritibusque, seruas incorrupte, corpora, (abortus, continentes partes omnis generis humanas,) inexhausto penu, nuper admodum recordor. Inter tot dignissima spectatu, etiam ouula, ouariū, et generationi destinata organa, subortae mihi dubitationes, cogitationes variae, in primis illae quaestiones. Primo, quomodo sub semine prolifico, in actu generationis, a parentibus produci possit spiritus, diuina res? Protraduce, (quoad sensitivam animam adhuc sustineo,) iam olim militavi, propter propagationem non solum corporis, sed simul animae, vehiculi, et πρώτης δεξι-
 κας originalis labis. Semper enim redit quaestio: si Θύγαθρον, ut ait Aristoteles, interpretumque magna cohors, anima adueniat, a quo originale simul propagetur malum? Iniquitatibus conceptum se, et in peccatis se a matre fotum esse, piissimus conquerebatur ipse David. Secundo, cum vterque necessarius sit, sexus, quaeritur: plus symbolaene pater conferat, an mater, ad conceptum? Drelincurtii hac parte placet *in conceptu de conceptu* mens ingeniosa. Sed cur ge-
 ni-

nitoris vultum, mores, animum, morborum, semina, referunt tam saepe liberi. Tertio, cum origo animae intelligi non possit, quatenus designat mentem, spiritum, si ignoretur, quid sit? quaero, an essentia illius, particeps diuinitatis atque immortalitatis, luce immateriali gaudeat? Quid enim obstat, lucidos vocare spiritus? cum immaterialis, infinita atque independens, lux sit, ipse Deus; cum et πνέυματα λειτουργικά, legati Numinis, sub flammae, lucis, et candoris forma olim apparuerint. Flammantes ignes nominat vel ipse sacer codex. Quarto, ouula mulierum an halitu vitali animentur ab efficiente mare, instar aurae, aut contactus radiofi, et viuificantis? Simile non tam ab auiibus, cuniculis, et aliis, quam a magnete, aut rapaci flamma, solita accendere, et accendi, peto. Quinto, quae sit corporis pars prima, tempore sensuque, viuens? cor, sanguis, spiritusue animalis? Primum viuens, ultimumque moriens, cor vulgo vocant. Sexto, aula et palatium, vt ita loquar, spiritus humani in qua parte principali vires suas exerat, dispenset, seque muniat? quae situm nobile. Quid in deliquiis, apoplexia, passionibus hysteriis, aut ecstasi, vsu venire possit? Domine, pernocti. Septimo, cum et pinealis glandula interdum, fide Diemerbrockii, et aliorum, quin et cerebrum quando-

do.

doque ipsum (non de cerebello loquor,) absit in humano foetu, ut tu ipse sceleton non vnum possides; quid denique de illa glandula, Cartesii idolo, iudicandum? Octauo, cum animalcula, quantumvis minutissima, viuentia in semine, in sanguine, artifices ingeniosiores Bernoullius, Hartzockerus, Metiusque, (ne de Loeuuenhockio quid memorem) per accurata microscopia repraesentarent mihi, (siue dixeris vermiculos, aut termites, non disputabo,) quid de animalculis his censeas? requiro modestissime. Nono, sufficiantne ex intumescencia, appetitu grauidae, motuue foetus, lacte, maculis, absentia lunaris debiti, indicia praegnantium? cum et decipiantur foeminae, iam factae saepius puerperae. Exemplum nota sunt. Decimo, an igitur praesentiori *ἀντίθεσις* certiores fieri possint foeminae, de conceptionis hora, et de partitudine instanti? Recordaberis eorum, quae haud ita pridem inter nos reciprocata sint colloquia. Sed, ut in viam redeat excursus, ad extremum fas sit quaerere. Undecimo, an ultra triduum, aut quadriduum mens eius, qui pro mortuo habetur, velut omni vitae sensu destitutus, immorari possit corpori? A suffocatione vterina foeminae oppressae, homines ecstatici, incantamentis dediti, Lappones, melancholici profunde soporati, testimonium praebere, pos-

possunt. Tibi, Vir clarissime, experientia, per tot annorum spatia, incomparabilis, quid videatur circa haec, ut me edoceas, officiose rogitō. Devincies non me duntaxat tibi, sed et eruditi orbis lumina splendidiora, et ad famam gloriamque, in Germania amplificandam porro, monumentum ingens adstrues. Hoc spero, et, ut valeas, ac faveas, exopto, Deproper. Amstelædami, Septembri mense exeunte, anno clō lcc lc.

XXII.

FRID. BENED. CARPZOVIO.

Circumspicienti, quem hoc tempore seligerem e Maecenatibus eruditorum, inter primos reperi Carpzovium, Aedilem, stylo veteri, Curulem. Maiores nominat in Mario Aediles, qui Curules, a Curuli sella audiebant, Chaeronensis scriptor. Creabantur illi e patriciis, nec e plebeiis. Quanta cum auctoritate dignitas coniuncta isthaec fuerit, in Verrem actione VII. exponit Cicero. Post multa alia, ad nos non pertinentia, orator memorat de se Aedili: *Mibi sacrarum procurationem aedium tuendam, mihi totam urbem commissam esse scio. Ob earum rerum laborem et sollicitudinem, fructus illos datos, antiquiorem in senatu sententiae dicendae locum, togam, praetextam, L sellam*

sellam Curulem, ius imaginis ad memoriam posteritatemque producendam. Lucius Iohannes Scopa autor est in collectaneis, fuisse legem latam Romae: Ne quis quid Romanorum scriberet, sine venia Aedil. Cur. Tuum, Domine, suffragium requiro, mereantur haec mea, iterandis typis, lucem publicam, in vnum alterumque redigenda corpus? Iudicio res enim tuo stabit; aut, si voles, cadet. Vale, ac impensius amantem tui, redama. De prop. V Vittebergae pridie Kalendas Octobr. anno 1699.

I. Programmatum, Academiae V Vittebergensis nomine, autore me, promulgatorum, ab anno 1661. usque ad annum 1699. opus, duobus in 4to tomis comprehensibile, sexcenta amplius complectens scripta, ad personas, res, et actiones, utiles memorabilesque pertinentia. II. Orationum Panegyricar. ultra annos haecenus XXXVII. meo alienoque nomine habitarum, editarum separatim, et ineditarum plurium, in maiori forma opus excudendum. III. Inscriptionum stylo lapidari, carminumque in lethalia laetabiliaque tributorum, vastius volumen, media exprimendum forma. IV. Commentar. in Corn. Nepot. tertia edit. proditura auctior ac emendatior, in 8. V. Medull. Orator. edit. 3. Noribergae impressa, sumtibus
End-

Endterian. nouis cum accessionib. in 12. VI. Commentarius ad Tacit. de morib. German. veterum, editione prima altero tanto locupletior futurus, in 8. VII. In Ciceron. de perfecto Oratore, nec non ad oration. pro Quinto Commentariol. in 8. VIII. Ad Plin. Secundi, pro Traiano, Panegyric. Commentar. cum indice pleniore in 8. IX. Institut. metallic. Germanic. in 4to, cum figur. aeneis nonnullis. X. De Paradiso, Imperio antediluuiano, Arca Noae et diluuiio, libellus in 8. XI. Lactantius de vero Dei cultu, notis criticis et aliis illustratus, cum dissertationibus seorsum editis in 4to. XII. Notitia Imperii Germanici, ad hodiernum refingenda, statum, in nucleo, itemque de immodicis Principum donationibus, et successorum obligatione, discussio, in 4. XIII. Iusti Lipsii Epistolographia, cum annotamentis, in 12. XIV. Robert Hugues de artificio transitionum, in 12. XV. Zoologia Physica Io. Sperlingii, cum curiosis aliquot dissertationibus Kirchmaierianis, in 8. Edit. 2. XVI. Carpologia Physica Sperlingiana in 8. edita, adiectis rarioris pariter argumenti diatribis. XVII. Tractat. de Phosphoris, natura lucis et ignis. XVIII. Spes meliorum temporum, ex fundamento subterraneo, in 4. XIX. Ad Arnold. Clapmar. de arcanis rerump. commentarius elaboratior in MSC. XX. Haulurgia Acad. curiosa, in 4to. L 2 Di-

Disputationes publicae de Speciebus corporum naturalium, Coelo, A quis supra coelestibus, Stellis generatim spectatis, Luce primigenia, Luce ac umbra, Aere, Terra, Atomis, Mercurio, Sale, Fulmine, eiusque adiuncto tonitru, Terraemotu et concussione violenta, Temperamento, Calido innato, Generatione et corruptione corporum mistor. Origine animae, et vitae human. V. Immortalitate animae humanae, Morte, Rifu, Gemmis, Niue, Phoenice, Basilisco, Leuiathan, Behemoth, Araneis, Tarantula, Vnicornu, Manucodiata, Balsamo, Corallio, Saccharo, Elementis, Ventorum originib. et causis, Motu terrae contra Copernic. Insolitis per tot examina locustis, Dracone, Draconibus volantibus, Noctiluca, Lunari iride ac in luna cruce, Interitu materialium formarum, Loco et vacuo, Ventis insolentibus, Montibus igniuomis, Traduce morborum corporis, et passionum animi. Item de Miltiade, Themistocle, Aristide, ac Pausania III ad Cornel. Nepot. Auro obryzo, et argento pusulato, ad Sveton. et Cod. Metallurgia vapulante a Plin. et Seneca, Denario vetere, ad Plin. et Flav. Vopisc. Aenigmatibus Virgil. dic, quibus in terris. Epistolis veterum, Auguribus Romanor. Raptu Sabinar. Fratrum Tergeminor. Horat. et Curiat. pugna. Rebus moribusque Iudaeor. Obfidio-

dione Hierosolymitana, Factis illustrioribus
 Alexandri M. ad Curtium, Expeditione Ar-
 gonautar. Atlantide Platonis, Pontio Pila-
 to Heautontimorum. Gallor et Anglor. ge-
 nio atque dotibus, ad Icon. animor. Barcla-
 lii, Lingua vetustissima Europ. Scyth. Celt.
 et Gothica, Oratore ecclesiast. et ciuili, O-
 ratore parrhesiasta, Salinis et bello pro-
 pter eas, ad Tacitum, Seneca et Plutarcho pie-
 tatis naturalis, et quietis animi defensoribus,
 Campis Elysi, et gentil. Paradiso, Cibo Ioan.
 Baptistae et filii Acolasti, Γνωθὶ σεαυτὸν,
 ad Senec. Originibus Habsburgicis et Ho-
 ben-Zolleran. Nominibus, axiomete, ac
 diuisione Imp. Rom. Germ. Paradiso, siue
 coelo tertio, Apparitionibus spectrorum
 et visionib. naturae probabilibus, Iniuriis,
 illatis patienti Iesu, a iudicibus et carnifici-
 bus Hebraeis Romanisque, Heroum con-
 uiuiis, coenisque principalib. Oratoro ec-
 clesiasticae methodo homiletica, Origi-
 nibus et causis literat. Graecae, Amoenita-
 tibus et vindiciis Latinit. ad Digest. et Instit.
 plures, Causa Parmenion. accusati et defen-
 si II. Tribulis, potissimum aquaticis, Du-
 benfi saltu mineralium feraci atque metal-
 lor. aliquot in locis, Antiquo et nouo, ho-
 mine inprimis, Panelucrando, Celia, ce-
 lia et zytho, Metallo-metamorphosi, Marte
 an ex-lex? Theologumen. gentil. Epi-
 sto-

stolis Seneca cum Paulo hypobolimaeis,
 luribus ac maiestate barbae. Metallifod.
 respic. fortun. Hartzigerodan. Ignium
 miracul. carbon. fossil. Frideric. Augustor.
 Saxon. omnib. et nominib. Legib. sumtuar.
 Eleemosyn. et hospitalitate, Dextra fideque,
 Papia Poppaea Lege, Quatuor Equitib.
 Apocalypticis, Eo, quod rectum est, Ter-
 restri ad orientales Indos itin. per septen-
 trionem, Origine, iure, ac utilitate lin-
 guae Slauonicae, Parallelism. XII. Linguar. a
 Scytho-Celt. Ad Lactant. de falsa sapientia
 II. Thalassocratore Minoe Poetar. absoluto
 fabulis, Constantino M. maximorum po-
 stulato criminum, sed liberato, Coronis,
 Arte propagandi vites.

Praelectiones sacrae, de Aula, palatio, et
 praetorio, Denariis, Ritu vñctionis, Ritu sa-
 lut. et Iudae osculo, Praetextu innocentiae,
 Pilati, Cruce Christi, Crucifigendi ritu et sup-
 plicio, Legionibus, Titulo crucis Chr. et
 mortuor. titulis, Probris et conuitiis illatis
 Iesu ab Apella, et Romano milite praesidia-
 rio, Vestimentis Christi, inconsutili potissi-
 mum illius tunica, Ritu funerationis Chri-
 sti, Sepulcro Christi, veterumque gen-
 tium sepulcris, Veterum acclamationibus
 et plausu, Antiquorum lotionibus rituque
 abluendi manus, Coenis veterum, Pontifice
 Max. et Pontificatu Ebraeor. Luctu vniver-
 si

fi super morte Seruatoris, Scribis veterum,
 Horis veterum et horologiis, Solennibus
 condendi testamenta veter. Vnctura atque
 pollinctura mortuor. Sparfione florum, fo-
 liorum, vestium, Scisfione vestium, Cruri-
 fragio, Ominibus, prodigiis, somniis, osten-
 tis, et miraculis, tempore patientis Iesu ob-
 seruatis, Linteis, ac involucris Christi se-
 pulcralibus, Solemnibus natalium dier. ce-
 remoniis, Sacerdotibus veterum ac sacer-
 dotio, Flagellationibus et flagellantibus,
 Templis veterum, Sanguine Iesu Christi,
 Coronis, Festis plurimar. gentium, Tor-
 torum Christi instrumentis, sorte et forti-
 tionibus, Forma facieque Christi in his terris.



G. C. KIRCHMAIERI
POEMATA.

AD REGEM CATHOLICVM.

A. C. clō Iōc Ic.

Mausolea olim, Rex maxime, (sera sed opto!)

Haec referent de te, Carole Catholice:

Pestis eram vivus, vobis, o Lilia, mortem

Mortis odor multis millibus accelerans.

AD HAGAM COMIT.

Orbis conuentum augustum veneramur in
Haga;

Quicquid habet magni terra, vel unda,
tenet.

AD IMIT. G. F. DE AMSTELODAMO.

Magnam collectum mundum miramur in
urbem:

Quicquid habet tellus, aequora quicquid
habent.

AD

POLON. REG. ET SAX. ELECT.
LEGAT. ATQVE RESIDENT. HAMBVRGI,
ATQVE HAGAE,
BAR. DE MILTITZ, ET DE
GERSDORFF.

O Miltitziades, veterum fate gente Quiri-
tum,

Imperio dilecte, et magnis regibus Ἀρχτῆς,
Ingens Maecenas, uita dignissime longa:
Quas tibi pro tantis, quantasque exsoluere
grates,

Exhibitis meritis, dapibusque, ac aere va-
loris

Recti inter Batauos? dum nunc peregrinus
oberro.

Et tibi, Gersdorffi, multis generosior vnus
Qui radios vibras oculis, animoque fauore
Ple-

Plenis praesentem hic epulis accumbere,
mandas

Suaviter, ac soceri magni mirarier ora,
Tot linguas, Gallis, Turcis, Batauisque,
Britannis,

Italicis, Russis, (et queis non denique?)
notas

Docta audire finis, natumque meum Casi-
mirum

Laudibus affectuq; colis, Patrone, clientem.
Non ego, neve mei dignas redhibere vale-
mus

Grates, qui solus poterit, Deus ipse rependat.

IN NEPTUNUM AEOLVMQVE.

cum ad Schevelingam haereret, ab ex-
temporaneis reiectus tempestati-
bus, ne in Angliam traiceret.

VNda undam trudit, magnus consurgit,
aquae mons,

Aeolus immanes spirat ubique minas.

Non ego fallaci tibi me credo, Amphi-
trite,

Forte mihi nunquam post adeunda vale!
Interea conchas lego, colligo, littora spectro:
Dum modo fluxus abest, iamque refluxus
adeft.

AD PATRONOS LUGDUNENSES.

Magna licet vestram commendet fama,
per orbem,
Musarum sedem, vos superatis eam.

Vos, o Conscripti Patres Academici, honore
immeritum ornastis ; vos ego non vene-
rer. ?

Primus eras, qui me tam re, quamque ore,
Gronoui

Summe, excepisti, nec semel, egregie.
Lumina magna orbis, de Vitris, Decker, et
Hotton,

Senguerd, certarunt me colere officiis.
Nunc quid ego reddam ? redeo, reddoque
vel ipsum

Me vobis, maneo pignori et oppositus.

AD

I. G. GRAEVIVM.

Germaniae dos, flos polyhistorum,
Graeui, corona et gloria patriae!

Ec quando nos fortuna iunget ?

Colloquia vt bona misceamus.

Miscebimus nam seria, doctaque,

Horasque plures praeteritis, nouis,

Locabimus, praesentibusque

Rebus, ad optima destinandis.

AD

CHRISTIAN. FRIDERIC.
BECKHER.

Elect. Brandenb. a Legationum Hagae

Com. Secretis.

Beckere, magni Brennonis optime
Minister aulae, ac a fidei sacris

Se-

Secretioris, Berolinum

Quem colit, atque amat Haga valde!

Nullasne, pro tot deliciis datis,

Sereniori fronteque, menteque,

Et pluries promendo, laudum

Soluam habeamque ego, quaeso, gra-
tes?

Vivas diu! sed non nisi prospere.

Vivat Venus! quid? Gratia florida,

Coniux amoena, et charus, vnus

Filius, Ascanius, superfit!

IN

TRAIECTVM AD RHENVM.

TRaiecti, ad Rhenum, veteres ubi Geldria
Francos,

Quarto, post Christum, seculo tenuitque aluit-
que,

Nuper obhaerescens, vestigia prisca requiro:

Graeuus ille meus, meus inquam, iure priori

Vir fidei antiquae, toto celeberrimus orbe,

Me colit officiis, epulisque frequentibus or-
nat,

Innumeris cumulando bonis, Charitesque,
grauesque

Adiungit focias, sociosque: et Vriefius, ille,

Qui multos superat ciuili more, Gerardus,

Me comitemque meum, memoranda sacra-
ria prisca

Obseruare monet; facio, mandoque tabellis.

ME

M E R C V R.

MErcurii effigiem spectro, pro Numine
cultam

A Frisiis, diuus quam VVillebroodius heros
Ac martyr, zelo coelesti, eiecerat aede,
Sed dignus meliore: quis autem talia curat?

A B E L E T K A I N.

QVid lapidi incisum sibi vult hoc disti-
chon, arte

Non alii cedens? vltro retroque legendum:
Sacrum pingue dabo, non macrum sacrificabo,

*Sacrificabo macrum, non dabo pingue sa-
crum*

Excellens magis est monumentum, Graeuii
ad aedes,

Et geminum cascum; Romana inscriptio
nempe.

C O L V M N A E F U N D A M E N T V M C V T I S.

ARs noua, res vetus est, cutibus superad-
dere molem;

Sed tamen hic cernis similem, sub diuite,
templo:

*Accipe posteritas, quod per tua secula nar-
res,*

Taurinis cutibus fundo solidata columna est.

A D

H E N R I C I I V. I M P. S T A T V A M.

OPater! o Caesar! fato meliore fuisti
Di-

Dignus , quam Papa , quam Natus , male
gratus, adornat.

AD

HADRIANI MAX. PONTIF. IMAGINEM.

Discipulus, quo non maiorem viderat or-
bis,

Carolus is Quintus, Patrem, cognomine
sanctum,

Destinat, et Romae veneratur honoribus
ipse.

Longius haud animas cathedram ; quia Bel-
ga fuisti,

Hic illis (Italis) mos est, anticipare necem.

Vt defint vires, tamen est laudanda voluntas :

Non potuit, voluit, condere magnifica.

AD

PRYTANEVM ACADEMIC.

Conscriptos video , sed sola ab imagine
Patres :

O valeant dixi ; defuncti sintque beati !

AD

VLTRAIECTINA TEMPE.

Vltius (o quantus !) sua felix praedia
vidit

Ad tempe , et Rheni flumina Theiologus.

Graevius , ille meus , mecum clementer, in
horto

Exceptus , sacris, non nego, colloquiis.

AD

AD

MVNNICKIVM.

Totus eras animus, mediocri in corpore
visus,
Munnicki, nobis : valeas, faueasque
clienti!

AD

NICOLAVM VVITSENIVM.

Illustris heros, optime Consulum,
Ocelle mundi, qua patet inclutum
Compendium totius orbis,
Amstela quod celebrauit olim.
Miraculosi quidue nouissimi
Stupentibus nunc, atque legentibus,
Exponis, austru rariora ?
Qualia Vesputius, Columbus,
Pluresque, Draco, vel Magelanicus
Detector audax non memorabili
Edifferebant voce nobis,
Tempore praeterito, vel vnquam.
Auctoritati tale tuae nouum
Debebit orbis; dum sapientior
Intelligis, restare terras
Nomine Numinis imbuendas,
Et Christianis religionibus:
Quaerenda, cives, inquis, amabiles
Diuina primum regna nobis,
Omnia sponte sua sequentur.

AD

A D

FREDERIC. RVYSCHIVM.

DEfleret medicos, si viueret Heraclitus,
 Nostraque rideret tempora Demo-
 critus :

Certarunt etenim, (sed adhuc sub iudice lis
 est)

Glandula quid ? quid vas ? Ruyschius
 illa docet.

Ruyschius ecce vnus tanta arte hanc resti-
 tuit rem !

Sectio quam sollers nulla docere potest.
 Talia dum nobis monstras, miracula narras,
 Qualia vt exponat, pagina nulla capit.

Emuseo raptim mane, cum ab eo voca-
 retur ad Lithotomi spectandas
 operationes, Amstelodami.

A D

E U N D E M.

DEmocritum cernens, lustrando cada-
 uera fixum,

Perte omnes sapiunt, dixerat Hippocrates.
 Fallor ego ? an sapiunt omnes, interprete
 tanto ?

O placeat summis, hoc agat ! Ordinibus,

A D

H O R T V M A M S T E L O D A M E N S . M E D I C V M .

Quo deferor ? quid lumina ? quid vident ?
 Hortusne talis, tantus in Indiam,
 Compendioso tractu, ad ortum Du-

Ducit , et ad Paradisi amoena ?
 Sic Cinnamonum, sic Cacao, Thea,
 Sic Palma odorem naribus admouet ?
 Quid Libani cedrus ? quid illae
 Palmiferae , insolitae figurae ?
 Coloris omnis gemmea lumina,
 Harlemi , adaucto singula nummulo,
 Miratus , haud admiror vltra :
 Deliciae hae nequeunt placere.
 An regna , fasces, an et opes petam ?
 Hic acquiescam ! quin , moriar senex !
 Hic seruiam diu iniori
 More , Deo, mihi, proximoque.

AD

PALATIN. DOMVS CVRIAL. AERA CAMPANIL.

L Audate Numen cymbala et organa,
 Campanulaeque, et quidquid adest soni
 Suauissimi ! Laudant alaudae
 Te Dominumque Deumque nostrum.
 Vos , quotquot estis, concinite, optimi,
 His organis, his iungite carmina.
 Laudate Numen. Nomen eius
 Sol oriensque cadensque laudet.

IN

NICOLAVM HARTZOCKERVm,
 cum telescopio inusitatae longitudinis,
 ad LX. pedes lunae orbem, et phae-
 nomena alia repraesentaret
 in planetis.

Coe-

Coelum fauebat; splendida nox erat;
Ingentis vrbis porta patentior,
Vicina Lugdunensis illa,
Vallo aderat nouus Archimedes.
Promiserat, se rara poli vagis
Nobis stitutum in sideribus tribus;
Occasui vicinus extans
Iupiter abdiderat sodales.
Saturni aduncos conspicio annulos,
Ansata miror corpora proxima,
Pallore multo obscuriora,
Saepe vices variare lueta.
Vah luna! nobis quae noua suggeris,
Tot montium, tot monstraque vallium,
Densas inaequalesque terras?
Alter an orbis eris vocanda?
Illuminatum non video mare,
Non arbores, non flumina, nec lacus;
Hinc nec Selenitas probabo,
Theiologis neque bella dicam.
Cauete vobis, astronomi noui!
Mundos nouos vt somnia fingeré;
Res aleae discriminisque
Plena ea opinio iudicanda.

A D

VRBEM ET ANGULUM MUSEI.

Salueto, dixi, Pampusii sinum
Praeteruehendus, mobile tu nemus!
Campanulae vos delicatae,
Pignora Mercuriique auete!

M

Hic

Hic inter vndas vasaque nautica,
Interque pinus Noruagicas prope,
 (Qua pontibus iunguntur vrbes,
 Et vetus et noua fossa iuxta est,)
Dum substiti, dum plura conspicio
Hollandiaeque, et proxima Geldriae
Inuiso munimenta, castra,
 Oppida, praedia, flumina, vrbes:
Ex parte miror Mercurii genus,
Frugalitati tam bene deditum.

Vt caeteros Germaniae omnis
 Laude sua superet gulones.
Si lac, butyrum, caseus, et faba,
Nicotiana, et copia spiritus
 Vini perusti sint; quid, ultra
 Panem, adeo stomachus requirat?
Requirit hospes sed meus optimus
Pisces marinos; retia duplicat;
 Semperque dependebat hamus,
 Ad refluxam insidiosus vndam.
Terrentur autem quam valide exteri,
Per fulminantum rauca tonitrua
 Bomborum, et inter dormiendum
 Serius, ocyus, excitantur.
O quanta cunctis, quanta licentia!
Sed nauticis haec moribus et viris
 Concessa sint. cur foeminae, cur
 Tot famulae dominantur aequae?
Valeto syluae filia mobilis!
Valeto portus nobilis Amstelae!

Campanulae vos delicatae,
Pignora Mercurii valete!

AD

FRIDER. AVGVSTVM,

POL. REG. ET SAX. EL.

INcede felix, magne, Poloniae
Auguste Rex, Saxoniae caput.
Tota ingemiscit, vota soluit,
Natio Misnica Saxonumque.
Sed vos, Poloni, Iyrmate plurimo,
Vos Grandiores, Teutonibus bene
Favete, linguis mentibusque!
Nullus ab hospitio exigatur.
Rex vester est et noster amabilis
Electoꝝ, heros inclutus, Imperi,
Ac Imperatoris Leopoldi
Dextra manus generosa proles.
Si barbarorum vos odium tenet,
Scythas habetis, monstraque Thracica;
Hac peste vosmet liberate;
Ne toties inhiant Poloni.
Si forte fas sit, stringere acinaces,
Hic, hic Rhodusque, hic saltus, et amplior
Campus, per agros Tattarorum:
O pereant, pereant maligni!
Auguste, Rex, et Saxoniae tuae
Electoꝝ, o sis Pierio choro,
Sis VVittebergae perbenignus;
Grande tibi decus arrogabis.

IN

DESULTORIUM ANNUM MAXIMUM
clō lō cc.

Illi orbis dominae, vrbiumque, Romae
Arrisit, celebrare Iubilaeum,
Sacras mittere epistolae tabellas,
Inuitare Ducesque Principesque
Ad solenne sacrum. Quibus cuculli,
Nec non Pontificis remissiones,
Bullae scilicet, aere comparandae.
Placent; conuolitant, emunt, adorant.
O vanissima spectra cleriorum!
Iam quid maximus Imperator, orbis
Augustus, Leopoldus, ordinesque
Romani Imperii, exterique reges
Parant? Hendecaameron calando,
Fastis eiiciunt; vt apta festo
Dies Paschatos, haud cyclis, recurrat.
Vos in fideribus notate lucem!
Vos, quos diua matheſis ornat, vrget!
Et vos, Hendecasyllabos, poetae,
Cantando, celebrabitis decore
Magnorum spaciosa seculorum
Haec solemnia Februando nempe
Errores veteres! aueto, Marti!
Hoc vnum potuisse peruidere,
Plus est, quam properasse septicollis
Ad Romae penitissimos recessus.

IN N. N.

IN N. N.

TAttarus, et Maurus, praedoque mari-
 nus, et Indus,
 Turba Muhammedi totaque Persa se-
 quax,
 Quicquid et orcus habet, socii, - - tui
 sunt;
 Impugnant omnes undique Christicolas.
 Noscitur ex sociis, qui non cognoscitur ex
 se:
 Cum nequas superos, mox Acheronta,
 moues.

IN
 LEOPOLDVM
 PARITER AC
 IOSEPHVM.

A. clb lbc xc.

HOc Austriorum sunt diademata
 In flore summo, tempore frigido:
 Maior quaternis seculisque
 Purpura Romulidum triumphat.
 Viuit sepulchri nescia gloria,
 Tot parta bellis: viuit, et vltimis
 Narrabit orbis Christiani,
 Sceptra tua, o Leopolde, seclis.
 Quacunque terra sol habitabiles
 Illustrat oras, optime Caesarum,
 Caesar vocaris, Rexque regum,
 Magnus Atlas, columenque mundi.

Augustiori pondera maxima
Ex ore nuper Caesaris inclyti
Accepimus prolata, credro
Digna, notandaque semper illa:
Sit delicatus, sit licet et tener
Adhuc, Iosephus filius Archidux,
Spes nostra praesens, Pannonum Rex,
Grande domus decus Austriorum.
Illi affidebit consilium patris,
Illum fidelis ducet ad ardua
Heroa virtus, prouidensque
Iudicium reget in senatu.
Diuinioris pectoris hospita
Ad magna nostrum grandibus educat,
Curis, Iosephum, dum parentum
Pulcher honos vocat ad coronas,
Omnes et artes Caesaris optimi,
Omnesque dotes pectoris enthei,
Et apparatus regiarum
Omnis opum, decus omne sceptri,
Haec cuncta, certo Numinis ordine,
Haereditatis iure fluent suo,
In filium, dignum coronis
Pluribus, Hungarica et Bohema.
Clementioris pectoris indicem,
Serenitatem prodit et indoles,
Nostramque notam lenitatem
Alloquii geniale nectar.
Et sancta legum vincula, Martia
Tot laurearum gloria, tam grauis

Assueta palmis ; ciuiumque
Cultus , amor , studium , fidesque
Iam summa spondent ; vos modo , Principes ,
Vos membra sancti corporis , Imperi ,
Quotcunque Germanum aestimatis
Nomen , in haec mea vota abite.
Vnita virtus fortior eminet ,
Divisa torpet : iungite viribus
Vires , in vnum foederati ;
Gallia , Turcica ne timete.
Ascende felix summa cacumina ,
Auguste Princeps , iam diademata
Se vertici acclinant , manumque
Sceptra manent , latus ambit ostrum.
Compendium sis omnium honoribus
Iosephe , Patrum , gloria Caesarum !
Virtute , fortuna , fauore ,
Par meritis , superes et annos !

IN

E O S D E M.

AVdi voventes , o Alemannici
Vindex honoris , gloria Caesarum ,
Auguste Caesar ! Rex Iosephe ,
Spes patriae , decus Austriorum !
Admitte blandus supplicis obuia
Tributa Musae . Numen amabile
Non spernit , admittit clientes
Ingenuos , humiles ad aras .

Audite mundi lumina et Imperi,
Augustioris fulcra potentiae;
Vestrum est adoratura Numen
Simplicitas pietasque nostra,
Aurora Regni tot venerabiles,
Heroicas tot sistit imagines,
Atlantes orbis Teutonorum.

Semideum genus Austriorum,
Dum scena rerum splendida grandium,
Regum theatrum panditur Austriae,
Fulgur coronarum Ducumque et
Archiducum genialis ordo:
Rudolphus, Albert, pace* opulentior,
Maxmiliani, Carolus entheus,
Et Ferdinandus primus, alter,
Tertius, ante, Rudolph, Mathias.
Perfectiones denique singulas
Complexus vnus relligiosior,
Humanior, feliciorque,

Optimus et Leopoldus heros.
Quam specto pompam? Lumina, sidera
Quae cerno in oris Vindelicis noua?
Optata proles, Rex Iosephus
Romulidum diadema gestat.
Exeste festis nubila, laeuaque,
Flammae furores, insidiae hosticae,
Incendiar! exeste Galli!
Sceptra tenent gemini leones.

Et

* *Fridericus.*

Et quanta nostrae portio gloriae!
Fregisse Lunae cornua Thraciae,
Semperque Germano tyrannum
Bistonium domuisse ferro.
Caesar sedebat. Sed Rhodopeiae
Fleuere matres tanta cadauera:
Cessere retro, Pannonisque
Deferuit fugitiuus iras.
Mechmet fugatus, toruus et Ibrahim
Exutus armis, barbarus Achomet
Frustra reluctatur, probroso
Colla iugo dare iam paratus.
Iam Bosphorani decolor aequoris
Fluctus propinquis non sine questibus
Narravit Afris: saepe victus
Odrysia Solymanus ira
Terram momordit. Turcica murmura
Audiuit echo Thessalicis suis
Claustris, querelas Bistonumque;
Thracia mox sua castra tradet.
Illata iam sunt, Danubio procul,
Victricia arma haec (credite,) Bulgaris,
Miratur orbis: sed poeta
Concinit, eloquioque rhetor
Ad astra tollit fata: geographus
Describet olim certius ad Scythas,
Huc vsque non expressa chartis
Tot loca, flumina, plana, montes,
Coelo mathesis grandia maximis
Dimetietur sidera lineis,

Nomenque depinget serenis
Grande tuum, Leopolde, stellis.
Praedixit isthaec vasta potentiae,
Oraculo actō, Vindobonae facer
Quondam Poeta insignis, atque
Austriacae studiosus aulae.
Vnita virtus quid valeat, docent
Iam dum tremantis cornua Bosphori,
Coelumque despectans Monarcha
(Rex Ludouicus) in occidente.
Vos, qua Propontis saeuit, et obuiat
Freto Corinthus, Teutonica manu,
Tropaea forti porro Marte
Christicolae amplificate quaeso.
Discede regnis perfida ab Austriis,
Et caeca vis! Haec cernat et occidens
Exempla, Lunae congener Sol.
Stat clypeus Leopoldi in armis.
O turpe monstrum, livor! et arduae
Famae sepulchrum, sed stygium tamen,
Moliris inconsultus hostis
Exitium, tibi mox futurum.
Surget Iosephus celsior indies;
Illi serenans omine candido
Horoscopus felicitatis
Exorietur in aede solis.
O Austriorum gloria Caesarum,
O maximorum gratia Principum,
Iosephe, viuas! sic Quirites
Imperii, Proceresque sperant.

IN

EOSDEM.

A. CLC LCCXCVII.

S Alueto, Caesar, gloria Principum,
Terror gigantum prodigialium,
Inuicte tot bellis Monarcha,
Mille caput redimete lauris!
Quacunque terrae sol habitabiles
Illustrat oras, irreparabilis
Heros vocaris, Rexque regum,
Magnus Atlas, columenque mundi.
Auita virtus clarior Austriae
Spectatur in te, posterioribus
Signanda lustris, Ferdinandi
Progenies, Leopolde, magni,
Columna Regum, gratia Caesarum,
Corona stirpis, gentis et Austriae
Tutamen, et Germaniae omnis
Praesidium, Leopolde sancte.
Sic porro vinces; quamlibet vndique
Fremat minaci turbine Marspiter
Lupos et immanes tyrannos
Fulmineo cohibebis ense.
Testis vagantes Eugenius Scythas
Qui fudit ingens, ad Rhodopes iuga;
Stygemque, ferro fulgurante,
Tartareum adque Acheronta misit.
September illud laetitiae nouum
Annunciauit: miles ut aufugus,
Thrax castra liquit; sic coactus
Theutonicos tolerare fraenos.

Tum, cum Tibiscus valla cadauerum
Istroque vicino intulit horrida,
Demersa late, nec sepulta
Funera, quae cecidere nuper,
Aggesta moles maxima corporum
Stipata in vndis: confluus alueus
Horret tot orci victimas, et
Sanguine, et ossibus arua complet.
A Christiani Caesaris inclyto
Exercitu quam fortiter et bene,
Quot scuta Sauus, quot sarissas,
Quot clypeos galeasque vidit!
Crudele Regnum mole ruet sua,
Speramus omnes; mox Othomannicum
Immite sceptrum, ac ultione
Praeteriti sceleris, peribit.
Angusta spirant fata tyrannica,
Dum Luna flectit cornua, Sol trahit
Ad se vicissim rapta quondam
Oppida cum regionibusque
Ad impiatae regna Proserpinae
Reuertere audax, qui solium occupas
Immanibus gestis, et ausu
Illicito, Solymanne, Turca.
Satis dolorum est: cede volatilis
Fortuna. Fatis nos melioribus
Vtemur, ad circumstrepentum
Tot taratantara buccinarum.
Proh fulminatis Acroceraunia
Deiecta telis, cladibus ingemunt,

Coeloque quassae vindicante,
Aemathiae tremuere rupes.
Nunc impotentis monstra Propontidis
Tumultuantes milleque bestias
Vastabis; ut posthac Tibisci
Non iterum redeant in oras.
Hac arte reges secula prorogant;
Hac Ferdinandus sustinuit Pater
Caesarque mundum; quando regna
Iustitia et pietate flexit.
Ad sceptrum virtus et diademata,
Iosephe Rex, te, te, vocat ardua,
Habes fauillas acrioris
Ingenii vegetaeque mentis.
Sis Gallicano fortior Hercule,
Habsburgici lux et decus Imperi,
Vlciscere European ab Afro,
Prima lita monumenta famae.
Nam crede, nullus laudibus officit
Laboriosae terminus Austriae,
Vocemque, plus ultra, trilingui
Ore pie resonabit aetas.
Intende vires! Hoc opus, hic labor
Est imperantum. Quicquid enim arduum,
Sudore constat: qui labori
Se dabit, ille feret coronam.
Applaudit aether; perge, fauentibus
Palmis virescunt laurea praemia;
Frangas giganta eos tumultus,
Et caput horribilis Medusae.

Inusitatis fama volatibus
 Aeternitati dedicat aureae
 Victoriā aliam, Daedalique et
 Praxitelis manibus reformat.
 Ter grandiorum munera frondium
 Lambunt corollae; famaue eburneo
 Superba curru posteriorum
 Eugenium memorabit aevo.

IN

DIVVM

CAROLVM XI. ET CAROL. XII.

SVEON. REG.

Seu Martialis fama superstitet,
 Seu purioris religionis, et
 Confessionis verioris
 Gloria sancta perennet olim;
 Narranda lustris posterioribus:
 Vixit supremi Numinis inclytus
 Vicarius, Rex optimusque,
 Magnus Hyperborei orbis Atlas.
 Qui regio cum stemmate non minus
 Mirandus ostro, quam venerabilis
 Vultus et oris dignitate,
 Lacte genae minioque frontis.
 Laudare nemo possit vt Herculem,
 Sic nemo Regis maxima Caroli
 Momenta rerum sat decenter:
 Attonitum stupefecit orbem.
 Si sacrosanctum cogito Carolum
 Augustiorem Heroa Suediae

Quae

Quae scena rerum, quod theatrum
Panditur ecce celebriorum.
Exsurge Clio, gratia Apollinis,
Et delicati carminis arbitra
Descende Parnasso, ac adurge
Pegaseos, mea Musa, nifus.
Primis ab annis sedulus institit
(Latere virtus nescia,) gloriae,
Prouinciarum dum labores
Abripuere benigniorem.
Nutrita bellis sunt iuuenilia,
Firmata ab annis suntque virilia,
Praeclara quaeuis sunt Monarchae
Gesta, per Herculeas columnas.
Non Holmiensis claudere regia
Vrbs, facta quondam tot queat inclyta,
Quam serua lambit Amphitrite,
Et dominam reueretur vnda.
Prolixa auorum illustris imagine,
Praetexta quondam vix posita ei,
Coepitque crescentem iuuentus
Egregios animare in ausus.
O Carle Princeps, Carole, Gothiae
Sueoniaeque et Vandaliae simul
Antiquioris Rex nouaeque,
Gemma tuae pretiosa stirpis.
Si Sarmatarum viscera acinaces
Immaniores in sua saeuiant,
Spectator haud adstans, sed actor,
Certa tropaea minatus est his.

Si spe voraret regna Borysthenis
Iuratus hostis, sique Poloniae
Trux barbarus, Crimmenſe monſtrum,
Vincla parans manicasque genti.
Has ſtrauit umbras; et miſerabili
Fato peremta eſt natio foetida,
Cadaueroſos perque aceruos
Multiplicinece fulminata.
Germanicum Mars Imperium ſacrum
A ſolis ortu, ſol ubi et occidit,
Mundo minaturus ruinam,
Cominus, eminus impiauit.
Auctoritatem, pacis ad otia
Captanda tandem, Carolus anxie
Quaeſiuit; aſt impendioſe
Filius illius occupauit.
Fama ipſa felix inſonat organa,
Pacemque praefert palmeam, et inſonat
Clangore communi tubarum, et
Murmura grandia tympanorum.
O chara coeli nomina maximi!
O clara terrae numina, Caroli!
Compendium vnus tu tuorum,
Carole, Sueoniae priorum.
Nunc oblerantur duplicis oſtia
Iani; laboris nam ſtudio tui
Valuae recedunt, atque amoenò,
Pax vehitur trabeata curru.
Te, Rex, pater tum tam teneris adhuc
Formauit annis ſcepra capeſſere,

Fascesque regnorum sagaci
 Arbitrio moderari amanter.
 Aetate maior, iamque serenior
 Ocelle mundi, Regis et optimi
 Augusta proles et voluptas
 Posteritatis amata, salve!
 Salueto, Princeps! hoc tibi fidere
 Manet bonorum copia, candidae
 Horoscopus felicitatis
 Emicet inde tibi serenus.
 Fata antevertunt gaudia, commoda,
 Te nunc frequentant agmina civium,
 Certatque votis, pro salute
 Principis, Vpsaliae Minerua.
 Sueoniae cor, delictum omnium
 Ac singulorum, sin merear tuos
 Subire vultus, solis instar,
 Respicio ante pedes repositum.

AD

LIBERAL. ARTIVM CANDIDATOS,
 ANNO M. DC. XXCV.

С. Θ. Π.

Ἡ γαῖα πανδοχεῖον,
 Φύσις παναίολός τε
 Σπανὰ κρυβᾶσα πάντα.
 Πολυσχιδὲς μέταλλον,
 Μεγαθενὴ τε χρυσὸν
 Καὶ ἄργυρον φυλάσσει
 Κοίλοισιν ἐνὶ κόλποις

N

Δ?

Δι' εὐπαγῶν τε πετρῶν,
 Καὶ χασμάτων βαθύων.
 Κόγχαι ἔχουσι καὶ λυγρῶν
 μαργάρων καὶ ἀνθηφόρων
 Κωραλλίων ὁ πόντος.
 Τίς εὐγενεὺς εἶπε
 λίθος, καλὴν ῥα μορφήν
 τῆς εἰμένης διαυγείας;
 Τὰ δ' ὧν δοτὴρ εἰς αἰῶνα,
 καὶ κύριος φέρις
 σοφωτάτως ποιήσεν.
 εἶπ' αὐτὸς, ἡ δ' ἐγένετο.
 καὶ συμφέρει τοσαῦτα ὑμῖν,
 δεξιζόμενοι, οἱ
 Πίνδοιο δῶ φιλοῦντες.
 στίλβει τὸ ἱερὸν ἡμᾶρ
 ἀντάξιον τὸ ἡμᾶρ
 δάφνης αἰθαλῆς, τὸ
 ἐκ τῆς χρόνης παλαιᾶς
 ὃν εὐαγὲς φρονέουσι
 τοῖς ἔθνεσιν, τὰ εὖρον
 ἐνὶ βροτοῖσι πλείστον
 σοφῶν, ἀναξιν ἐγγύς
 εὐφημία ὁμοίων
 φῶς γίνεται ἄριστον
 τοῖς ἐν σκότει ἐνόικοις.
 ἐκ πατρίδος μὲν ἄνδρες
 οἱ κύδιμοι καλεῖνται.
 Πρωτεῖα ἔθνέων τῶν
 ἐξ ἀντολῆς ἀολλῆ

ἔρχονται ἐνθ' ἰόντα
 Καὶ ἐνθα πόλλ' ἀναντα
 Κάταντα καὶ πάραντα.
 Ἰκοντο αἶψα πρὸς τὴν
 Ἰδρυμαῖην, φέρσαν
 φοίνικας ἀφθόνους τε
 Καὶ εὐφόρους, ὅπως, Ἰ-
 ορδάνη, εἰς θάλασσαν
 Βάλλεις, νεκρὰν καλῶσιν.
 Ἀσὴρ ὁ δῖος οἶμον
 Μακρῆς ὁδὸς ἀπείροισ
 ἔδειξεν, ὅς προῆγεν,
 Αὐτοῖσιν ἡγεμῶν ὦν,
 Ἀπόκρυφον μεταξὺ,
 Εξαῦθις ἂν φαάνθη,
 Θαυμαστός, καὶ εἰς ὄβδην
 Δλθὼν ποτ' ἔτε προὔπλος,
 ἔως πόλιν κεν ἔλκη
 Τῆς ἀσέρας φαεινῆς.
 ὦ Χριστέ, τῆδε φωτός
 Βέλτισε κτιστὰ, ἦτορ
 Φώτιζε τὸ σκοτεινόν!
 Νῦν δεῦτε, Φιλόμοισι,
 Παρνασσὸς οἷς μέμηλε.
 τοῖς μὲν γὰρ ἀξίοισι
 Δάφνη ἀέθλον ἔσται.
 Τρεῖς τρεῖς Φίλαι θυγατρὲς
 Φοῖβω ἀπαγγελάσι
 Κλεπτῶν Σοφῶν ἐορτήν.

Ἴω! Γάμοιο καιρὸς
 Ἐγγίζει ὑμῖν πολλὰ
 Πονῶσι. Πόλλ' ὀφέλλει
 Πόνῳ Νέοισι τρηχύς.
 Οὐτω κλυτὴ ὀπηδεῖ
 Ἀρετὴ, ἔπειτα κῦδ' ὅ
 Ὑπίσχομαι τὸ τίσειν
 Πᾶν αἰσιμον, Θεοῖο
 Ἐμοὶ χάριν διδόντ' ὅ.
 Βραβεῖα μὴ ἄπεσαι.
 Μισθῶν χορὸς συναντᾷ.
 Δεῦτ' ἔνυγε, Φιλόμυστοι
 Παρνασσὸς οἷς μέμηλε.
 Κήρυξ μὲν ἔνν, ΔΕΚΑΝΟΣ,
 Μάρτυς πόνοισιν ὑμῶν
 Μισθὸν νεμῶν τὸν ἴσον,
 Τμᾶς καλεῖ πρὸς ἄθλῃς.
 Πάλλας πάρες Ἀθήνη
 Προκαλίζεται ἐς αἶνον
 Ἐλθεῖν μόθον. Πόδεσσι
 Τρωχᾶτε δὴ ἀοκνοί
 Περὶ τὰς βίβλῃς, δοτεΐρας
 Σοφίης. Ἄπεσε τηλῶ,
 Τῶ κόμματ' ὅ πονηρῶ
 Κακῶργοι αἰὲν ὄντες.
 Ἀργοὶ, ἀλιτροὶ ὄντες.
 Ἀεργίῃ ὄνειδ' ὅ.
 Μισθῶν θέραψι δῶρα
 Σώφρων φέρει Ἀπόλλων.
 Δεῦτ' ἔνυγε, Φιλόμυστοι,

Παρνασσὸς οἷς μέμνηλέν.
 Ἔρχεσθε πρὸς τὰ ἄκρα
 Ἑλικῶν^Θ, ἥδ' ἐκάσθ
 Δῆλόν μοι ἔνομ' ἔστω.
 (Καὶ τῷτό μοι εἶκε.)
 Κοσμεῖτε ποικίλοισι
 Κοφίης Φρένας ῥα ἐσθλὰς
 Καρποῖς, καὶ εὐσέβειαν
 Τιμᾶτε, καὶ ῥοπάων
 Πόνος ἔχητε πικρὸς.
 Ἄπαν θεὸς κυβερνῶν
 Ἰθύνοι εἰς τὸ κυδ^Θ
 Αὐτῶ, καὶ ὠφελείην
 Ὑμῶν ! Γένοιτο ταῦτα !

IN

N. N.

A. clō Iōc xcvi

Mercurius Regem, Rex Mercuriumque probavit:

Mercurius vitae ? Mercuriusne ne-
cis ?

Obuie Tartareo, lugeto - - furori,

Pro patre magnanimo pignus amoris
ama.

M 3

G. GVIL.



G. GVIL. KIRCHMAI.
PROGRAMMATA.

I.

DE ΦΑΝΤΑΣΙΑΙ ORAT.

Perfectum illum, omnibusque numeris ac partibus absolutum oratorem, cuius imaginem, precibus Marci Bruti, familiarissimi sui, victus, separatim exprimendam Cicero, desperanti similis, susceperat, non alio consilio, ac Plato rempublicam, aut Stoici sapientem suum, informarent, in Cicerone nunc ipso inuenimus. Quem frustra quaesuisse visus sibi est, neque oculis vidit Antonius; cum etiam, si ipsis credendum, summum copiose dicentis sapientiae genus non ullo sensu percipi possit, sed cogitatione tantum et mente comprehendere debeat: hunc Quintilianus haud dubie quidem sub aspectu subiecit, ac in oculis mentibusque posterorum defixit; manifestius tamen integumentis quasi euolutum, Petrus Francius, V. C. ostendit. Is copiosa et graui docet oratione, de oratore perfecto, Tullium solidam expressamque eloquen-

quentiae effigiem, nomenque eius non ho-
 minis amplius, sed diuinae illius artis du-
 dum esse factum, facile verbis Fabii per-
 suadet. Nam pulcherrimam omnium ipsius
 formam inuestigat, et solertissime perspe-
 ctam ad Arpinatem nostrum accommodat,
 nihil moratus aliorum non obscura infirmi-
 tatis, cum obtrectatione coniunctae, argu-
 gumenta; quae apud Quintilianum (si qui-
 dem iudicio, momentis firmioribus confir-
 mato, Iuliani Pichonis standum,) de C.C.
 corr. eloqu. ad convellendam, omnibus se-
 culis grauissimam, auctoritatem relata, le-
 guntur. In praesens mihi sufficiat, nouum,
 idque maxime necessarium, ac fortissimum,
 causae praefidium ex tenebris eruisse, ut iu-
 dicetur, nihil, ad intimi fastigium artificii,
 disertissimo, Catulli sententia, Romuli ne-
 potum defuisse. Hic expletæ numeris omni-
 bus orationis genus in elocutione ponit,
 quod nomen suum inde orator adeptus est.
 Non enim dicitur inuentor, aut compositor,
 aut actor. Rhetorices fane pars illa habetur
 nobilissima, ac studio cuiusque dignissima,
 in qua elaboret, et ingenii contendat nervos
 oportet, qui studio bene, proprie, distincte,
 ornate, accommodateq; dicendi, sese dedere
 conatur. Omnis autem eius vis induob; cer-
 nitur, iudicio scilicet et *Φαντασία*, quã Latini
 per facultatem animo fingendi speciem ali-

cuius rei, aut cogitatione depingendi, describunt, Turnebus vero, cum Cicerone, informatae cogitationis notione exprimit, in Aduersariis. Nimirum ita arctissime cohaerentium se nexus habet. Iudicii, limati ac politi, munus est, obiectas sibi res discernere, earumque formas complures, quas Graeci *ιδέας* vocant, componere, et, ut hanc illamue aut reiicit, aut eligit; ita vel affirmare quippiam, vel negare. De hoc tradere nonnihil ac praecipere hic, superuacaneum existimo, propterea, quod potiora habeo, quae a veteribus, Quintiliano, Dionysioque Longino exceptis, vix, ac ne vix quidem, tanguntur; a recentioribus autem in transitu, ac leuiter, nec satis commode, explicantur. *φαντασία* videlicet est, quae poetam pariter ac oratorem decet, ornat, incredibilem in modum denique commendat. Idcirco Latinorum rhetorum facile princeps vtrumque vult esse *εὐφαντασιωτόν*, id est, tanta sinceræ integraeque mentis vi praeditum, ut species visionesque extrinsecus, plerumque a sensibus, oblatas accipiat, et recondat, liberamque iudicandi de iis potestatem *intellectui* permittat. De quo egregie celeberr. Morhofius differit in Polyhist. et disp. de fur. poet. Sed, quod nominatim ad eloquentiam attinet, primo iure meritoque loco ponitur Dionysius Longinus, cuius
 su.

supra mentionem feci, doctor, Vossio iudice, κριτικώτατ^{ος}, aliorum autem sententia, πολυμαθέστατ^{ος}, περὶ ὧν. Eam ob causam agendaе immortales gratiae sunt Iacobo Tollio, V. C. qui aureolum libellum illum, Mureti ac Casauboni delicias et amores, exquisitissima dicendi ornamenta adiumenta-que complexum, publici iuris fecit, et, perspicua interpretatione, redactis in vnum, variorum notis, suisque adiectis, explanavit. Inde solum perdiscamus, quanta vis, quantumque momentum insit in Φαντασία, animorum domina; praesertim ad ὄγκον, μεγαληγορίαν, et ἀγῶνα, id est, vbi oratio grandis, splendida, altius exaggerata, ad commouendum et perturbandum, adhibetur. Ne vero cum poetica oratoria confundatur, suis quamque terminis describit, ac per acri iudicio distinguit, ita, vt, praestantissimam nominando, huic primas attribuat. Eius praeterea ambitus late patet, cum in amplissimo eloquendi campo excurrat longius, et ubicunque consistit, tanquam in suo consistat. Testatur idem Ianus Huartus, doctus et intelligens ingeniorum arbiter, partes oratorias principes, veluti sunt inuentio, dispositio, elocutio, actio, inde suos habere, neruos demonstrans, imo cunctas excellentissimi, cui nihil addi possit, oratoris dotes, maxime a diuina illa, animo aliquid, rei na-

turae conuenienter congruenterque, concipiendi, et formandi, facultate proficisci debere. Scilicet, quicquid apte figuratum est, quod Plinius Iunior non nisi eruditis concedit, quicquid porro concinne loco quadrat, et, pro rata rerum sibi inuicem respondentium, amicissimeque conspirantium, portione, suum cuique munus describit, ac disponit; illud eo refert. Iam ad nobile argumentum, elegantiam, compositionem, dignitatem comprehendens, potissimum respiciam, ostensurus mox, frigere singulas ac languere, nisi a *Φαντασία* excitentur, et spiritum sanguinemque accipiant. Non vnusmodi autem est; namque alia latius manat, et vulgo definitur: *πᾶν ἐννόημα λόγῳ γεννητικὸν ὅπως ἔν παρὶσάμενον*. Latine Tullius reddit: Est quiuis conceptus mentis orationem generans, vndecunque ille excitetur. Alia in exiguum et angustum quidem concluditur, at loco huic propior coniunctiorque; quae, vt Quintilianus docet, sibi voces, actus, secundum verum, optime fingit, eaque, cum in actione, grauissimo persuadendi capite, tum praecipue, quemadmodum supra significauimus, in elocutione dominatur, ac velut sedem habet. Paulo ante, planius praestantissimus idem magister, hunc in modum, differit: *Φαντασίας* visiones

nes appellemus, per quas imagines rerum, absentium ita repraesentantur animo, ut eas cernere oculis, ac praesentes habere videamur. Huc collineant Graeca Longini verba: τὸ ἐμπρακτον, ἢ ἐνάληθες, itemque: ἐν λόγοις ἐνάργεια. Ad quae interpretanda Fabii modo prolata explicatio praeclare valet, ut aptiorem vix reminisci queas. Tanta vero orationis vis et virtus in metaphoris, aptis verborum et sententiarum luminibus, descriptionibus praeliorum, maris, urbium, ingeniorum, et aliorum innumerorum, prout instituti ratio postulat, versatur. Exemplis si fides facienda, eorum infinita circumfluerem copia, et tantopere obruerer, ut exitum reperire difficile foret, quandoquidem optima quaeque literarum monimenta talibus sunt plenissima. Ecquis certe neget, inde, vel historicis incredibile decus accedere, speciatim iis, qui τὸ ἀδρόν, aut μέγεδον, id est, orationis vbertatem, copiamque ac gravitatem, consecretantur, et nonnunquam ad τὸ ὑψον, animorum impetu concitati, adspirant et prouehuntur? In praesenti cursim, memorasse iuuat, Tanaquillum Fabrum, virum Graece non minus ac Latine doctissimum putare, haud leue interesse discrimen inter magnificum dictionis genus, et altum excelsumque, ac maiestatis plenum; quorum alterum Hermogenes, περὶ ἰδεῶν, alterum

rum Dionysius noster, excutiunt. Liuius sane, ex veteribus, in hoc argumento, tantum abest, ut vlli concedat, ut principem, etiam tueatur locum; quod paucis confirmabimus. Cannense praelium, periculosissimum item trans Alpes non magis, ac Appenninum, iter, ingenii diuiniore beneficio, sic cogitatione depingit, notionesque animo impressas ante oculos proponit, (Aristoteles in Rhetor. vocat *πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν*) ut non cernere tantum, tanquam otiosus spectator, sed mirum in modum affici, commoueri que, perinde ac consors periculi, lector videatur. Nam vocibus pugnantium, morientium, laborantium, aures undique circumsonant, imo intimi personant sensus; quin et oculi miserrimo, eoque horribili, spectaculo illorum, qui multis modis enixissime mortem appetunt, a lacrimis aegre sibi temperant. Quanta ibi, quaeso, *ἐν ἀργείᾳ*, seu euidencia, commemorationis! Quam accurata definitio personarum, locorum, et reliquarum *περιτάσεων*! Ecquis magnorum effigies virorum subtilius expressit Velleio, qui, latebras recessusque perscrutatus, fecit, ut mortui spirent, et in posterorū conspectu vigeant? Ea de causa commendatissimum scriptorem hunc esse iubet plenus iudicii Boeclerus in Charact. Polit. Huc, pari modo, solidam expressamque Hannibalis ima-

imaginem, ad posteritatis memoriam, a Li-
 uio proditam, referamus licet. Plura non
 ex promam, contentus, monuisse, a rheto-
 ribus, eo in primis loco, id genus exempla
 coaceruari, vbi ὑποτύπωσις, διατύπωσις, ὑπο-
 γραφή, εἰκονογραφία, χαρακτηρισμός, ἐνδια-
 σκευή, ἐπίδειξις, ἐνάργεια, exponuntur. His,
 significatione parum a se distantibus, addunt
 nonnulli φαντασίαν; verum illustrior longe
 splendidiorque est, et complexu suo ceteras
 continet, nec angustis se terminis patitur,
 circumscribi. Quod inter recentiores, qui
 tradendis praeceptis ac explicandis operam
 dedere, acutissime perspexit ὁ πάνυ Vossius.
 Tametsi adeo facile communis ornamentī
 utilitas intelligitur; tamen oratoris propria
 est, et ad persuasionem maxime conducit;
 quam frustra tibi, sine hoc subsidio, promit-
 tas, cum pleraque alia praeteruolent aures,
 nec aculeos in animis, praecipue duris, fer-
 reis, inhumanis, relinquant. Nostri con-
 tra adiuventi vim obstupescamus necesse
 est. Nam ὅς περὶ τὸν ἀκροατὴν μόνον, ἀλλὰ
 καὶ δαλῆται. Nimirum auditorem inuitum
 nolentemque subigit, ex Tollii interpreta-
 tione, cogitque sequi, qua rapit. Quod si
 accedat oratio παθητική, resisti non potest.
 Eius interest, sagaciter peruestigare audien-
 tes, quid cogitent, sentiant, opinentur, ex-
 spectent, cuius sint generis, aetatis, ordinis.

Ita mentes sensusque pertractandi sunt, seu, ut Tullius concinne loquitur, peragrandi; quod artificium non aliter, ac monitum adhuc est, comparatur. Sed plura persequi cum instituti ratio, tum festinatio prohibet, ut ea edisseram, quae nefas est diutius reticere. Praeterea verendum oppido, ne videar eruditi iudicio lectoris diffidere, si ad Ciceronem operose nunc vniversa, supra diu multumque commemorata, transferre conarer. Dabitur peropportuna in posterum occasio, hunc ipsum, omnibus numeris partibusque absolutum, oratorem propius inspiciendi, et ea, quae restant dicenda, de insigni ac illustri *Φαντασία*, aceruatim frequentatae, usu, accuratissime demonstrandi. Postquam enim serenissimus ac potentissimus Dominus, Dominus Fridericus Augustus, Rex Poloniarum, et El. Princeps Saxon. cetera, Dominus ac nutricius longe clementissimus, plane longeque singulari regiae indulgentiae significatione, me muneri Eloquentiae publico, extra ordinem, praeesse voluit, iussitque: non possum, quin meam vobis operam, flagransque inseruiendi studium, publice profitear, ac, re ipsa, nunc sancte confirmem. Incumbite, quaeso, mecum, toto pectore, in praeclaras dicendi artes, quae frugiferae sunt ac salutares, quibus neque res publ. neque coetus Deo coniun-

iunctus, ulla carere ratione possunt, quae denique adolescentiam commendant, senectutem oblectant, secundis rebus ornamentum, aduersis perfugium et solatium cumulatissime afferunt. In his, sine exceptione, loci, temporis, aetatis, industriam et cogitationem figamus, illius semper memores, quod immortale literarum decus, Morhofius, in Polyhistore, testatur: Id certum est, multisque experimentis constat, oratoria facultate prae ceteris insignes omnibus studiis, ad miraculum usque, fuisse aptissimos. Quandoquidem autem, auctore Plinio, stultissimum est, ad imitandum non optima, quaeque proponere, sumam in manus eloquentiae parentem, Ciceronem, fontes, non rivulos, consecraturus: hunc in primis explanabo. Vna simul opera, quotiescunque sese dederit occasio, quam arcto inuicem vinculo tum rhetorica sacra, tum ciuilis colligatae sint, declarabo, cum vtraque iisdem fere vrantur adminiculis, idem sustineant munus, eundem denique finem intueantur. Equidem ego initio decreueram, aureolum interpretari publice libellum de perfecto oratore; sed mutandum consilium tantisper, dum illud, quauis laude maius, opusculum, me curante, separatim iterum diuulgetur. Interea fretus magnorum auctoritate doctorum, quos in eo, seorsum sigillatimque, loco

co

co ad docendum rite constituto, nequaquam
 puduit desudasse, vitam Attici, a Cornelio
 Nepote literis mandatam, enarrare cum
 animo constitutum habeo. Non vno pro-
 fecto nomine, cum frequentia, tum praeci-
 pue attentione, dignissimum hunc laborem
 iudicetis velim. Enimvero partim in Pom-
 ponio summam quandam humanitatem,
 doctrinam ac civilem prudentiam, admirari,
 et inde, quod imiteris, capere; partim in
 Cornelio germanam exquisitamque Latini-
 tatem excutere, planeque singularia suavis-
 simi scripturae generis momenta cognosce-
 re licebit. Cras hora VII. matutina recita-
 tiones has, si Deus fierit, auspicabor, omnia
 studia, curam, vigilias denique omnes ad
 solidam auditorum constantium utilitatem
 collaturus. P. P. Dominica Iudica, A. R. S.
 clb Ib CC.

II.

DE ORACVL. SIBYLL.

QUod si foret tantum autoritate standum
 magnorum virorum, qui haud dubie
 principes ingenii ac doctrinae reconditae
 extiterunt, Oraculorum Sibyllinorum, prout
 hodie proponuntur ante oculos, dignitatem
 a contemtionem vindicare, facile quis super-
 sedere posset. Haec enim nullo loco nu-
 meroque habent Opsopoeus, Ios. Scaliger,
 Casaubonus, Salmasius, Henr. Valefius,
 Vol.

Vossius prior, Boeclerus, Daumius, vt de Blondelli, Reinesii, Petiti, Gallaei, Marckii, Antonii van Dale, separatim, ac ex instituto, nauata huic rei quam diligentissima scribendi opera nihil admoneam, pluresque silentio prorsus praetermittam. Quorum sententiae nostratum nonnulli diuinius scripturae argumentis pondus afferunt, eamque sic corroborasse sibi uidentur. Itaque, si est auctoritati cedendum, quae saepe praestringere solet aciem ingenii omnem, octo illi libri, Sibyllarum praesensiones atque praedictiones futurorum complexi, quos elegantissime pariter ac emendatissime, collectis in vnum doctissimi cuiusque commentationibus, edidisse se Seruatius Gallaeus opinatur, sunt pro hominis, Christi sacris initiati, commentis, quin immo pro deliratione impie, nonnunquam sentientis, sine controuersia, putandi. Ex quo factum, vt Erasmo Schmidio verteretur vitio, quod, tribus orationibus, pro ipsorum integritate propugnauerit, haud ueritus asseuerare, vaticinationes illas esse fatidicarum effata, nec a seculo secundo, sicut Vossio maiori, Valesio, Ludouico Ellies du Pin, aliis, videtur, sed altius, et ab ultimis potius renascentis per Noham humani generis temporibus, repetendas. De iis conatibus, ad patrem meum desideratissimum hanc in sententiam quondam Boeclerus scripsit:

psit: *Quomodo Frasmus Schmidius, vir profecto eruditissimus, inductus sit, ut crederet, oracula illa Graeca, quae Sibyllarum nomen hodie praeferunt, genuina esse, cuperem nosse, si quis forte studia viri, et consilia meminit, aut a patribus accepit. Praeterquam enim, quod sunt illis, quae apud antiquissimos scriptores legimus, fragmentis dissimilia, multa ignoret necesse est, plura credat, qui pro genuinis habere potest. Forte aliorum palato voluit inservire. Et licuit quaedam scribere superiori aetate, quae, oborta maiori rariorum literarum luce, hodie parum pro excusatis accipiantur. Equidem ego circumspectis cunctis, quae ad rem pertinent, momentis, rationibusque subductis, summam faciam cogitationum, eamque sic exponam. Primum in disceptationem, quaestionemque, vocatur, quisnam verus sit ac germanus librorum, qui in manibus versantur, Sibyllinorum autor? Deinde, utrum, furore a daemone inflammato, an afflatu quodam diuino scripti, aut carmina talia fusa? Non incommodum vero videtur, generatim in praesens docere, simulque ingenue fateri, neutiquam operae pretium facere, qui certum feminarum diuinantium numerum, patriam, parentes, aetatem, propter plenam fabulis vetustatem confusa, inuestigare*

re

re non minus, ac explicare, anxie student. Eius rei molestum valde suscepit laborem. Petrus Petitus, philosophus ac medicus Parisiensis praestantissimus. Neque dum satis constat, num vna fuerit, pro locorum varietate, exempli gratia Cumarum, Erythrarum, aliter atque aliter appellata: an plures, quippe cum Lactantio, praefidiis multorum instructo, semel iterumque posterius approbetur. Assensu hanc sententiam suo Gallaeus confirmat, quem virum alias eo magis fide dignum existimo, quo exploratius mihi testatiusque est, tum in notis, tum in volumine singulari de oraculis Sibyll. Salamafii, Graece doctissimorum tenentis principatum, schedis, diuino aliquo munere concessis, oblatisque, pro suis sapienter usum, augustis ex fontibus riuulos duxisse, ac hortulos iucundiores irrigasse. Ceterum Fostellus, iusto longius progressus, appellationem illarum fere propriam, quae apud Graecos celebrabantur, per omnes prope gentes *καταχρησιν* transfert, atque adeo infinitam multitudinem perperam conflatur, uti patet ex opere de originibus, siue, de varia, et potissimum orbi Latino, ad hanc diem, incognita, aut inconsiderata historia. Quandoquidem vero illud praefulsi et praemuniui, contendique paulo ante, in obscuris id genus exquirendis oleum et operam perdi,

cum laudatis Schmidio et Postello non e.
Nohae familia nominatim oraculorum au-
torem citari accersique iubeamus. Intelle-
xisse, sufficiat feminas extitisse, vaticinandi fa-
cultate praeditas, quarum, insignium Sibyl-
larum vocabulo, mentionem literarum mo-
numenta, Graeca perinde ac Latina, mouent
frequentissime. Harum versus, comprehen-
sos nouem libris, Tarquinio mulier nescio
quae emendi copiam fecit, sed, iniquissimum
ob pretium, faceffere hinc iussa, non stoma-
chum magis, quam risum, deliranti similis,
fecit. Rediit aliquanto post, parte tertia
combusta, residuos tanti, quanti modo
omnes, uendere conata, pari tamen pacto
reiecta, iterumque ac tertium, tribus igne
deletis, accessit, nec reliquis parsura, nisi
emptor cumulatissime satisfaceret postulato.
Tum demum religione tactus Tarquinius,
ac responsis augurum consultorum permo-
tus, ad assem summam persoluit. Mihi tem-
perare non possum, quin, nondum de huius
regis cognomine conuenisse inter eruditos,
in transitu memorem pariter, ac statuam, su-
periores narrationem ad Superbum perti-
nere, non Priscum, quod Varronem Diony-
sius Halicarnassensis, grauissimus scriptor,
cum Plinio ac Gellio, idoneis iustisque cau-
sis adductus, correxisse videtur. Nec Soli-
ni, futilis auctoris, nullumque habentis apud
pru

prudentes pondus, turpis error iure obiici potest. Etenim modo huic ipsi, cui superbo nomen facta indiderunt, rem supra commemoratam is tribuit, qui Plinii historiam naturalem ratione prorsus inepta, iudicii-que experte, compilauit; modo olympiade quinquagesima id accidisse scriptum reliquit in quam certe regnantis Prisci aetatem incidisse constat. Adeoque sibi ipsemet repugnat, et vberriam, ad notandum acerbius, castigandumque, materiam in exercitationib. Plinianis Salmasio praebet. Sed ad propositum reuertor, vnde paulisper declinaui. Illos codicibus sanctissime custodiendis praefecerunt, et summam eorum curam fanciuerunt capitis periculo Romani, edito seueritatis exemplo in Attilium, cauentes, ne quicquam oraculorum in uulgus emanaret, nec temere prius inspicerentur, quam senatus, prodigio aliquo commonitus, aut alia fatali necessitate coactus, iussisset. Tandem aede Iouis Capitolini, ubi seruabantur abstrusi ac reconditi, incendio deflagrante, simul perierunt. Id quod tum vsu venisse legitur, cum Romana respublica, Syllanis temporibus, domestico bello conflictaretur. Sed enim vero de carminibus adhuc expositis, tantum abest, vt quispiam dubitet, sincerane sint, vt potius ad vnum omnes confirmant, feminis ista tribuenda, quae, diaboli ministrae,

futura Urbis fata furibundae praedixerunt. Controuersiae quidem nostrae summa haec est, an oracula Sibyllina, quae literis prodita, nobisque veluti per manus tradita sunt, ab hominibus, ex Christi schola profectis, sine exceptione, conficta recte dicantur? Negantem hic sententiam tuebor, autoribus, a vero numinis cultu remotis, haec asserturus, ita tamen. vt, scitu quid maxime necessarium, praemoneam, praecaueamque, ne promiscue de vniuersis id accipiatur. Namque non pauca, fateor, eodem volumine continentur, quibus merito fides derogatur, nec, si vel cunctas ingenii vires in ea re consumseris, quicquam roboris adiicere valebis. Mitamus ergo cum otiosorum, tum praesertim opinionum, monstra, ad scripturae diuinioris normam minime dirigentium, deliramenta. Non autem continuo reliqua in suppositis, commentitiis, falsis, numeremus licet, quippe quae, vt est apud Tacitum, ex Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam, et Italicas colonias, ingenti apparatu conquisita, dein Augusti iussu, priuatis a publicis quam diligentissime separatis, illisque, cum autoritatis dubiae scriptis, abolitis, sacerdotum summo, semel iterumque, delecta et perspecta iudicio sunt, autore Suetonio; vt adeo iactura, facta ignis iniuria, collectis longe lateque reliquiis, resarciretur.

tur. Quorum manifesta etiamnum vestigia partim in profanis, ante natum Servatorem, partim in Christianis doctoribus, non credulis, nec fraudis nomine suspectis, apparent. Ac ne, his positis approbatisque, ingenio videar indulgisse, prodeat in medium Barthius, cui librorum helluoni nemo criticorum antefertur, pauci pares putantur, luculentissimumque mihi testimonium alias suppeditet. Ab eiusdem mente Buchnerus ac Morhofius, nobilissimum illud polyhistorum par, propius absunt, cum, singulari adhibita cautione, ac temperamento, effata saepius nominata non prorsus explodunt, sed interpolata, id est, de multis adiectisque nonnullis, mutata, scribunt. Extra hos terminos, rectiori sententiae constitutos, Schmidius, Onuphrius Panuinius, Possevinus, alii, longius egrediuntur, siquidem vera a falsis non discernunt, et peraeque de singulis vaticinationibus iudicant. Laudandus quoque nunc foret Crassetus, Loioliticae sodalitati adscriptus, ab Huetio in demonstr. Euang. commendatus, nisi, dictione calamistris inusta, frustraretur legentis expectationem, quoniam in re seria ludit, suisque superstitionibus anilibus, quibus sacra Pontificis abundant, pueriliter ineptit verius, quam pugnat, aut ratiocinatur. Idcirco cum primis a Galaeo dignis modis, ac, in perpolitis huius ar-

gumenti dissertationibus, dedita opera notatur. Utinam cl. vir limatissimas Salmafii lucubrationes, ad quas sciendi cupidos in exercit. Plin. passim delegat, si quae fau-tricis fortunae beneficio obtigerunt, cum e-ruditorum republica liberaliter communi-casset, ingentem fuisset ab ea gratiam initu-turus. Porro non praeteriri debet Isaacus Vossius, cuius argumenta, paucis exceptis erroribus, nequaquam spernenda, num ac-curate Marckius, doctor theologus Groe-ningensis, simul cum Io. Reiskio, conuellerit ac refutarit, suo loco veniet in disquisitio-nem. Sequitur demum iureconsultissimus Daniel Clalenius, cuius sane haud vulgaris eruditio, iudiciiue bonitas, elucet in uolu-mine spisso de oraculis vniuerse, figillatim de Sibyllinis, studiose operoseque elucubra-to, vbi, rationum examinatis vtrinque pon-deribus, nostris non obscure assentiri uide-tur. Iam tandem in mentem venit recordari propositi mei, quod, quid hac in re verum sincerumque insit, perquirendi, et autori-tatibus posthabitis, ipsa momenta distincte ponderandi, necessitatem imponit. Ac pri-mo quidem omnium perspicere nostra maxi-mi refert, alia ratione in euertendis Sibylla-rum versibus diuinarum rerum peritum, seu theologum, desudare, alia, nostra memoria extantes, ab eo impugnari, cuius partes du-cun-

cuntur, ex scribendi genere de literarum monumentis apte, artisque legibus conuenienter, pronunciare. Illius profecto longe acerrimus est impetus, vix vt sustineri possit. Huius scrupuli leuiter stimulant et pungunt. Vtrosque certe in tanta varietate, ac dissensione, videas constitutos, vt, nisi subtilius, remotis opinionum praeiudicatarum impedimentis, veritatem limes, paulo momento huc illuc distrahare. Gerhardus enim, et Hulsemannus, ne plures nostratium proferam, ea nihili faciunt, nec aliter, ac *Reformati* seueriores, delectu omni, discrimineque, remoto, durius reiiciunt, quae Calouius, magni vir nominis, itemque Franzius, quodammodo amplexi, tuta via, sine casu aliquo et prolapsione, ingrediuntur. Ios. I. Scaliger itidem a carminibus istis sic abhorruit, ut, quotiescunque ea legeret, in sterquilinio sibi versari videretur. E contrario Michael Neander, Lusatae inferioris, non Silesiae, vt Koenigius pariter cum Quenstedio tradit, magnum decus, ex Sibyllinis, poeseos Graecae studiosis adiumenta subministrat, et elegantissimis loquendi formulis, epithetisque, ac aliis orationis numeris vinctae luminibus, et flosculis, opera ad hoc vsus discipuli Vollandi, eam locupletat. Vt profecto mirum non sit, si quispiam dubitet, vtri plus tribuendum. Patrem certe filiumque Scalige-

ros poetarum Graecorum, suo tempore, hic facile princeps superavit, praesertim ubi epigrammatis faciendis operam nauavit, ingentibus literatum in orbem beneficiis promeritus, ut a Morhofio communis Germaniae praeceptoris elogio iure cohonestaretur. Haud secus de poematibus iudicat Schmidius noster, idoneus elegantiae existimator, quippe quae cum exquisitis Homeri laudibus exaequat. Sed, cum firmamentis, in utramque partem excutiendis, sedem et quasi domicilium ipsamet oratio solennis praebet, ad alteram quaestionem, institutum flagitat, ut iusto ordine festinem: utrum Sibyllae cacodaemonis, an diuino potius afflatu, diuinarint? Dici non potest, quantum negotii multo difficilima haec disputatio facessat. Equidem, etsi tum veterum, tum recentiorum sententiis, qui partim, minus caute, sine ulla dubitatione, aiunt, partim negant, prout ipsae rationes suppeditant, nihil detractum velim, sentio tamen, ac sic animum induco, quicquid mysteriorum, verbicausa, de Christo, protulerunt, illud neque ex sacro codice, neque usu consuetudineque Hebraeorum, neque fama, neque diaboli instinctu, verum coelesti aliqua vi, ac numine plane singulari, perceptum vates habuisse. Ne cui dictu nefas id videatur, consideret, quaeso, Bileamum atque Cai-
pham,

pham, quorum alter ceremoniis religionibusque deorum inseruiuit, ut grauiora taceam, alter iniurias Seruatori, morti vicino, fecit, utrisque tamen imprudentibus, nolentibusque, voces plenas memorabilium vaticiniorum ex ipsorum ore scimus exisse. Huc etiam somnia Pharaonis, Nabuchodonosoris, Pilati vxoris, satis commode referuntur. Argumento nunc ex l. II. X. or. Sibyll. sit illustris acrostichis, Iesus Chreistus, Seruator, Crux, vbie versuum principiis, quos polite reddidit Latine Sebastianus Castalio, collectae literae talem sententiam pulcerrime contexunt. Liceat in praesens, Geometrarum more, postulare, ut ad explicanda melius mentis sensa, concedatur, quod alio loco fusius demonstrabimus, productam in medium magni ponderis ἀ-
 κροσυχίδα eandem ipsam esse, quam uidit legitque, minus tamen intellexit, Cicero, uti ex libro II. de diuinat. pagina 1230. edit. Schreu. apparet. Hoc ante constituto, equis praesidenter confirmare aufit, effatum tam clarum a daemone tunc profectum. Praeterea diserte Tullius ait, non a furente fufum istud carmen, idque rectissime ostendit. Nam fatidica, quoad diuino spiritu affabatur, integra semper mente sibi constabat, nec, velut Pythia πανρευομένη, ab inferis in rabiem impulsam, humanos amittebat.

sen.

sensus, corporis partibus horribilem in modum, et obscene, distortis, perplexe futurae praesagiebat. Eo autem dementiae non prolabor, ut istam in sacerdotum summi Dei numero ponam, et Augustino, licet secum saepius pugnant, Eusebioque assentiar. Neque nimias Iustini laudes probo, tantoque minus illis consentio, qui titubant, nihilque certi definire audent. Ipsi saltem plus, quam simulacrum aliquod, et quasi umbram *πρόφητείας* excellentioris, largiamur, quam a diuinatione longe diuersam Bodinus in daemon. et Chrysostomus hom. XXIX. i. ad Cor. XII. egregie declarant. Verum enim vero, quae adhuc a me dicta sunt, eo collata velim, ut, de fati proprie vereque Sibyllinis, mitius moderatiusue ferre iudicium, neque absurdum esse, neque a pietate remotum, intelligatur; ne tot antiquissimorum coetus, Christum sancte colentis, patrum, Iustini Martyris, Athenagorae, Theophili Antiocheni, Clementis Alexandrini, Arnobii, Eusebii, Ambrosii, Greg. Nazianzeni, Hieronymi, Augustini, testimonia, prospero euentu, hostibus, sapientissimis aequae, ac cultui, et religioni purae, Christianorum infensissimis, conuincendis adhibita, pro ludio iocoque habeantur, ut ea maxime P. Petitus eludere annititur; aut redarguantur, idem sentientes, ad confirmandam benignissimi

simi numinis inuitationem, salutis aeternae causa, vniuersum terrarum orbem personantem, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸς (ἀνθρώπος) ἀναπολογίαίτης. Hic inprimis, celeberrimi theologi, Tobiae VVagneri, inquisitio in or. Sibyll. de Christo, adeatur. Vberius porro ea de re, grauissimorum in consensu virorum, dicendi Deus O. M. occasionem dedit, qui me, pro immensa infinitaque benignitate, morte parentis afflictum, recreauit. Namque eius nutu, quo omnium fortunas moderatur, factum, vt iussu serenissimi ac potentissimi Domini, Dom. Friderici Augusti, Reg. Pol. et Principis El. Saxonis, Domini clementissimi, iussu, inquam, insigni cum indulgentia coniuncto, munus eloquentiae, extra ordinem, ad hoc vsque tempus, obitum pro virili, cum ordinario commutarem, adeoque prouinciam, quae humanitatem doctrinasque Graecas tractat, a Schurzfleischio, V. C. depositam, obtinerem. Secundum maximos salutis principes et autores, non parum me amplissimi Philosophorum ordinis, item Academiae commendationi debere, gratus profiteor, cupide laboraturus, eruditorum expectationem vt sustineam, vosque, amantissimi iuuenes, industriae meae, in explanandis cuiusque generis scriptoribus, qua sacris, qua profanis, ponendae. fructus non tenues percipiatis. Eius instituti initium auspicato factum.

turus significo, publice epistolam, ad Romanos, a Paulo scriptam, me, perinde ut philologum non minus, ac theologum, decet, in auditorio minore ab h. IIX. interpretaturum fore. Ceterum, quando, more maiorum, de acrostichide illa, Sibyllinis vindicanda oraculis, $\text{IHCOTC XPEICTOC ΘEOY TIOC CΩTHP CTATPOC}$, orationem, et tempori, infinitis laboribus, cruciatibus, aerumnis, morti denique taeterrimae, se exponenti Iesu sacro, et studiis meis aptissimam, recitare animum induxi, vestram benevolentiam, Rector Magnifice, perillustres Lib. Barones, ac Patres Academiae, audiendi causa, vehementer obtestor. Nolite, quaeso, huic deesse, qui de perspecta saepius tam propensa voluntate, prolixè sibi cumulateque eximia quaevis, et honorifica, promittit, ac tale deinceps studium immortalī memoria complectetur, nec ullum praedicandi locum praetermittet. Vos, ad extremum, letissimi ciues, tametsi, pro ea, qua literas elegantiores, ad dignitatis, et cuiuslibet aetatis, ornamentum, discendi cupiditate exarsistis, frequentes solennibus vltro interfuturos, confidere possum: tamen ego per officiose rogo, ut promte conueniatis, et verba facientem, vestri commodi perstudiosum, beneuole audiatis. P. P. Dominica Palmarum,

A. R. G. clō Ia ccl.

G. GVIL.

ad pag. 223.



G. GVIL. KIRCHMAI. DISSERTATION.
DE VVITTEB.

I.

PRAEFATIO.

Quid patriae bonus quisque ciuis debeat, ex lege animis inscripta constat, quippe quae omnes omnium complectitur charitates. Neminem igitur oportet mirari, si VVittebergae, almae matris, gloriae velificemur, laudesque, pro tempore, ac re, expromamus, et memoriae prodamus. Ecquis in terrarum orbe locus, quo illius fama non peruaserit? ubi emendatissimorum sedes ac domicilium sacrorum reperitur. Accedit, quod ex Academia, tanquam ex equo Troiano, innumeri prodierint, prodeantque, eruditionis praeclarae, ac doctrinae, ceterarumque virtutum, laudibus ornati. Proinde constituimus, expressam eius effigiem, quantum ingenii permittet imbecillitas, ostendere. Perscribemus enim reliquis dissertationibus ea, quae, in tanta monumentorum incorruptorum inopia, maximo conquiri potuerunt studio. Quocirca et historicae, et physicae, subsequantur commentationes. Magnum equidem, et arduum, negotium aggredimur, quod vix vires sustinebunt tenues; sed omnes consilii ac incepti ratio Dei nititur auxilio. Ut tota mente insistamus,
sua-

suadent maximi nominis viri, quorum auctoritatem negligere ducimus religioni.

I. V Vittebergae magnum seculo superiore nomen fuit, ac plerisque fere pro partibus numerisque absoluto habitum castro, in primis eam ob causam, quod inuicti animi robore, ac magnitudine, praeditus Carolus V. profligato ad Mulbergam, Saxonum, foederatorumque, exercitu, captoque El. Principe Io. Friderico, victricibus oppugnare illud armis prorsus dubitavit. Multo quoque sanguine stetisset expugnatio, nisi, aliam consilii rationem iniens, nobilium tentasset pietatem, civiumque, qui, vitio suo, de vita illum in discrimen vocari nolebant. Cunctis, qui durum patriae fatum in literas, monumentaque, retulerunt, praestat illustriss. Thuanus. Hic, praeterquam, quod vniuersa ad coetum emendatorum sacrorum pertinentia sine perturbatione, aut commotione animi, nullo in partes studio, aut odio, impulsus, recensuit ingenue, quod mireris in homine, qui a nostrae religionis rationibus recessit, longe; alia quoque annotauit momenta rerum, temporumque, quae contingere Saxonum terris, propter foedus Smalkaldicum. Quin imo vix ille, cui V Vitteberga vitam dedit, tractum, atq; loci situm, tam exploratum habet, quam accuratissime descripsit, idem, vt legentem in rem praesentem adduce-

cere videatur. Non alienum fit, ut dictis habeatur fides, ipsa adducere verba, quae leguntur part. I. l. IV. *ad annum M.DC.XLVII. p.188. tom. I. edit. Francof. Vitemberga, praecipua septemuiratus patrimonii urbs, spatioſo camporum aequore, quadringentis circiter a flumine paſſibus, ſita eſt, loco et arte munitiſſima, quippe altiſſimo aggere ab omni parte extra cincta eſt, ita, ut interior agger, qui ſexaginta pedes latus, et ex ſolida terra, ac viuo ceſpite congeſtus, muro lateritio clauditur, ex planicie, vel ab equite conſpici nequeat, nullo tumulto, aut colle, oppoſito, unde tormentis quati poſſit: media foſſa latiſſima, et profundiſſima, interiacet, aqua fluente ſcaturiens tum murus quinque propugnaculis prominentibus diſtinguitur: a natura vero non minus tuta eſt, lata palude a ſeptentrione, ab oriente canali, ab Albi deriuato, eam cingente; arcem inſuper, qua anguſtior eſt, habet, tormentorum numero, et reliquarum, ad bellum neceſſariarum, rerum abundantia munitiſſimam. Locum adeo firmum temere aggredi periculoſum erat; et cetera. His adducti facile a nobis impetrare poſſumus, ut credamus, excellentiſſimum historiae ſuperioris ſaeculi conditorem ipſummet, vel per alium, viſiſſe locum oculis, exquiſuiſſe nihil non memo-*

ratu dignum, perspexisseque, ac ad artis mun-
niendi, pro conditione temporis, exegisse
normam, mensumque fuisse, luculentiore
cognitionis architecturae militaris exquisi-
tae argumento. Cum eodem iungere licet
Langium, qui aetate illum antecessit longe,
ac Citizenium res prodidit memoriae, ordi-
ni sacro, a solitaria vita appellato, adscri-
ptus, homo non indoctus. Ab hoc semel,
iterumque, arx pulcherrimum, ac munitissi-
mum, vocatur castrum. Audiant talia, quae-
fo, ac obseruent ii, qui munitiones has con-
temnere, et pro nihilo ducere, consueverunt.
Produnt scilicet artis ignorationem, quod
malum turpeque est, cum damno, ac existi-
mationis detrimento haud leui, non destin-
guentes temporum interualla, aut varias,
commutabilesue, rerum rationes reputantes.
Ceterum mirari in mentem venit, Chytrae-
um, Krantzium, Dresserum, et alios, qui Sa-
xoniae explicandi historiam susceperunt,
partes, argumentum istud praetermisisse, ne-
que curam habuisse capitis, imo vix aegre-
que expromsisse nomen. Contra merentur
laudes Peccensteinus, Saxonici Theatri au-
tor, Albinus in primis, in Chronico Misnensi;
qui, fide dignissimus, praeripuisset palmam,
certe fecisset dubiam omnibus, si loco quod-
libet collocasset aptiori interdum, nec perlu-
strantem sua, suspensum nempe expectatio-
ne

ne vberioris commemorationis, opinione citius destitueret falleretue. Versabatur enim tum, cum ad scribendum appulisset animum, in tabulariis, copia facultasque ipsi permittebatur inspiciendi codices, et documenta, vt assumeret inde, quibus institutum suum praefulcire, ac praemunire, posset, ne ruinoso coniecturarum niteretur fundamento. Magnum is nobis adferet adiuumentum, quando in investigatione, ac indagatione, nominis, ac incolarum antiquissimorum, ponemus singulariter operam. Perplacet, denique Ludouici Personae, celebris Icti, oratio, vbi primordia vrbis, pro ea, qua valuit plurimum, ingenii solertia, altius repetiit, diiudicauit optime, ac excussit; quamquam idem alias erroris conuincatur. Ex vno, itemque altero, accersemus locum, qui huc spectat, dum fert animus, non tantum enarrare ex instituto, cui hoc, vel illud, munimenti genus, ex Ducibus ac Electoribus, per distinctos seculorum tractus, referatur acceptum; sed alia etiam, quae interior et recondita artis huius notitia suppeditat, et ad emendationem valent, in medium producemus.

II. Quis VVittebergam condiderit, quae-rere hic attinet nequaquam. Nostrium est, curare, vt firmis confirmetur argumentis id momenti, quis conditam muniuerit primus,

ultimusue, ex antiquis? Stabili autem, et inoffenso, progredi non licet pede, nisi prisca repetamus memoria, ac reflectamus oculorum aciem ad multa retro secula. Enimvero, praeter ius ac fas, praesentia neglexerunt maiores, nec posteritati reliquerunt. Inde factum, ut oblitterentur obliuione notatu dignissima, quorum hodie ne quidem vestigia animaduerti queunt. Atque in obscuris, antiquis, non omnino nihil coniecturis tribui debet; modo sint similes veris, nec a fide nimium discordent. Extra dubitationem positum est, Henricum, cognomento praeditum aucupis, primum dedisse operam, muniendis firmandisque urbibus. Ratio, non recondita, cernitur, estque in promptu. Sub Conrado I. qui suffragio Ottonis, Saxoniae Ducis, magnum habente pondus, cum detrectasset ipsemet, certis de causis, amplissimum honorem, adiutus, Caesar renunciatus est, sub illo, inquam, grauiter afflictata fuerat Germania Hungarorum incursionibus. Hi orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniamque, miserandum in modum, ferro ignique deuastarunt, vbi in deuictis feritate ac immanitate plus, quam dici potest, barbara. Quae terminis circumscribi nequiebat potentia, longe lateque fusa; sed potius, Ludouici IV. tempore, maxima irruebant vi in Austriam, atque Boiariam; denique, fuso
fu-

fugatoque Imperatoris exercitu, ac nobilitatis flore interfecto, vectigalem et tributarium fecerunt ipsum. Fortunam correxit successor, de quo paulo ante diximus. Commendatus a Conrado, ad moderandas Imperii habenas, Henricus, cunctis volentibus, consentientibusque, summa rerum potitus, tristem Germaniae faciem ac statum mutauit plane. Legibus non muniuit solum, sed muris quoque circumdedit vrbes, cum ante, si discesseris a paucis, nullae prope occurrerent, quae impressionem eo facientes restringere, aut sustinere, potuissent. Is primus curam omnem fixit in amplificandis quoque et ornandis ciuitatibus, iura introduxit laudabilia, ac constituit, militem variis exercitationum generibus erudiri curans. Adeo immortale Saxonum genti, unde ortus, decus peperit. Aduersus incurfiones prouidit, ac prospexit muris Misnae, vt primum esset claustrum Vngaris, ad Albim usque penetrantibus, oppositum. Vid. Boeclerus, qui ex VVitichindo, ac Sigeberto Gemblacensi, probat, vrbes in Germania ab Henrico demum coeptas muniri. Idem de Conrado separatim agit, in commentario de Caesaribus Germ. Confer. Albertus Kranzius, Sax. l. III. c. potissimum 12. Non audiendi sunt, qui, nescio qua fingendi licentia, VVittebergam a VVittekindo, siue Magno, siue

secundo, vtrumque enim minus conueniens, exstructam, perhibere nihil verentur. Etenim sententiam tuentur nostram monumenta historiarum, quae sibi constant optime. Seculis equidem IX et IX arces ac castella, reperiuntur aedificata; attamen rudi Minerva, et speciem duntaxat propugnaculorum habentia, non iustam urbium formam. Inspiciatur dissertatio eruditissima Dom. Schurzleischii de V Vittekindo Magno, sub extremum, num. ultimo. Remanet igitur, seculo demum IX, postulante necessitate, insigni prudentis Caesaris argumento, usu primum venisse, ut vrbes, sublata barbarie, muris ac fossis firmarentur, ne diripiendae, amplius, ac exurendae relinquerentur hostibus; sed factum, ut a corporibus suis propulsarent vim incolae, ac iura, legesque, factas tectas praestarent. Crudelissimi enim Hungari solebant, quaqua Germania patebat, hominum coniunctionem dissoluere, et, quod sanctum erat, aut religiosum, proculcare pedibus. Quin et latrocinia deterrimam, ac durissimam, temporum conditionem exasperabant.

III. Verum enim vero, quo tempore praesepta fuerit V Vitteberga munitionibus, non liquet. Altius id ipsum repetendum censemus, ultra tamen seculum XII non regresuri. Nimirum contemplant moenia statim an-

antiquitatis vestigia se offerunt, quae omnino declarant, ante seculum XIV (quo pulvis nitratus a monacho quodam, Bartholdo Svvarzio, cum instrumentis bellicis aliquibus, inuentus dicitur, sed quo anno, incertum) stetisse diu. Peccensteinus in Theatro Saxonico, urbem hanc esse ab Albertis I. II. Rudolphis I. II. V Venceslao I. Rudolpho III. communicam, murisque cinctam, scribit. Vnde rei eius argumenta peti debeant, nescimus, quamuis inuestigauerimus, nec quicquam fecerimus reliqui, quod ad inueniendum pertinere videbatur. Quantum tamen coniecere licet, probabile est, primum, ex Ascaniis, Principem Electorem Bernhardum, quippe qui sedem hic collocavit, defensionis suscepisse curam, ne pateret volubilis fortunae ictui, periculisque exponeretur domicilium. Sed hoc haud vrgemus, dum scriptores silent; nec tamen res confici omnis coniecturis potest. Certiora pro virili adferantur. Quod si rem ad verum exigamus, ac cum animo deliberemus, assentiamur necesse est Peccensteinio, qui, quantum assequi possumus, non id sine causa videtur affirmasse. Namque ingredientibus sacram olim Franciscanis aedem, cui coenobium adhaeret, circumferentibusque oculos, apparebunt illico Alberti II. Rudolphi I. II. V Venceslai I. Rudolphi III. sepul-

P 4 cra;

era; quamquam inscriptiones adeo, propter profanum usum, sint neglectae, ut, nisi ab interitu vindicasset eas Melanchthon describendo, pedibus, vltro citroque euntium, congerendi eo, ac comportandi, exportandi-que, frumenti causa, (huic scilicet viui dedicabatur Ioannis Friderici tempore, a. 1544.) iamdudum abolitae, legi hodie non possent. Atque non dubium est, quin illi de familia Ascaniorum omnes, quoniam sepulturae locum hunc elegerint, usitatam etiam tum, eamque antiquam, muniendi rationem, ut demonstrabitur posthac, adhibuerint. Profecto, si nequicquam extaret scriptum hac de re, sufficeret hoc magni ponderis momentum, quod nihil dubitationis in nobis residere patitur. Conficitur inde, non fuisse corpora sua Principes, suarumque vxorum, commissuros vrbi, quae intuta, nudaque, si eam aliquando fortuna ferire velit, defendere, atque protegere, neutiquam valeret concredita. In mentem iam venit recordari, dixisse nos supra, conspici haud dubie hoc quoque tempore indicia antiquitatis, quae, quantum facultatis res habitura videbitur, explicabimus. Ante de pomoerio breviter exponendum est. Verbi vim solam intuens, Liuius noster postmoerium interpretatur, l. l. c. 44. notionem vocis aliis disceptandam relinquimus. Contenti sumus, indi-

dicasse, spatium, situm inter duplicem, iusto a se distantem inuicem murum interuallo, esse certis descriptum regionibus, definitumque. Ea scilicet explicatio adhuc valet. An vero V Vitteberga, aggere, fossaque, olim circumdata, pomoerio tali fuerit gauisa, statuamus licet, cum hinc illinc spectentur rudera, quae nos ambigere vix sinunt. Clarissime autem patet, ac cernitur, a porta, nomine arcis appellata, ad eam usque, quam ab Elystro vocant, porrectus ductusque murus interior, qui loco editiore conditus, ut prospectus inde in planiciem ne impediretur. Sed et exterioris naturam considerare conuenit. Rotundam videmus aliquā ostentare oppidū figuram, tribus locis maxime conspicuis, quae turris altitudinem non aequat, imo neminima quidem ex parte superat, aut altius se effert extatque; sed muri, quo in fossam demisso praetenditur vallum, altitudini respondet exacte. At vero ille, vetustissimo more, sinuose exstructus est; quod subobscurè sinuosum nominat anfractum Vegetius l. IV. c. 2. p. 92. ex edit. Stevvechii. Planius id describit Lipsius in Poliorceticis l. III. dial. V. Non solum turres, ait, ex Vegetii verbis, obserues, prominuisse, sed ipsos muros sic sinuose factos. Cur hoc adhibuerint, quamobrem rotunda vbi fuerint figura, in excitandis turribus, et aliis muniendi generibus, an-

tiquiores architecti ? sciendi cupidum ad Ammianum Marcellinum, et Vitruvium, praeter priores duos, delegamus. Addatur H. Ruvius, qui hunc in vernaculam transtulit, ac, singulari ingenii dexteritate, interpretatus est. Conferatur etiam Tacitus de Hierosolymis. Germani exprimunt per vocem *Mondel*. Ne vero expers videatur hodieque utilitatis omnis, dicamus, quod res est Nimirum hostem, signis appropinquantem infestis, penetrantemue per fossam, submovere propugnatores possunt, post murum, vulnere intacti, delitentes. Quamquam reliquae figurae omnes tales, successu temporis, prostratae in ruinis iacent. In transitu notemus, licet cum muri parte dirutus sit passim sinus, retinuisse tamen nomen illud, quod ipsius loco inaedificatum opus, aut moles. Ceteroquin usus exolevit eius omnis, postquam nitratus pulvis, atque alia tormenta, machinaeque, seculo, quod antea significauimus, XIV inuenta fuere.

IV. Iusto videbimur longiores in commemorandis fuisse munitionibus V Vittebergae nostrae, quae, citra dubitationem, spernentur, atque risu iudicabuntur dignae a nonnullis, nosq; ideo incurrisse reprehensionem dicemur. Verum praemonuimus in principio dissertationis, nobis quoque curae esse oportere, ut, qui res ab incunabilis patriae, quoad

quoad integrum erit , repetere constitui-
mus, tradamus pari industria, iustoque tem-
porum ordine tenuiora initia perscrutemur.
Nunc ad potiora venientes non inficias imus
nec poenitet dixisse, illustrem Thuanum, vi-
uis quasi coloribus, depinxisse hoc castrum,
vt labore non futili superfedere possimus.
Cum loci enim, situsque ac tractus, natura
congruit plane, quod supra relatum ex eo
legitur. Intueatur quispiam, quaeso, ac
oculis lustret intentioribus, indolem eius,
conditionemque, inueniet facili negotio rem
quaesitam. Nisi quod propugnaculorum
(derer Bollwercke /) nomen, quorum quin-
que prominere memorat, in laxiorem par-
tem accepit, et intellectum voluit. Nec mi-
rum, cum superiori seculo, nondum satis
perspecta bellicorum instrumentorum pote-
state incredibili, aliter atque aliter, pro opti-
ma cuiusque inueniendi solertia, ac, prout
alter alterū scientia, et usu, antecessit, molem
istam terream prominentem affecerunt.
Praecipue, cum antiquae vrbes munitae,
iam, ad sustinendam machinarum vim, e-
mendatione maxime egebant. Pomoeria,
si qua essent, ipsosque sinuosos murorum
anfractus, (Zwinger und Rondele /) aggere,
superiori dissimillimo, explere necessitas im-
perabat. Vna, itemque altera, hic oculis se
moles subiicit talis, exquisitissimae, hodie-
nae

nae muniendi rationis expers, rudis et prope indigesta ; vbi scilicet in rotundam, muri formam congesta, ac coarceruata, terra ex suetis propugnaculi accurati regulis aestimari nequit. Eius si quaeratur ratio, in tempestiuæ studium parsimoniae in vitio est. Magistri insuper artis longe nobilissimæ fortassis, ad compendiariam ingrediendam, viam, autores principesque extiterunt; de quo in sequentibus. Animum induximus, primo ante oculos id collocare loco, ac designare, ad quod digitum intendit laude maior historicus, maxima dignitate apud suos praefulgens, enitensque, vestigiis instituri eius haud fallentibus. Enimvero nondum nostris satisfacimus partibus, cum acquiescere in antiquis dedeceat : sed sensim ad recentiora, quæ in Thuani memoriam incidebant, deueniendum esse arbitramur. Factum iam commentandi initium; id quod persequemur coeptum. Postea, quæ, vel ab ipso omissa, vel nondum visa, eo temporis tractu, bona fide, ac arti muniendi (Ingénieur-Kunst) commemorabimus conuenienter. Laudatur agger ideo altissimus, quod interior sexaginta pedes latus, (haud æquali ubique spatio,) ex planicie, vel ab equite, conspici nequeat. His omnino lorica (Brust-Wehr) vallo innuit at textam. Oc-

Occasionem dimittere nolumus datam, dis-
rendi breuiter de valli altitudine, vtrum pro-
fit, an obfit? Peruulgatus peruagatusque
error est imperitae multitudinis: exigua
valli altitudo non tegit aedificia, ergo nullo
loco, et numero, habeatur munimentum. Imo
suomet ipsarum periculo multae didicerunt
vrbes, ad inutiles Belgarum leges munitae,
fero tamen, sapere. Habemus suffragato-
res rerum vsu peritissimos, Neubauerum,
Scheiterum, Rimplerum; quorum opera,
in defendendo, obsidendoque, magni facta,
semper est. Si terra solida, viuusque cespes,
suppetat, decem minime pedes excedat valli
altitudo; sin fluxa ac arenosa, duodecim,
ceteris paribus, sufficiant, quod cum pace
Vaubanii, Comitum Pagani, Malleti, alio-
rumque Gallorum, dixerimus. De latitu-
dine valli, ac lorica, dicere institutum prohi-
bet. Plura hanc in rem proferentur tum,
quum sumus de pugnantis muniendi ma-
gistrorum inter se sententiis acturi. Cavea-
tur autem, ne depressum contra plus iusto
sit, vt, quid intra rerum agatur, obseruari
possit ab equite. Quamuis necessitate coacti
fateamur, locis nonnullis altiore verore-
ctoque aggerem reperiri.

v. Pergit in laudibus numerare noster,
quod tumulum, aut collem, nullum obiecerit
natura, vnde tormentis quati possit. Qui sic
verum

verum maxime perspexit, et acutissime explicat rationem, is prudentissimus, ac sapientissimus, rite haberi solet. Confirmant verba vltima, scientissimum fuisse architecturae militaris, multis excellentem nominibus, virum. Ei tamen contradicere quis, ac erroris redarguere auset, mentem parum affecutus, quasi vero plane nullos aut tumulos, aut colles, opponi putaret, veritati que sic vim inferret. Sugillet alius sententiam praeclaram, hospes scilicet in hac doctrinae parte ac peregrinus, contendens, montes propinquos, vineis confitos, nocere urbi posse, si exstrueret hostis ibi suggestus, (Batterien) ac, tormentis aeneis maioribus impositis, illam verberaret. Responsio, ad vtrumque, in promptu est. Non adeo negat, adesse collem tumulumque; negat contra, tantopere haud imminere, longius remotos, ut hinc impendere debeat iudicari periculum; praeterquam quod belli tempore timendum sit, ne aedes immixtis igneis prosternantur globis, ac deflagrent. Non possumus igitur non mirari, cur propugnaculo imposuerint equitem? (Cavalier, seu Rqz.) Ceterum moles haec, seu massa, incubans et premens talis, quid damni saepe det, alibi docetur. Inde quaestio emergit, an propugnaculi genus, quod nuncupatur a Germanis massiv-Bollwerck / alteri, scilicet cano, ac vacuo pondere tanto, (dem hollen/) fit, prae-

praeponendum ? negantem amplectimur, sententiam. Accurate etiam exponitur, latam et profundā fossam visendam, qua V Vitteberga cingitur, siccam hinc, illinc plenam aquis, fluente scaturientē. Occurrit insuper fossula, in maiore excisa, quae inde a porta, Albi proxime praeterfluentis nomen ferente, vsque ad Elystri fere perducitur. Gallis dicitur, Cunette, atque insignem valde vtilitatem praebet. Eius momentum est palmarium, quod, cuniculis actis, (sapieren) clam suffodientes fossam prodat, ac facientes opus indicet, conatusque penetrandi ad vallum, et, pulueris pyrii ope, subruendi partem, evertendique, non impediat solum, sed etiam infringat et eludat. Pedes enim aliquot profunda, lataque sit, pro loci conditione, oportet. Hoc sane ipsum commodum mouit, quantum nobis constat, omnes, vt uno ore laudarent, atque acciperent. Istud igitur, non in postrema munitionis parte ponatur. Denique subnectit canalem, ab Albi deriuatum, qui urbem cingit ; sed per angustis coercetur ripis. De Albi, quanto ab vrbe interuallo absit, principio statim admonuit Thuanus, scripsitque, quadringentis circiter distare passibus. Nostra tamen memoria manauit latius flumen, et, crescendo saepe, terminos transgressus inundauit adeo terram ut propius propiusque moenibus accesserit, spe.

speciatim ad Elystri portam deflexerit. Atque ingentem a nobis iniit gratiam scriptor, non sine admiratione dicendus, propterea, quod, vti demonstratum est, nihil, ad decus, dignitatemque, V Vittebergae ab obliuione vindicandam, pertinens, intactum reliquit. Haec ipsa aeui sui in Saxonia princeps, et aduersus impressionem quamuis tutissima, Caroli V. praesertim victoriae, qua est ad Mulbergam potitus, cursum inhibere, fructumque triumphi, id est, gloriam ac famam, inde partam, corrumpere audebat, necessariis pariter rebus optime instructa patria. Ne nunc quidem carere satis commode licet locupletissimo autore nostro, qui et hic impleuit mensuram scriptoris ingenui, libero erectoque versantis animo in componenda historia. Fatetur enim l. II. ad ann. M. C. XLVII. Caesarem, praesidiis, Dresena, Lipsia et Zvviccauia, euocatis, secundo flumine, tormenta septem et decem maiora subuehi iussisse, Mauritiumque quinque et decem milia fossorum, ad obsidionem, promississe, sine effectu. Ceterum dixisse fertur Germanice, nisi capta auis esset, nidus in manus nostras, potestatemque, vix venisset, cui tamen aeterna vrbs vno impetu cessit, duce Borbonio. idem ad a. M. D. XXVII. Tempestate ea milibus tribus amplius praesidio erant fortissimorum militum, qui decus, pro se quisque, de-

defensae urbis expetitur videbantur, desperatis quamvis, conclamatisue rebus suis. Sed soluti iurisiurandi vinculis primores se dederunt. Iusta ordinis ratio requirit, ut enarremus, quanta tamen breuitate fieri potest, quis videlicet, primis iactis fundamentis, addiderit noua munitionum genera, et quare eius rei cura fuerit suscepta? Ioannes ille Fridericus princeps El. est in primis nominandus, pro foedus Smalkaldicum, quod Caesari inuisum odiosumque erat, cum in iniuriam ad se pertinentem, labefactandae nempe maiestatis causa, factum interpretaretur. Hoc vlcisci studebat iste, non ignorante Friderico, qui pro aris et focis pugnare neutiquam recusabat, Carolum, immodica postulante, praesenti animo repellens, nihil admisit, quod timorem arguere posset, in propositoque consilio seruauit constantiam, ac singulare idcirco cognomen accepit, tuitusque est.

VI. V Vittebergae suae periculum Princeps, quod re deinde vera euenit, praecepit cogitatione futurum, et, ad obsidionem fortiter perferendam, necessarias res praeparauit, fossis, vallo, murisque, firmare, anno M. D. XLII. aggressus est. Ad hoc, ne urbis termini finesque longius constituti tum, ac prolati, damno essent, sacra Augustini aedem cum aedificiis pluribus, quae erant ad por-

Q

tam

tam Elystri sita, destrui, lapides simul ex facellis aliis transferri huc iussit, ut esset, ex quo noui construerentur muri, iisue productum nimis ante spatium urbis, ortum versus, iamque contractum, concluderetur. Praecipue vallum amplius factum ad coenobium Augustinianorum, quod significat Lutherus in colloquiis, super coenam habitis, c. XXXIX. f. 251. edit. Ien. anno 1591. In transitu docere satis sit, ibi vehementer in aulicos inuehi animosum virum, offensas despicientem, plane, ridentemque, quod superbi, ac vecordes, sint persuasuri Electori, ut filium literis imbui prohiberet. Quin et veretur, ne, procedente tempore, museum aliquando suum, propter munitionem, diruendum foret. In contrarias sane hic sententias distrahimur, dum Paul. Langius, monachus, et Ludouicus Persona, ancipitem nobis cogitandi curam adferunt, quod vterque, alter in oratione diserte, alter in Chronico Citizenensi, p. 854. et 878. a Friderico habere robur suum, munitionem, omnesque inde ducendas rationes, tradunt, non ornatae solum aedibus nouis, ac splendidissimo arcu innexo templo, sed praeclare quoque munitiae V Vittebergae. Hic est ille Fridericus septemuir, qui sapientis elogio inter suos commendatus est, ut Thuanus scribit, l. I. hist. Is in Albipontem fecit sublicium, ac sedem domiciliumque

que Musarum primum hic esse voluit, et alia egit memoratu digna. Quotquot alioquin ex iis euoluimus, qui Principis huius vitam persecuti sunt, cuncti pacis tam amantem eum vocant, ut vitio ipsi verteretur, quod tantopere a muniendis abhorreret locis, causatus, ne sic quidem se tueri posse satis: studio pacis nocitura declinare velle, imo castella solere animos efferre. Quantum coniectura licet assequi, Persona illud de patria, quod praedictum, ex Langio depromsisse putandus est, cum tantum absit, ut idem contineant historiarum monumenta, probentue, ut potius repugnent vniuersa, quemadmodum monitum ante fuit. Monachi autem verba explicanda tantum sunt de arce, quam castrum vocat pulcherrimum, munitissimumque. Istam splendide, et, ut tum tempora ferebant, magnifice instaurauit Fridericus, turribus, ac pergulis, adiectis. Ex quibus efficitur, in possessionem laudis, de VVitteberga egregie firmata, venire septemviri constantem, non tamen prorsus exclusis iis, qui eum antecesserunt, praecipue, cum mortuo Alberto III. Ascaniorum ultimo, Marchio Misnensis, Fridericus I. bellicosi cognomine insignis, in Electorum cooptaretur ordinem. Nulli dubitamus, quin singuli aliquid, memoriae licet non sit proditum, mutando, demendo, adiiciendo, praestiterint.

Maximo autem studio perfecit id, quod ad defensionem necessarium videbatur, Io. Fredericus. Atque expectationi omnino fecisset fatis, si vi oppugnare urbem placuisset. Restat, ut enarremus porro ea, quae aut a Thuano sunt praetermissa, aut tempestate illa nondum extiterunt. Urbem interfluunt mediam torrentes duo; hi, pro diuersa natura, varia quoque nomina sortiuntur. Alter, cuius cursus tardissimus, ut vix sentias fluere, locum nomini fecit, ut nuncupetur *die faule Bach*; alter, qui concitator est, lenis tamen ac placidus, dicitur *die frische Bach*: coniunguntur tandem, ac, simul moenia subeuntes, extra munimenta se euoluunt, iamque, maiore vi ac mole, agentes undas in Albim tandem, qua occasum spectat euadunt. Vnde autem ortum trahant torrentes isti, nos non expediemus, contenti, viam indicasse, quam a septentrione, meridiem versus, lapsum inflectentes, per mediam plane, quousque patet in longitudine vrbs, instituunt ac tenent. Deinde non praeterire fas est, fossae passim latus lapide, munitum, quod in campum vergit, aduersus alluentis aquae vim. Technicorum inde lingua ac more vocatur *ein gefütterter Graben*.

VII. Annus circiter seculi huius fuit septuagesimus secundus, quo Belgis tantopere
in

in pretio esse, ac florere, coepit, ut ad summum perducta tum putaretur fastigium ars muniendi, ab Italis, atq; Hispanis, inchoata et exculta, Nullus, in cultiore orbis terrarum parte, locus occurrit, nulla vrbs, quin leges sibi a Belgis imponi passa fuerit, ac obseruauerit. Peregrina omittentes domesticum adspicimus V Vittebergae exemplum. Instituit olim validioribus munimenti generibus prouidere patriae, eamque circumdare, conatu maiori, quam effectū, Schvvalbachius, vir militaris et dignitatis, et scientiae, laude celebratus, cui custodia castrī commissa erat, uti accepimus. Ad Elystri portam idem succinctu inferiore (faussebraye,) pro temporis ratione, auxit vallum abunde altum et instruxit; qui duobus propugnaculis integris, et dimidio vno, constat, fallitque primo conspectu, dum speciem operis coronati (Kronwerck) prae se fert, lapidibus vestitus, ac probe coagmentatis extrorsus reuinctus. (Gesfütterte Mauern) Quid de eo sit iudicandum, reticemus data opera, aliis liberum statuerendi ius permittentes. Agger seu lorica, cernitur in propugnaculis transuersa, (travers) non sane praeter rationem, ne scilicet hostis defensorum, in ambulacro valli (Wallgang) consistentium, latus, aut dorsum, ferire queat. Porta ipsa haec, quemadmodum arcis, per chordam (cortine) patet. Ceterum

Q 3 di-

displicet nobis Gallorum sententia, qui ambitum totius valli succinctu inferiore ne utique muniendum ducunt, sed chordae tantum adiiciunt aliud quid, ne attexentes quidem id ipsum, verum, intermisso leui spatio, iungunt ponticulo, quod a nostro maxime recedit, ac nomine forcipis (tenaille, sive Schäre) explicant. Quanquam et hoc non heri, aut nudi⁹ tertius, excogitatum est; iamdiu enim utilitate aliqua se commendavit approbavitque Gallis, ut in usum iam venerit figura ista, quae omnino variat, et, si composita ex alis (flancques,) duabus, ac facieb⁹, (Gesichtslinien) ad similitudinem nostri operis propius accedit. Vid. nouvelle maniere de Mr. Vauban p. 107. ubi simplex potior longe censetur; compon. p. 109. Causas, quib⁹ nituntur, excutere non vacat, nec, propter festinationem, nostras apponere licet. Adeat. Malletus, qui incommoda refert p. 106. parte II. in libro, de architectura militari nova, nitidissimis pleno schematib⁹, ac aevi sui plurimorum muniendi magistrorum opiniones complexo. In vernaculam, anxio quodam verborum delectu, ac apparatu affectatae, profecto elegantiae, translatus a Philippo de Zesen legitur. Illis, et Baroni Ruffensteinio opponimus Rimplerum, ac Neubauerum, agendis in rebus exercitatos viros. Hic passim contra Gallos Germanorum gloriam bel-

bellandi fortiter vindicauit. Progrediemur ad moles duas, (raueline) quae, septentrionem versus, confitos vineis colles respiciunt, a generis nobilitate praestanti Arnheimio, Io. Georg. I. tempore, conditae. Vidit nempe, cum longius distent propugnacula, defendendique sic ratio impediatur, difficultatem his tolli. Illis quid defit, dicere non attinet. Kufferus etiam, praefectus olim urbis praesidio, laude meretur affici, quod maximam partem via cooperta (chemin couuert, seu bedeckter = Weg/) firmavit, fossamque sepfit, ab Albis porta inita circuitus ratione, usque ad torrentem, qui supra die faule Bach dictus, quoniam prope immotus fluere videtur, ac, sub vallum, murumque, labens, urbem influit. Hic reperiuntur spatia, cohortibus capiendis apta, (places d'armes) factaque illa aliter atque aliter se habent, ut figuram mentiantur, duobus praecipue locis, lunae dimidiatae, (halben Mondes) quandoquidem fossa destituuntur. Haec non temere a nobis reiicitur; quin damnum potius, quam commodum adferat, tantum abest, ut ambigatur, ut concordibus suffragiis explodant ad Belgarum leges compositam peritiores.

VIII. Loricam, quae fossarum ripam extremam circumuenit, extrorsum leniter dediuem (esplanade, seu glaciis,) ad tutelam

iaculatorum, haud absurde inter ea referimus, quae, nemine fere contradicente, approbationem mouere. Hoc tanti est, ut affirmare ausim, urbem, operibus licet generis omnis validissimam, via ista si careat, mancā debilemque, hosti, accessibus in terra effossis, appropinquanti, resistere non posse. In notissimarum versetur ignoratione rerum oportet illum, qui nesciat, deiectis propugnatoribus depulsisque, si oppugnatori, post cruentam maxime dimicationem, perueniendi eo potestas facta, ac firmum ponendi pedem, de vrbe actum, deditiois-que conditiones paciscendo salutis consulendum ciuium. Neubaueri in mentem nunc venit recordari, de quo in transcurso admonemus. Hoc ille reprehendit, suo quodam iure, quod hodie in consuetudinem fere abiit, ut, expugnata via operta, castellum, strage nulla propugnaculorum facta, se dedat turpiter. Namque incidit tum demum tempus, quo artis nobilissimae gnarus, quid efficere possit, experiatur, muniendo, ac obmoliendo, quae ruinis strata sunt, ne impetus, per murorum casus, fiat. Interiora munimenta obiiciat: (Abschnitte machen) disiecta ac vastata reficiat: cratibus, atque aggere, fossam explere, ac viam munire, per cuniculos, vineasque, (gallerie) prohibeat; et quae alia muneris recte administrandi par-

partes requirunt, non omissis suffossionibus contrariis. (contra-miniren) Vid. scriptores hac de re. Huic adiicit Scheiter9 aliam Quod alibi docebitur. Bene itaque fecit Kufferus noster, quod ita circumsepsit fossam, prudentissimique custodis, ac rectoris, specimen dedit. Ceterum dolendum est, quod non iusta praedita est latitudine, sed in angustum cogitur valde. E contrario in laude ponitur, non directam eandem esse perpetuam in longitudinem, verum ferrae formam ostendere locis nonnullis. Id Galli vocant redans, faciliusque monstrari digito, quam verbis exponi potest. Iusto rerum ordine sequitur, ut moles ista, quae viam, dextram per faciem, portae munit, aperitque, ad Albim ferentem ac ducentem moenibus exeuntes, pro eo ac decet, ante oculos statueretur. At vero docuisse sufficiat, exstructam esse pluribus ante annis a Protribuno (Capitain Lieutenant,) Hornio. Restat margo, (Bärme) qui propugnaculum, occasum spectans, ab angulo acuto adeptum nomen, (Scharf-eck) ambiens, teneris fruticibus incis, atque inflexis, crebrisque rubis, ac sentibus, incredibile munimentum, et singularem prorsus utilitatem, ad excipiendam terram labefactam casu, praebet. Nil quicquam dictum commemoratumue de castellis, (Schanzen) meridiem versus, citeriori ac vltiori Albis,

propius praeterfluentis urbem, ripis adiectis, ut pontem supra dictum tuerentur, ac transire cupientes arcerent. Vtrumque cingitur fossa. Alteri, qua in urbem vergit, forma est cornuti operis, (horn-~~werck~~) alterum duo integra propugnacula, ac totidem dimidia, conspicienda offert. Nihil allatum de locis occultis, ad tentandam eruptionem idoneis, aliisque. Nimirum plura persequi tum dissertationis magnitudo, tum prohibet festinatio. Latiore fortasse iusto euagandi viam sibi fecit sermo, proponendis VVittebergae munitionibus destinatus, ad alia delapsus, in iisque aliquantis per moratus; videlicet, quo taedium leniatur, appareatque simul illud, cuius in posterum maxima erit observatio. Haud enim dubitamus, quin primae originis, proximaque originibus, minus praebuerint voluptatis festinantibus ad noua talia. In posteriore lucubratione dabimus id operam, ut adferantur, quae potissimum saluti consulunt urbis nostrae, additis causis grauioris omnino ponderis, cur, aliis posthabitis, eius habeatur ratio. Videmus nempe, laborare munitionem polygonis interioribus (polygons interieurs,) vsquequaque longissimis. Haec quantopere sint fugienda ac vitanda, ii norunt, qui praeclaram hanc artem perspiciunt habent. In subsequens quoque matheos argumentum reiicimus istud,

istud, quid scilicet praedictionis, praelensionisque, spectatores coeli, ac siderum, diligentes, animi causa, cum aperiretur hic Musis domicilium, superiore seculo, capessuerint, ac annotarint? alia simul instituto nostro propiora et coniunctiora tradituri. Dum in eo sumus, ut finem scribendi faciamus, perexiguus in manus liber venit a Ludouico Auila, Hispano, conscriptus, de bello Germanico, a Carolo V. bene feliciterque gesto, cui sine dubitatione ipsemet interfuit. Huius, aetate sua, Hispanice, Latine, Italice, Gallice, in lucem emissi, meminit Sleidanus l. XXI. ad an. 1548. conf. l. XXXIV. ad annum 1552. Quae ibi relata leguntur, cum Thuani verbis amicissime conspirant, fidemque faciunt, imo persuadent tantum, non, consuluisse autorem illum, ac nonnulla inde mutuatum fuisse, exceptis paucis, quae iisdem, supra in medium allatis, non continentur; exempli causa, quod in muniendo castro quinque ac viginti annos, perpetuo diligentiae summae tenore, consumserit, Fridericus. Vid. l. II.

II.

I.

Vittebergae muniendae rationes, altera hac dissertatione, inituri, ac proposituri, vix operae putamus esse pretium, quaerere, an expediat firmare vrbes? Acta
cer-

certe non agemus, aut, quae alii in vtramque congestere partem, repeteremus. Imprudentis est, ac rerum notissimarum ignari, negantem velle serio sententiam defendere, cum aevi omnis historia reclamitet. Quamquam haud inficiemur, locum hunc non omnino nullas cautiones habere. De eo plurimi more sophistarum veterum disserunt. Modo aiunt, modo negant, collatis vtrunque, ac compositis, rationibus. Placet in praesens affirmare illud, cuius a Machiauello cap. X. n. III. conf. c. cum XX. item differt. ad Liu. (reliquos moramur minime,) vsus non quidem impugnatur, sed nec adeo approbatur. Certum est, vix sibi vbiq. constare Principis auctorem, vt, si subtilius quaeras, sui nonnunquam oblitus videatur. Obscuris vero lumen adferunt animaduersiones Hermani Conringii, qui in tantum laudandus, in quantum exquisitissima rerum civilium scientia intelligitur. Magno annales replicare conatu, historiarum monumenta pervolutare, rationum momenta conquirendi causa, non vacat, nec, si vacat, in argumento manifesto, decet. Exempli ipsa non altius accersi debent, vtpote cum obuia sint, et exposita, quae diuturnum bellum, quo cum adhuc Germania conflictatur, praebet. Sed, ne prorsus antiquiora fastidire videamur, dicemus id, quod res est. Imperium orient-

ta.

tale , cum ipsa simul sede , Constantinopoli, pessum ivisse , ac in Turcarum redactum potestatem , seculi XV historiae enarrant ; cuius grauisissimae iacturae causa Constantinus M. atque succedentes, accusantur, qui terrarum suarum fines neglexerant, nec adversus finitimorum barbarorum vim munierant. Anno 1565. Melite, equitum Ioannitarum, insula, vti est apud Thuanum l. XXXIIIX. pertinaciter restitit extremae Turcarum rabiei, ac impetum, beneficio operum, quibus va ebat, pertulit, per menses quatuor, repressit, tandem ac fregit, cum, Hispanorum auxilio, ab obsidione liberata fuerit. Plura alia in mentem veniunt, quae de industria nunc praetermittimus ; instituti enim ratio prohibet, in medium adferre cumulatus. Obversantur, nostra memoria , oculis clara eius rei documenta, in bello, quod, cum maximo fane damno , pressit Germaniam, et tantum non oppressit. Apud animum reputanti causam, cur Galliarum Rex, Ludouicus XIV. adeo nondum sit deiectus gradu, vt etiam vnus plurium potentissimorum hostium coeptis, et clam, et palam, obuiam eat, quibus nec neruus rerum gerundarum, nec alia desunt belli instrumenta, occurreret statim haec, ac sponte, non diu quaesita, ratio sese offeret, quod penetrare audentibus ad provinciarum viscera opposita castella sint, ac
pro

propugnacula. Haec victoriae ponunt obicem, ac impetum fortitudinis fatigant. Nobis tacentibus, loquatur Namurcum, duos fere abhinc annos quanto steterit sanguine eius expugnatio; ut de impensis, et sexcentis aliis fileamus. Flandria, qua Gallorum subiecta imperio est, firmatur inexpugnabilibus prope castris, quae singula exercitum iustum, obsidentem se, ac oppugnantem, non dicam debilitare, sed conficere, ac corpora animosque eneruare possunt. Enimvero huiusmodi sunt munitae Gallorum vrbes, ut defendant fines, irruentes arceant, et repellant, asperis, confragosisque, et partim arctis, partim arduis viis imminentes, ingressos a tergo intercludant, commeatu priuent, aliisque damnis affligant suis contra receptum tutissimum praebentes. Nimirum loca, castellis idonea, communita maxime apud eos cernuntur. Pleraque ad fluuios, non ignobiles, apparent sita, veluti ad Mosam Dinantium, ad Sabim Carolo-regium, et alia id genus; ne quid de Alsatiae propugnaculis commemoremus. Vid. Les Forces de l'Europe. Tabulae sunt publici iuris factae anno 1695. Parisiis, potiores vrbes munitas, septem descriptas voluminibus, complexae, quarum schemata, incisa aeri, omnibus elegantiae numeris partibusque absoluta, studium cuiusvis ad se alliciunt, et tenent.

II. Ex his leuiter disputatis intelligi haud difficulter potest, explodendum esse, qui serio quicquam in contrarium adferre vellet: namq; labor ineptus ac inanis foret, tempusque in re frigida contereretur. Quin imo reprehensionem vix euitabit quaestionem tantum mouens: an ex vsu sit principis, aut reipublicae, munire urbes? et rationes, et exempla, merito affirmabunt. Poloni claudibus peccata suis luunt, iureque plectuntur qui opinionis errore ducti, ne libertati vis inferatur, regiones Scytharum feritati ac immanitati lacerandas relinquunt, multaque millia in durissimam abduci seruitutem, solute negligerque, patiuntur. Podoliae caput, prope Niestrum, Kamienieck, recuperare cessant. Quadraginta ante annos, et amplius, parum abfuit, quin vtramque Poloniam, aditu facillimam, Sveci suae potestatis facerent, ac in prouinciae formam redigerent. Vid. Puffend. l. V. VI. ad annos 55. 56. hist. Brandenb. Atqui sic fidem quasi praestruere nostro volumus instituto, quippe qui VVittebergae, in tempore, prospiciendum ac consulendum tutelae ducimus, primum, quod Saxoniae Electoralis limites aperiat. Admisso autem hosti nil obstat, quominus longe lateque grassetur igni, ac ferro, nudet populando agros, fruges corrumpat, (vnde ali exercitus, ac incolae, debent,) oppida

da exscindat, vicos exurat, imo, vt breuiter simpliciterque dicamus, quaquauerfum irruat, miserrimamque faciat solitudinem. Deinde Albim tueri debet, qui propius abest, et potio rem vrbis partem a meridie claudit. Denique, ingruente bello, recipere sese eo, suaque, quae moueri possunt, asportare coguntur agrestes, et ciues reliqui, ne militum, atq; calonum, iniuriis et furori sint obnoxii. Ea de re, pro captu nostro, differemus ex instituto, ac muniendae patriae rationes explicabimus, quae praestantissimae esse videbuntur. Non tantum nobis interim licentiae sumturi, vt ex ingenio quid confingamus, quod nullo rerum vsu, aut tractatione, subactum est. Namque vereri omnino debemus, ne idem nobis vsu veniat, quod sophistae contigisse legitur, apud Ciceronem l. II. de Orat. p. 99. edit. Schrev. qui locutus copiose de imperatoris officio, et de omni re militari, exagitatus idcirco, vt idem auctor est, ab Hannibale, cum nunquam hostem, nunquam castra viderit, siue, Plinio l. II. ep. 7. scribente, nunquam steterit in acie, nec tubarum sonum, nisi in spectaculis, audierit. Ita nempe animum inducimus, atque pronunciamus libere, cognitionem, contemplationemque, mancam quodammodo et inchoatam esse, si nulla rerum actio consequatur. Cic. Off. l. I. c. 18. 43. Multa saepius
in

in mentem veniunt, quae placent; si aggrediari opus, ac inventi facias periculum, displicent, nec expectationi respondent. Rerum enim usu cognitio artis confirmanda est. Suscepti laboris, periculique aditi, sic rectissime, quasi mercedem, is perfectam sibi, experimentisque corroboratam, notitiam comparabit, qui obsidionibus, aut praeliis, interfuit magister muniendi. Inspiciatur Naudaei Bibliogr. milit. a Schubarto Ienae edita, p. i. seqq. Sequemur igitur, quod ad V Vittebergam attinet, V Vercknerum nostrum, qui rei huius prudentia singulari gaudet. A natura videlicet bene informatus, multa solerter inuestigavit, quod mireris, sine literarum adiumentis, eaque crebram ad exercitationem accommodavit, sua aliquando emissurus. Stipendium iste meruit primum in castris Principis Auriaci, cum munitissimam urbem, Graue, Mosae adiacentem, in septentrionali Brabantia, anno seculi huius LXXIV, oppugnauerit vi maxima, tandemque in deditionem redegerit. Quae obsidio plane memorabilis est, quod bellico apparatu omni instructissima, a Gallis infessa, fortiter restitit. Haecenus utilem nauavit operam Saxoniae Electoribus aliquot. Ne vero nimium sterile, aut ieiunum videatur differendi argumentum, de V Vittebergae emendandis muniendi rationibus, in-

serturi sumus varia , pro ratione instituti, quae a vulgari via longius recedunt , cum experientia tamen optime conueniunt , et profunt.

III. Ex prioris dissertationis contextu repetere aliqua necesse non est. In praesens circumferemus oculos , ac rationes firmandi urbem aptissimas circumspiciemus. Naturalem loci situm si intueri velimus, is est ad munimentum, atque incrementum, urbis (liceat cum Livio l. V. c. 54. ita loqui,) vnice natus. Flumen vicinum ad commoditates percipiendas multum adiuvat. Salubritate aeris ac temperie praestat aliis mirifice, nequicquam contradicentibus maleuolis ; vti alibi argumentis , exceptione maioribus, ad conuincendum ignorantiae eos, demonstrabitur. Propter planiciem laudari etiam locus debet, munitionis capacissimus. Quamquam potius de condita iam vrbe, moenibusque circumdata , et operibus aliis, successu temporis , praesepta, dicendum. Si res adhuc integra esset, ac locum , oppido deletum , muro cingere, tutumque, aduersus circumfessuri cuiusuis hostis impetum, reddere, exquisitiore ratione, placeret , in alia abire omnia, diuersamque ingredi viam, ad fastigium perducta prope hodie ars iubet. Figuram ostendit sui V Vitteberga triangulo similem, qua sol oritur, occiditque, versus Albim,

Albim, excurrit in longitudinem, ac e longinquo adspicientibus pulcherrimam praebet speciem, dum frequentiores, extra portas, ab Elystro amne, ac arce, nomen indeptas, esse continentes domus, ac, sine interposito spatio, vrbi commissae videntur. In medio, vbi spectat colles, vineis confitos, extrorsus coit in obtusum quasi angulum, instar gibbi. Hoc cognito, dilquirere attinet, quomodo sint corrigenda castris, rudiori seculo tum neglecti, vitia, ita scilicet, ut sumtibus parcatur nimis. Ab initio statim habemus praemone- re, duobus, quae approbata intelligentibus, munitionis generibus adiiciendum animum esse; alterum, ad normam regulamque artis compositum, vocatur *regulair-fortification*, alterum, quod inde, pro conditione loci, recedit longius, *irregulair-fortification*. Primum nil loci habet, vti ex supra allatis apparet, siquidem eius omnis ratio in exacta linearum, ac angulorum, aequalitate consistit. Quin hoc illo sit facilius longe, dubitari prorsus nequit. Alterum totum in exquisitissima artis cognitione innititur. Hic, hic aliquis ingenii sui pertentet vires, proferat, ac, si potest, ostentet. Sudabit, credo, satis, quisquis demum ille fuerit. In primis maxima in laude prudentiae ponitur, si inaequalis muniendi modus ad eum, qui usquequa-

R 2

que

que sibi similis est, ac conformis, proxime accedat. Prius luculentis illustrari exemplis potest, veluti Nouae Palmae, quae Venetorum peregregium propugnaculum, ac potentiae ornamentum habetur, et Coeuerden, castri provinciae Groeningensis praestantioris. Vid. *Les Forces de l' Europe, ou description des principales villes, avec leurs fortifications.* Quamquam paucissimae occurrunt munitae vrbes, quae modo dictis respondeant structura accurata, vbi et lineae, et anguli, in vniuersum omnes penitus sibi constant inuicem. Impedit enim saepe locus; de quo nos admonent, ex veteribus, Vitruuius l. I. c. 4. addatur Riuii commentarius, ex recentioribus plerique: vt plurimum intempestiua parsimonia prohibet. Id dabunt operam igitur magistri artis nobilissimae, vt si fieri, vel aliqua etiam ratione, potest, remotis obstaculis, dirutis scilicet aedificiis, quando exigit necessitas, aequalem partium instituant descriptionem. Hoc stabilis defensionis ratio continetur.

iv. Ad V Vittebergam redimus. Quomodo sit tale muniendum oppidum, praecipit, et tradit copiose, Matthias Doegenius l. II. c. 10. ex offic. Elzeuiriana, p. 239. seqq. in archit. milit. cuius auctoritate, prae ceteris, eo vtimur lubentius, quo magis inter Belgicarum munitionum (*Niederländischer-fortifi-*

cation) eminet artifices. Ex antiquissima, historia desumit multa, recentiora illustrandi causa, illaque non spreuit temere, vt, hac tempestate, ineptissimorum mos est. Asseverare dubitamus minime, plerosque dolos militares, siue στρατηγήματα, quae adhibita Liuius refert, ab aevi nostri experientia comprobari. Si pateretur instituti forma, demonstratio in expedito esset. Vid. l. II. c. 64. IV. 59. XXVI. 6. 38. XXXIV. 22. XL. II. 22. l. XXII. cap. 10. 12. seq. cap. 47. XXIV. cap. vlt. XXVI. 4. 38. XLII. 59. Is opificum vulgus, et sellularios, pro minime militiae idoneo genere habet l. VIII. 20. eadem et nostro mens Busbequio, de re militari, aduersus Turcas, instituenda. In partes vocari meretur Io. a Chokier, de Surlet. Thes. polit. aph. part. II. qui se, ob Lipsium doctorem suum, ac in politicis ducem, praedicat felicem. Abbatis huius, munerum amplitudine ornatisimi, eximia eruditio, ante quinquaginta annos, et ultra, Leodium illuminauit. Plura innumera historici antiqui diligens suppeditabit lectio, in Hannibale praesertim, cum maxima loquendi formularum, ad nostras bellandi rationes, concinne exprimendas, accommodatarum, copia, quae hic praeteriri debent. Ne quid de Caesare, ac Tacito, dicamus. Ceterum laudandi essent, quos no-

stra vidit aetas, Neubauerus, Rimplerus, denique Scheiterus. Omnes enim euoluere, iam auctores haud placet: magna pars ineptiunt. Delectum quispiam, studiosus rei nostrae, habiturus, praeter citatos, adibit, Danielelem Specle, Comitem de Pagan, Vaubanium, cuius, inter Gallos principis, modus descriptus extat libro perexiguo, edito par Mons. L' Abbe du Fay, Amstelod. 1692. Eo sciendi cupidos commode ablegamus. Operae pretium fecit Georg. Conr. Martius, cum quo iungendus Io. Henr. Behr; yterque ideo labori nouitatis gratiam conciliauit suo, quod recentiores, celebriores non minus, scriptores produxerunt, eorumque sententiarum diuortia, propositis simul figuris, excusserunt, ac emendate explicauerunt. Nobis in praesens curae munimenta exteriora erunt, via cooperta, item alia, quae oppugnantium ferre impressionem valent. A crepidine (chemin-couuert) ducetur initium. Superiore iam dissertatione, num. VIII, scripsisse nondum poenitet, hoc fere vnum mansisse intactum a controuersia, aliis pleisque in disceptationem vocatis. Vix quicquam pro certo accipere licet. Hic ait, ille negat. Militum stationes (Italicae caponiere vocatas,) commendant agendi, cogitandique, solertia exercitatisimi viri, quos, hono-

no-

noris gratia appellamus, Rimplerus et Scheiterus pasſim; aliud ſe edoctum, in obſidione Sedinenſi, Neubauerus perhibet. His ſunt propiores ſoſſulae, (Gallis coffres nuncupatae) in maiori ſoſſa conſtructae. Vid. nouuelle maniere de Mr. Vauban, pag. iii. in 12mo. Liber, qui Moguntiae in lucem exiit, mentitur huius nomen, continens notiffima, titulumque gerit, *Der Teutſchredende Vauban*. Haec vtiſſima via anguſta valde apud nos conſpicitur, qua in occaſum, ac ſeptentrionem, poſita, nec ſatis tectus ire, aut conſistere, miles ibi poteſt. Qua ortum ſpectat vrbs, nulla haecenus occurrit. Latitudini tamen ſufficiant perticae duae, cum dimidia. Nec aggeribus tranſuerſis, (trauerſes) ſudibus verticalibus, (palliſades) angulisque, careat, vbi ſpatia fieri ſolent, cohortibus capiendis (places d'armes,) apta Eodem fere recidit illud, quod ſerrae formam prae ſe fert, ac technicorum lingua, dicebatur redans Huius ſane non minor uſus eſt, dum ad tegendos ſe inuicem haud modicum faciunt momentum anguli iſti, plerumque acuti. In eo nempe ſtudium omne collocetur, vt nulla plane munimenti pars a facultate mutuam ſibi ferendi opem deſtituta relinquatur, nec adeo militibus ſocietas mutui auxilii vel

minimum dirimatur. Hoc, non vltimum momentum, obseruari praecipue debet, ne latus polygoni exterius (polygone exterieur,) vltra centum perticas temere producat. De qua quidem re agere ex instituto nequaquam fert animus. Sufficiat, commemorasse Neubauerum, qui, contra Scheiteri sententiam, veris, solidisque, pugnat argumentis cap. I, addens tamen temperamentum aliquod, si necessitati parendum, posse plures insuper perticas adiici. Et custodienda (lubet proprio Plinii iun. verbo vti,) semper defensionis linea, ne, extra globi iactum aut vim posita, in longius proferatur, et porrigatur. Vid. Martium part. III. pag. 32. seqq. LX perticas, sine ulla loci exceptione, assumimus. Ea, ipsa causa nos mouet, quamobrem de exterioribus propugnaculis (Mussenwercken) VVittebergae prospiciendum rectius ducamus, sine quibus leuiori discrimini exposita, nudaque, ac opis mutuae indigens, obistere nequit.

v. Quid de operibus illis generatim sentiendum, edisserendi operam accuratorem alii iamdudum occuparunt. Fate-mur tamen ingenue, controuersum hoc momentum in vtramque partem, acriter, et ardentem, disceptari, certum definitum-
que

que illud , quod experimentis suffulcitur. Recentiorum in numero proficitur nomen Ern. Frid. de Burgsdorf, qui libro , edito Vlmae, 1682. quem inscripsit, inexpugnabile munimentum , utilitatis omnino expertia, contendit, ingenio nimium indulgens , ac magnificentius de suis praedicans, quam conuenit. Pari modo a Scheiterno, in nouiss. praxi milit. pag. 52. seq. occurritur; attamen haudquaquam animus errore vagatur, habetque, quod sequatur. His praesertim Rimplerum, in fundamentis muniendi, et defendendi, pag. 81. seqq. opponimus. Intelligentiam hac in re nostram excutiendi, animique sensa explicandi, mediam ingrediemur viam, quae videbitur tutissima. Locus admodum est lubricus, idcirco cautiones habet plurimas. Exteriora propugnacula, excepta luna dimidiata, eo inprimis nomine, quod primum operum appropinquationes (approchen,) procul a moenibus arcent; deinde ingruentes hostes, ac eo procurentes, et peruadentes, cuniculis, puluere pyrio completis, iisque igne immisso, sursum deorsum disiecta ac quassata terra, evertunt miseros, ac cooperiunt, approbamus talia, quatenus vix ultra sexaginta perticas ab vrbe distant, ac laborantibus inde

etiam subueniri sclopetis possit. Vnde singulare praesidium, prae machinis, pendet, contra Scheiterum, pag. 81. Russensternium, et Borgsdorffium, pag. 12. seqq. Cetera, quae huc spectant, ne tangemus quidem. In multitudine, aliisque, Belgae peccant. Bredae exemplum, cuius obsidionem Hermannus Hugo, in ordine Ignatiano nominis vir clarioris, prodidit memoriae, (edit. Antvverp. ex officina Plantin.) pluribus omisissis, testabitur. Exteriorum operum tria in praesens proposito seruiunt: moles, (rauelins seu detachirte Bollwercke/) cornuta, ac coronata, quae a similitudine rerum aliqua nomen ferunt. Adeatur. V Vendelinus Schildknecht archit. mil. pag. 33. 39. 125. cuius obliuisci nefas putamus. Est is facetus, ac festiuus, supra modum nonnunquam, de Gustavi Adolphi virtute, ac pietate, singularia referens, quae, memoriae prodita, in aliis desiderabis. Legantur pag. 198. seqq. Expeditionibus nempe is inrtefuit, a Suecorum rege susceptis, in Germania, ab initio statim libri sui explicare aggressus Logarithmum, ubi multa solerter inuenta cum lectore communicat. Haec haecenus intranscursu. Iusto iam sequeretur exponendum ordine, quibusnam, in Belgico munien-

niendi modo, orthographia (profil) vitiis laboret, sed longiores esse nolumus ea in parte; ab aliis enim artis huius, quae, et in propugnando, et oppugnando, (Gewalt / und Gegen-Gewalt/) vertitur, scientissimis reiectam illam, grauiissimis quoque argumentis, satis superque constat. Operam attingit illud nostram propius, quando exteriora dicunt propugnacula, quae, paulo ante significauimus, aliter, ac munimenta, (bastions) esse aedificanda, in spatium angustius coarctanda, adeoque nec latitudine, nec magnitudine, maioribus minoradaequanda. Hinc trahatur labes, si limanda veritas, quae nocuit, imo exitio fuit vrbibus munitis, quandoquidem, quae tueri ipsas oportebat, aduersarium, ad moenia promouentem aggeres, impedire, remorari, fatigare, exercere, illa, propter debitum iustumue denegatum robur, repugnandi vim imbecillem habuere, impulsa potius, summis obsidentium viribus, aut verberata machinis, sunt collapsa, et praeter expectationem in hostium venere potestatem. Minime vtemur, in re non dubia, testibus non necessariis. Proprium igitur statuimus esse prudentiae, vnam eandemque maioribus operibus, verbi

bi gratia, cornuto, coronato, paucissimis mutatis, tribuere et accommodare, cum illis, quae innexa vrbi, orthographiam, aliis nequicquam aduersantibus. Vt breuiter summamque enunciemus, quod cum animo deliberatum habemus; val- lum hac figura construatur, altum XII, ad summum XV pedes, ambulacrum eius tres perticas latum; loricae (parapet) inferior latitudo (Unter-Anlage / oder Breite) XVII. ped. aestimatur, altitudo interior V. exte- rior III. scabellum (banquet) adiici debet, latum III, altum $1\frac{1}{2}$ ped. Accliuitatem (dof- firung s. Böschung) interiorem, et exte- rior valli, loricae, fossae, et sic deinceps, tace- bimus. Atqui partium necessariorum, quas percensuimus, iustam altitudinem, latitudi- nemque, nemo perspectam et cognitam penitus habet, nisi cui ingens sit tormentorum maio- rum vis explorata, quousque globus per- foret. Inspiciamus licet l. V. cap. 19. nouveau traite des fortifications de Mr. Vau- ban. Quemadmodum ergo in usu ac tra- ctatione rerum militarium sunt reperta, et per manus tanquam nobis tradita; ita, una cum allatis supra, ante oculos collaui- mus. Quod si enim excedatur modus vel altitudinis, defensio fossae minuitur, ho- stique via expugnandi citius munitur. His po-

positis, diuisio munimenti in maius, mediocre, ac paruum regale (royal) sponte corruit.

VI. Egressis porta arcis, Albim versus, fluuium Germaniae amplissimum, in quem torrentes ambo, vti num. VI. diff. I. tradit, a diuerso cursu nomina sortiti (faul-und frische Bache dicti) effunduntur, editus, isque accliuus, locus, cui frequentiora piscatorum tecta imposuerunt nomen, vt nuncupetur, die Fischey / prope officinam, vbi lateres coquuntur, occurrit, qui, vti inter omnes constat, plurimum obesse castro, hoste imminente, potest. Ideo necessitas, ingens telum, requirit, vt id spatii cum vrbe coniungatur, per opus, quod, maxima ex parte, in meridiem prospiciat. In mentem venit recordari, scriptum legi, superioris dissertationis numero extremo, polygonis interioribus VVittebergam usquequaque longissimis laborare, non citra insigne incommodum. Hoc vitare student magistri modis omnibus, qui, quantum importent, norunt. Prudenter ita, remotis impedimentis, non vnus generis malo, quod inde solet nasci, medebimur. Propugnaculum scilicet illud, ad Albim situm propius, in potestate fluuium habet, eumque ab infestis nauibus tutum reddit,
chor-

chordam item , (cortine ,) partium procul
distantium ope denudatam , defendit .
Enimvero , sine harum adiumento , instan-
ti , corona circumdatis moenibus , impar
est , facileque oppugnantem admittit . Me-
rito eapropter mutilam illam , vt ita loqua-
mur , et mancam , cum corpore brachiis pri-
uato comparaueris . Nunc de alis (flan-
ques) quarum singulae , ad leges nostras
compositae , tribus et decem se machinis
tuentur , vt lectorem admoneamus , hor-
tatur occasio ; an longiores commenden-
tur faciebus , non disputabitur . Obliquae
placent , directae displicent , quas alii iam-
dudum validis rationum momentis con-
vellere . Secundaria (second-flancq ,) mi-
nimae fiduciae , duobus forsitan instructa
tormentis , non praestat , quod praestare
debet . Duas ad moles venimus , quas ,
praeter illam , cuius mentionem alibi inie-
cimus num II X , necesse est , nouas , in me-
ridiem vergentes , excitare , earumque al-
teram faciebus tantum , Belgarum more ,
alteram alis quoque praeditam . (gestu-
gest Ravelin) Progressi paululum ad tute-
lam non parum conferre arbitramur opus
coronatum , quod , aliqua ex parte , in or-
tum solis obiacens , ad Elystri portam , ma-
xime iam praedictum munimentum , edi-
tio-

tiore suburbiorum loco conditum, respiciens, obiectum Albi; conatus eorum infringendi causa, qui per completas fasciculis fossas, murorumque casum, urbem invadere, ultima adhibita vi, connituntur. Quam eo perueniat hostis, prius capi alterutrum maioris generis debet. Id coeptum effectu erit grauius. Licet enim, quatiendo machinis tormentisque loricam, aliquantum propugnaculi nudauerit, celeriter dirutus agger refici, aut, parte occupata, dum retrocedere coguntur obsessi, munimenta noua ea, quamcunque suaserit, necessitas, figura institui solent. Hanc profecto rationem tutandi se, aliis post alia oppositis, quae expugnanda integra, fessis sunt, imminuuntque vires adorientium, non possumus non collaudare. Reperias, qui de his talibus operibus, ad recipiendum illos, qui superantur, promptis ac paratis, minus bene iudicandi, statueridique, liberum arbitrio suo ius permittunt. Scheiterus pag. 64. seqq. militiae peritisimus, affirmandi promiscue arrogantiam, vitat, fugitque temeritatem, nobis non reuera contrarius. Cautius, obsidionis demum tempore perficienda, milite gravissimis alioquin laboribus distracto, negant, terra insuper, a temporis breuitate, laxiore,
nec

nec satis compacta, leuiter mota ut diffluat, futurum aiunt; reliquas causas mittemus. Vrbi pariter regressus, (retrenchements,) quemadmodum in exterioribus haecenus vtilitatem considerauius, conducunt, et saluti eius seruiunt. Candia, tres circiter annos, incredibilem in modum, a Turcis obsessa, suffragatur. Quod male habet et Scheiterum, et Rimplerum, ratos, licere hosti ita congerendae terrae operoso molestoque supersedere labore. Id ne fiat, diligenter cauendum. Galli desperato hoc subsidio, honestas certe deditiois conditiones exprimendi spe fallaci freti, semel iterumque vti sunt. Tametsi via cooperata potiatur hostis, ipsi tamen, intra moenia, multum negotii non desinat prudens iuxta ac fortis custos, rectorque, facessere; vti monet Neubauerus in discurs. Idoneum spectandum exhibet exemplum Stetini, validissimae urbis, expugnatio, quam enarrat fusius Perillustris Puffendorffius hist. Brandenb. l. XV. pag. 1126. seq ad annum 1677. quo sane opere gloriam gestarum a Fr. V Vilh. rerum ab iniuria asseruit obliuionis, eiusque immortalitati prospexit pariter et suae, quid, quod magnum attulit adiumentum cunctis, vt, non modo historiarum rudes, verum etiam docti multum se

se arbitrentur adeptos , et ad dicendum , et ad iudicandum , de Germaniae negotiis, Principumque abditis retrufisque arcanis. Inueniuntur ibi , quae in sexcentis aliorum lucubrationibus frustra quaesiueris. Anglicum muniendi magistrum , cui nomen est Gulonio , in nupera Valenciae obsidione , pro egregie praestita , per regressus , opera , haud spernendi annulo pretii donatum a Duce Leganio , spe prolixioris benignitatis , a Rege ipsomet Hispaniarum expectandae , adiecta , publicae literae , mense Octobri , nuntiarunt.

VII. Quae adhuc locuti sumus , eo valent vniuersa , vt intelligatur , quid ex usu Vittebergae sit. Satis non habuimus , proponere ; propositum simul rationibus , v sui rerum consentaneis , debuit stabiliri. Restat opus cornutum , molem inter , quae munimento , onus equitis (caualier seu *Cake*) sustinenti , ministrat , ac inter Elystri portam , situm , et septentrioni obiectum. Nam ibi polygono interiori debitae non habita-
longitudinis ratio , quod iam supra indicauimus. Eques vero , artis omnis expers , e propugnaculi medio tollendus , obest magis , quam prodest. Repet. ex dissert. I. num. V. Quaeritur demum , quam lata nobis statu-
S atur

atur exteriorum fossa? Eius hunc in modum consueuimus exquirere rationem, diuidentes nempe in quatuor partes, circini beneficio, maiorem fossam, VII. perticas latam, abscissa vna, tres isti assignamus, minime ignari, Belgis, aut eos sequentibus, videri aliter; causam ex num. V. accerles. Temperare nobis haud possumus, quin terram admodum arenosam circumcirca reperiri profiteamur; remedium, quod malo, haud leui, parari queat, architecturae milit. auctores pasim edocent. No- uam Vaubani, quem, honoris causa, iterum nominamus, viam, magistrorum, omnium, in Gallia, signatam ac impressam vestigiis, vt ineamus in plerisque, non auctoritas duntaxat, sed potissimum experientia tanti viri suadet. Libri perexigui, qui illius, methodum continet, ab Abbate Fayo, Bruxellis editi, mentionem alibi fecimus. Aliquanto maiores debentur laudes equiti Chambrayo, qui in ordinem redactam auctamque Germanorum, Italorumq; ac Belgarum, firmandi praeceptis et institutis, Parisiis anno 1692, curauit publicari. Commendatione omnino dignus est liber, Frider. III. Elect. Principi Brand. nuncupatus, propterea, quod in Teutonicam commode linguam conuersus legitur, ac vocabula non vul-

vulgaria, vel usu contrita, apud nos ciuitate donata, accurate, cum ipsa geometria, subnexis schematibus, complectatur. Materiae tandem aliquando facturi finem de V Vitteberga munienda, veniam impetraturos confidimus a beneuolo lectore, si partes susceptas impleuisse minus videmur, summa duntaxat capita contenti primoribus attigisse digitis. Huius praecipue cupidis cognitum id esse volebamus, quod ex sententiis disparibus, dissimilibusque, sit electu optimum, studentes sedulo, quoad fieri potuit, noua antiquis loquendi formulis designare, in quibus non hospites ac peregrini veteres extiterunt. De peregre sub terra fodientes aduertendi ac inuestigandi modo videatur Liuius, lib. XXXVIII. c. 7. In transitu, antiquitatis venerandae ergo, annotare iuuat, solidiorem politici, quem vocant, ostendi effigiem non posse ab vlllo alio recentiorum, quam quae a Cicerone de off. lib. I. cap. 4. 5. et 23. lib. II. cap. 9. iamdudum repraesentabatur Equitum Pannonicorum, vulgo Hussarorum, mores, promptissimos ad laceffendum certamen, limato politoque imitationis genere nostri (lib. XXXV. cap. 11.) verbis probe licet describere. Quaerenti porro causam, quare

alio rerum euentu nunc bellum geratur, cum barbaris, nec tam expedita vincendi ratio, quam fuerit olim, faciet satis idem ille historiae Rom. conditorum facile princeps, lib. VIII. cap. 6. seqq. inprimis cap. 8. de Latinis, qui vsum praeliandi a Romanis habebant. Naudaei bibliotheca militaris digna hic merito reputetur, quae simul in manus sumatur. Res ibi quaesitae, et excultae, occurrant. Vt promissis (num. VIII. diff. I.) stemus, opportuna rerum serie ad illa iam accedimus, quae, mathesi finitima, animum subeunt. Poli enim eleuationem omittere veremur.

ix. Loci huius longitudinem, atque latitudinem, astronomiae regulis metiri ex instituto, ac contrarias matheseos scientia, praestantissimorum secum conferre sententias, aut ponderare, propositum neuiquam permittit. Sumimus pro concesso, ac probato, in latitudine, quod ad gradus, non facile quemquem lapsum. Obseruatos LI. concordibus suffragiis tradunt Appianus, Carolo V. percharus, Reinholdus, Strauchius Prof. olim VVitteberg. Metius Prof. Acad. Franeckeranae, in gymnas. Patav. Argolus. Nota sunt reliquorum nomina, Titii, Kepleri, Alstedii, Schotti, Riccioli, Landsbergii, Koenigii, in

in Brisgouia ; quorum praecipua pars doctorum munia , cum ingenti laude , obierunt. Minuta variant. Contra si longitudinem spectes , computandi rationes a se inuicem haud exiguo seiunctas habent spatio , praeter Strauchium , Metium , et Argolum , quibus XXXVII. gr. XV. min. probantur. Silentio praetermittere vitium esset celebriorem Electoris Io. Georg. II. mathem. Tobiam Beutelium , qui , singulari studio in patriam ductus , ditionum Saxonicarum , longitudes summa eruit industria , ac perspexit. Legatur Cimeterium Geograph. pag. 28. seqq. Aperuit idem causas pag. 30. quamobrem laudatos paulo ante viros positus calculus , a circumiectis Pico Teneriffae insulis fortunatis ducti initii fefellerit. Ipsemet XXXV. gr. XX. min. long. LI. gr. XLIX. min. latitudinem ponit pag. 57. Harum non minus , eodem loci , commendaturus utilitatem , qua carere satis commode non licet , Koenigium , cetera haud spernendae eruditionis virum , maximis in rebus errantem inconsiderate , reprehendit , quoniam inepte latitudinem Lipsiae in LI. gr. XX. min. long. XXX. gr. et XXX. min. VVittebergae vero long. XXXVII. gr. XV. min. lat. LI. gr. LII. min. consistere scripsit,

psit, instit. Geogr. element. anno 1677. excusa. Quod si verum esset, comparatis longitudinis vtriusque confectae rationibus inter se, sexaginta et ultra milliarium intervallo distabunt remotae. Graduum autem LI. et LII. min. latitudo apud nos in consuetudinem iamdiu abiit. Fidem praeterea liberare nostram deberemus, persequendis iis, quae, cum A. R. S. M. D. II, die Octobris XVII. hora XXI. minut. XLIX. post meridiem, a Friderico sapiente (vid. dissert. I. num. VI.) Academia hic dedicaretur, eaque solenniter, anno M. D. XXXVI. die VI. Maii, hora XX. pomerid. inauguraretur a Ioan. Frid. elogio constantis celebrato, diligentes siderum spectatores, more suo, ostensa, separatis temporibus, coeli facie praedixerint. Ne vero vanae aliquid dedisse superstitioni videamur, intacta relinquimus. Alioquin sane ipsa quoque astrologiae diuinitio male audit. Profecto in hoc considerando, ut verum fateamur, saepe animus in contrarias sententias distrahitur, cum rerum exitu haud dubie comprobatarum momenta illum ad se rapere, absurda contra, non vnius generis, reuocare videntur, adferuntque ancipitem curam cogitandi. Ceterum hic subiungendi locus est, quod in dissert. I. de-

si-

fideratur , idque literarum consignatum monumentis reperitur apud Balthasarem Mencium , narratione hist. de septem Electoribus et cet. pag. 38. anno seculi huius undecimo , publicata , patriam turribus, vallis, fossis, triplicique muro lateritio, et aggere , quinque praeterea propugnaculis validissimis , opportuno inter se spatio disfitis, (subtilior non cadebat tum in virum bonum notitia artis) egregie communiuisse Ioan. Fridericum. Vnde hauserit talia notatu digna, ignoramus.

PROPOSITAE PVBLICE A. clō
 15 CXCVI, ET clō 15 CXCVII,
 RESPONDENTIB. ERNESTO
 CHRIST. SCHROEDTERO,
 ET GEORG. HENR.
 LIEBIO.



Mendae operarum potiores.

L Egendum pag. 15. versu 2. germanam. p. 25.
vers. 3. paroxysmos p. 30. v. 1. is p. 53. signum
grad. o. not. p. 61. Boiicos. pag. 63. v. 18. liquidum.
p. 68. v. 1. dotalitius. p. 81. v. penult. Misopogon.
p. 94. v. 10. II. a f. literario. Indignum v. 5. a f. In-
dica. p. 106. v. 3. a f. Antoni. p. 129. v. 9. exant-
latorum. pag. 136. v. 16. [addatur parenthes. p. 138.
v. 8. leg. Epicharmus. p. 150. v. 17. ἀναπλάττε-
σαι. p. 191. v. 11. posita est ei. p. 193. v. 18. respi-
cito. p. 194. v. 2. βαθύτων. v. 5. κοραλλ. p. 195. v. 10.
διὸ v. 8. a f. σκοτεινόν. p. 196. v. 1. ἰώ. v. 13. v. 10.
a f. τροχᾶτε p. 203. v. 11. a f. μέγεθος. p. 225.
v. 3. deleatur C. p. 228. v. ult. leg. Boioar. p. 232.
v. 11. elegerunt. p. 248. v. 8. del. illum. p. 258. v. 3. a f.
l. iuberet. Diuisio syllabar. vitiosa notetur passim.



Mendae operarum potiores.

L Egendum pag. 15. versu 2. germanam. p. 25.
vers. 3. paroxysmos p. 30. v. 1. is p. 53. signum
grad. o. not. p. 61. Boïcos. pag. 63. v. 18. liquidum.
p. 68. v. 1. dotalitius. p. 81. v. penult. Misopogon.
p. 94. v. 10. 11. a f. literario. Indignum v. 5. a f. In-
dica. p. 106. v. 3. a f. Antoni. p. 129. v. 9. exant-
latorum. pag. 136. v. 16. addatur parenthes. p. 138.
v. 8. leg. Epicharmus. p. 150. v. 17. ἀναπλάττε-
ται. p. 191. v. 11. posita est ei. p. 193. v. 18. respi-
cito. p. 194. v. 2. βαθύων. v. 5. κοραλλ. p. 195. v. 10.
διὸ v. 8. a f. σκοτεινόν. p. 196. v. 1. ἰώ. v. 13. v. 10.
a f. τροχᾶτε p. 203. v. 11. a f. μέγεθος. p. 225.
v. 3. deleatur C. p. 228. v. ult. leg. Boioar. p. 232.
v. 11. elegerunt. p. 248. v. 8. del. illum. p. 258. v. 3. a f.
l. iuberet. Diuisio syllabar. vitiosa notetur passim.



Kirchmaier, Georg Wilhelm, 1673-1759 / Kirchmaier, Georg Wilhelm, /
Kirchmaier, Georg Caspar,

Clarissimorum virorum ad Georg Casp. Kirchmaierum ... Epistolae

Witteberga 1703

Epist. 381

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10403115-1

VD18 1445064X-001